453

2(075)
U-15
1912

2(075)
Ս-15
220
631-ՍԿ

ՀՍԽՀ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
U. C.C.P.A Публичная Библиотека
7/XI-1922
Инвент. №
Ա. տպ.

ՍՐԲԱԶԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Սահակ ա. ի. Սահակեանց

Գինն 4 50 կոպ.

(ՃՀՀ 1961/Հ001)

ԹԻՓԼԻՍ
Արագատիպ «Խոսքերանոց», ելիկ. 17
1912

2ես18-60

Ձ 0.81 — ակ.

Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

Տ. Տ. ԳԷՈՐԳ Է.

Սրբազնագոյն Կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց, Ծայրագոյն Պատրիարքի Համազգական Նախամեծար Արարատեան Առաքելական Մայր Աթոռոյ Սրբոյ Կաթողիկէ Էջմիածնի։

Ընթերցեալ զայս գրքոյկ «Սրբազան պատմութիւն Հին-Ուխտի», չգտի ինչ ընդդէմ ուղիղ վարդապետութեան եկեղեցւոյ, ուստի թոյլատրի տպագրութեամբ ի լոյս ընծայել։ Ի 27 ապրիլի 1890 ամի ի Ս. Էջմիածին։

Նախագահ տպարանական ժողովոյ

Արխոտակէս եպիսկոպոս

Տ. Կ.

Ա Զ Դ

«Սրբազան պատմութիւն Հին-Ուխտի» նիւթի մշակութիւնը տպագրուած է առանձին—Դասագիրք կրօնի Հին-Ուխտի անունով։

Մեր կարծիքով աշակերտաց ձեռը սրբազան պատմութեան մի առանձին դասագիր տալն աւելորդ է, ամենաընտիր և նպատակայարմար դասագիրը հէնց Սուրբ գիրքը՝ բնագիրն է։ Բայց որովհետև մեր մէջ այդ բանը մի քանի դժուարութիւններ ունի, չասեմ անկարելիութիւններ, մանաւանդ սուրբին դասատանց համար—զորօրինակ լեզուն, գրքի սուաւորութիւնը, գինը, հազուագիւտ լինելը, ուստի, ի հարկէ սոխակալ՝ մեր նպատակին հասնելու համար՝ այսինքն մեր ցանկացած կրօնական-բարոյական իմաստները սանձերին հաղորդելու համար, քաղուածօրէն ընտրեցինք այս նիւթերը՝ ըստ կարելւոյն պահպանելով բնագրի ոճը։

Տայ Աստուած, որ հասակով և սրտով մանուկները նոյնչափ սիրեն այս գրքոյկը՝ որչափ և սրա բնագիրը։

Ս. ք. Ս.

Տփղիս 1887։

Հին-Ուխտի առաջին տպագրութիւնը տեղի ունեցաւ սակն և ինն տարի առաջ։ Մի տարուց հետ սրբազան Օրմանեանի առաջարկութեամբ փոխադրուեց տաճկահայ բարբառի, որ ներկայումս հօթերորդ տպագրութեան է արժանացել։

Իմ վաղեմի ցանկութիւնն էր պատկերազարդ հրատարակել սոյն դասագիրը, բայց այդ ցանկութիւնը այսօր միայն հնարաւոր եղաւ իրագործել։ Սա մի փորձ է, կաշխատենք հետեւել դասագրերը ևս հետզհետէ պատկերազարդ հրատարակել՝ աւելի կատարելագործուած թէ քանակի և թէ որակի կողմից։

Մանկավարժական տեսակէտով աւելի նպատակայարմար կլինէր, եթէ պատկերները դասագրի մէջ զետեղուած չլինէին, այլ առանձին տպագրուած—մեծ դիրքով և զունաւոր, որպէսզի ամեն մի աւանդուած նիւթի հետզհետէ պատկերով աւելի լուսաբանուէր։ Բայց որովհետև մի այդպիսի գործ նիւթական խոշոր ծախսի հետ կապուած է, հետևաբար դպրոցների և մանաւանդ աշակերտների համար ծանր, եթէ չասենք անկարելի մի հանգամանք է, ուստի յերկուց չարեաց փոքրագոյնն ընտրելով, դասագրի մէջ զետեղեցի։

Պատկերազարդ դասագրեր քիչ ունենք, եղածներն էլ մեծաւ մասամբ առանց ընտրութեան են՝ թէ նիւթի և թէ մանաւանդ պեղարուեստի կողմից։ Այդ դասագրերի մէջ յաճախ կարելի է այնպիսի պատկերների պատահել, որոնց գոյութիւնը ցանկալի չէր երեւան հանել, որոնք ոչինչ չբացատրելուց զատ՝ ոչ ցանկալի զգացմունքներ են յառաջ բերում։ Հին-Ուխտի նիւթն այնքան առատ է, որ մենք սովորական պատկերներից զատ՝ կարող ենք այսպիսի կարևոր գաղափարների վրայ ևս մատնանիշ լինել, զոր. ֆիզիքական քաջութեան գաղափար (Սամփսոն), ճշմարտութիւնը ճակատին ասել (Նաթան), արդարադատութիւն (Սողոմոն)...։ Ինչպէս նիւթը մեր ձեռում *միջոց* է դէպի նպատակ դիմելու—նիւթից բարոյական-կրօնական գաղափարներ ձեռք բերելու, այսպէս և պատկերները պէտք է նիւթի աղօտ, դժուար տեղերը բացատրեն, լուսաբա-

նեն։ Օրինակի համար Լուսաւորչի տեսիլը թէև պատմում են սաները, բայց ես հաստատ համոզուած եմ, որ նրանք այն չեն ներկայացնում իրանց, ինչ որ իրօղութիւնն է։ Ես կասկածում եմ նոյն իսկ, որ շատ կրօնուսոյցների համար նիւթն ամբողջովին պարզ չէ, այն ինչ պատկերը միանգամայն պարզ և իրական հասկացողութիւն կտար (տես իմ դասատետր կրօնի Բ. տարի)։ Եւ կամ յաճախակի յիշւում է վկայութեան խոսքան, Սողոմոնի տաճար, տապանակ ուխտի, խնկոց, առաջաւորաց սեղան, եօթն ջահեան ոսկէ աշտանակ, գաւիթ, որբուքիւն, սրբուքիւն սրբոց..... այս բոլորը պատկերով միայն հնարաւոր է պարզել։

Պատկերները նիւթը պարզելուց զատ՝ պէտք է սաների մէջ նաև գեղարուեստական ճաշակ զարթեցնեն, ուսուի և պէտի աշխատել, որ դրանք նշանաւոր հեղինակների ընտիր գործեր լինեն։ Իբրև վերջ, ըստ չափու կարողութեան, աշխատել եմ իմ գրաւոր բացատրած սկզբունքները և գործնականապէս իրագործել։

Յուսով եմ որ Հին-Ուխտի պատկերազարդ հրատարակութիւնը ևս ունենայ իւր բարեկամները, որպիսին ունեցել է նրա նախկին տպագրութիւնները։

Ս. ա. քհ. Ս.

Տփխիս
20 Յունիսի 1912 թ.

Ա. ՆԱԽԱՊԱՏՄԱԿԱՆ ԴԱՐ

1. Ա. ԱՇԽԱՐՀԻՍ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

ա. Աստուած սկզբում ստեղծեց երկինքն ու երկիրը։ Երկիրը խաւարով էր ծածկուած։ Աստուած ասաց. «Թող լոյս լինի» և իսկոյն լոյս եղաւ։ Աստուած բաժանեց լոյսը խաւարից. լոյսոյ անունը դրաւ *ցերեկ*, իսկ խաւարինը՝ *գիշեր*։ Այսպէս ցերեկից ու գիշերից կազմեց առաջին օրը։

բ. Աստուած ասաց. «Թող հաստատութիւն լինի, որպէսզի բաժանէ վերևի ու ներքևի ջրերը միմեանցից»։ Այդպէս էլ եղաւ—հաստատութեան անունը դրաւ *երկինք*։ Այդպէս անցաւ էլի մի ցերեկ և մի գիշեր ու դարձաւ մի օր՝ երկրորդ օր։

գ. Աստուած ասաց. «Թող ցամաքը բաժա-

նուի ջրերից»։ Այսպէս էլ եղաւ։ Աստուած ցամաքի անունը դրաւ երկիր, իսկ ջրերինը՝ ծով։

Աստուած ասաց. «Թող երկրից վրայ կանաչեն բոյսեր և ամենքն էլ պտուղ տան։ Այդպէս էլ եղաւ։ Աստուած ստեղծեց մարդուն իւր պատկերի նման—վեր առաւ երկրից հող ու շունչ

պէս էլ եղաւ։ Անցաւ էլի մի գիշեր և մի ցերեկ ու դարձաւ մի օր՝ երրորդ օր։

դ. Աստուած ասաց. «Թող երկնքի վրայ լուսաւորներ երևան ու երկիրը լուսաւորեն»։ Աստուած պատրաստեց մի մեծ լուսատու ցերեկը և մի փոքր լուսատու գիշերը կառավարելու համար։ Բացի դրանցից ստեղծեց նաև շատ աստղեր։ Այդպէս անցաւ էլի մի ցերեկ և մի գիշեր ու դարձաւ մի օր՝ չորրորդ օր։

ե. Աստուած ասաց. «Թող ջրերը լցուեն ձկներով, իսկ օդը՝ թռչուններով»։ Այն ժամանակ ջրերը լցուեցան բազմաթիւ կենդանիներով, իսկ օդի մէջ թռչում էին ամեն տեսակ թռչուններ։ Այդպէս անցաւ էլի մի գիշեր և մի ցերեկ ու դարձաւ մի օր՝ հինգերորդ օր։

զ. Աստուած ասաց. «Թող երկրից վրայ լինեն չորքոտանի կենդանիներ—գազաններ և սողուններ»։ Այդպէս էլ եղաւ։

1. Բ. ՄԱՐԴՈՒ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

ա. Աստուած ասաց. «Եկէք մարդ էլ ստեղծենք, որ տէր լինի բոլոր ստեղծուածներին»։

բ. Աստուած ստեղծեց մարդուն իւր պատկերի նման—վեր առաւ երկրից հող ու շունչ

փչելով՝ հոգի տուաւ և անունը դրաւ Ադամ։

Գ. Աստուած ասաց. «Լաւ չէ մարդու հա-

մար մենակ լինելը, ստեղծենք Ադամի նման մէկը, որ նրան օգնական լինի»։ Այն ժամանակ

Աստուած Ադամին քնացրեց. հանեց կողերից մինն ու նրա համար մի օգնական՝ կին ստեղծեց և անունը դրաւ Եւա։ Աստուած օրհնեց նրանց և ասաց. «Աճեցէք, բազմեցէք և լցրէք երկիրն ու տէր եղէք բոլոր ստեղծուածներին»։

Դ. Այսպէս Աստուած երկինքն ու երկիրը վեց օրում ստեղծեց, իսկ եօթներորդ օրը հանգստացաւ և պատուիրեց սուրբ պահել այդ օրը։

2. ԴՐԱԽՏ

Աստուած Եդեմ երկրի մէջ մի պարտէզ տնկեց՝ անունը *Դրախտ* դրաւ։ Պարտէզը զարդարեց ամեն տեսակ ծառերով. Ադամին ու Եւային այդ տեղ բնակեցրեց, որ մշակեն և պահպանեն։

Պարտիզի մէջ տեղում երկու ծառ կար՝ մինի անունն էր «*ծառ կենաց*», իսկ միւսինը՝ «*ծառ գիտութեան բարւոյ եւ չարի*»։

Աստուած պատուիրեց նրանց և ասաց. «Պարտիզի բոլոր ծառերի պտուղներից կարող էք ուտել, բացի «*ծառ գիտութեան բարւոյ և չարի*» ծառի պտղից — եթէ նրանից ուտէք, իսկոյն կմեռնէք»։

3. ՊԱՏՈՒԻՐԱՆԱԶԱՆՑՈՒԹԻՒՆ

ա. Օձը բոլոր կենդանիներից իմաստունն էր. նա եկաւ Եւայի մօտ և ասաց. «Ուղիղ է, որ Աստուած ասել է ձեզ, թէ պարտիզի բոլոր ծառերի պտուղներից չուտէք»: Կինը պատասխանեց օձին. «Ո՛չ, մի ծառի պտղից միայն պէտք է չուտենք, եթէ ուտենք, կմեռնենք»: Օձը նորից խօսեց կնոջ հետ և ասաց. «Դուք չէք մեռնի, ընդհակառակն՝ եթէ ուտէք, Աստուած կդառնաք»:

բ. Կինը հաւատաց օձին և կերաւ պտուղը: Նա մարդուն ևս տուաւ. նա էլ առաւ և կերաւ:

գ. Այս բանից ետոյ լսեցին Աստծու ոտի ձայնը պարտիզի մէջ, վախեցան, ամաչում էին, դրա համար էլ թաք կացան: Աստուած ձայն տուաւ Ադամին. «Ո՞րտեղ ես»: Ադամը պատասխանեց. «Վախենում եմ, դրա համար էլ թաք կացայ»: Աստուած ասաց, «Ձլինի՞ թէ այն ծառի պտղից կերար»: Ադամը պատասխանեց. «Քո ստեղծած կինը տուաւ ինձ, ես էլ կերայ»: Աստուած ասաց կնոջը. «Այդ ի՞նչ ես արել»: Կինը պատասխանեց. «Օձը խաբեց ինձ»:

դ. Այն ժամանակ Աստուած պատժեց մեղաւորներին—նա ասաց օձին. «Անիծեալ լինիս բոլոր կենդանիների մէջ. փորիդ վրայ սողաս և հող ուտես քո ամբողջ կեանքում»: Ետոյ կնոջն

ասաց. «Ցաւով որդի ծնես»: Վերջն Ադամին ասաց. «Կերած հացդ քրտինքով ձեռք բերես՝ մինչև որ նորից հող դառնաս»:

Սրանից ետոյ Աստուած Ադամին ու Եւային դրախտից դուրս արաւ: Նրանք սկսեցին հոդագործութիւնով պարապել: Դրախտի դրանը սուրը ձեռին մի պահապան հրեշտակ նշանակեց որ ետ չգան:

4. ԿԱՅԷՆ ԵՒ ԱԲԷԼ

ա. Ադամն ու Եւան երկու որդի ունեցան

—առաջինի անունն էր Կայէն, իսկ երկրորդինը՝ Աբէլ։ Աբէլը խաշնարած էր, իսկ Կայէնը երկրագործ։ Մի անգամ երկու եղբայրներն Աստծուն զոհ բերին—Կայէնը իւր դաշտի պտուղներից, իսկ Աբէլը՝ գեղեցիկ, պարարտ գառներից։ Աստուած Աբէլի զոհն ընդունեց, իսկ Կայէնինը՝ ոչ։ Այս բանի վրայ Կայէնը խիստ բարկացաւ։ Աստուած ասաց. «Կայէն, ինչու ես բարկացել, եթէ բարի բան գործես, Աստուած կսիրէ քեզ, իսկ եթէ չար՝ կպատժուես»։

Ը. Չնայելով որ Աստուած նրան զգուշացրեց, բայց նա ոխը սրտից չհանեց և մի անգամ դաշտումը խփեց Աբէլին ու սպանեց։

Այն ժամանակ Աստուած հարցրեց Կայէնին. «Ո՞ւր է Աբէլ եղբայրդ»։ Կայէնը կոպիտ կերպով պատասխանեց. «Չգիտեմ, մ'թէ ես նրա պահապանն եմ»։ Աստուած ասաց. «Քո եղբօր արիւնը գանգատւում է ինձ. անիծեալ լինես. Թափառական շրջես երկրի վրայ, այսուհետև քո մշակած երկիրը պտուղ չտայ քեզ»։

Կայէնը փախաւ, ուրիշ երկիր գնաց և իւր ամբողջ կեանքում խիղճը տանջում էր նրան։

Աստուած նրանց մխիթարելու համար՝ մի նոր որդի պարգևեց, որին անուանեցին Սէթ։ Սրա որդիները բարեպաշտ մարդիկ էին։

5. ՋՐՀԵՂԵՂ

Ա. Կայէնի և Սէթի որդիները երկրիս վրայ կամաց կամաց բազմանում էին։ Նրանք հեռուհեռու վաստանում էին—մի մարդ միայն Սէթի ցեղից՝ անունը Նոյ, արդար էր, իսկ մնացածը բոլորն էլ մոռացել էին Աստծուն։ Աստուած 120 տարի համբերեց այս բաներին, բայց երբ նրանց չարութիւնը չափից անցաւ,

Ը. Աստուած ասաց Նոյին. «Ես կամենում եմ ջրով պատժել չար մարդկանց. դու քեզ հա-

մար մի մեծ տապան շինիր՝ կպրով ծեփիր թէ դրսից և թէ ներսից։ Տապանի մէջ կմտնես դու և քո որդիները. հետդ կվերցնես ամեն տեսակ

կենդանիներից մի-մի զոյգ. նոյնպէս ամեն տեսակ կերակուր՝ թէ քեզ և թէ կենդանիների համար»։ Նոյը էլ այնպէս արեց։

Հ.Ս.Խ.Հ. ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
С.С.Р.А. Государственная Библиотека
7/XI 1922
им. Мясницкая
Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ

Գ. Երբ նաւը պատրաստ էր, Աստուած ասաց Նոյին. «Տապան մտիր դու և քո ընտանիքը»։ Նոյը էլ մտաւ տապան իւր երեք որդիներով, կնոջով, հարսներով և ամեն տեսակ կենդանիներով։

Սրանից եաոյ սկսեց քառասուն օր ու գիշեր ասստիկ անձրև գալ։ Ջուրը մեծացաւ—տապանն սկսեց լողալ։ Ջուրն այնքան բարձրացաւ, որ ամենամեծ լեռների գագաթներն անգամ ծածկուեցան—ամենքն էլ խեղդուեցան։

Դ. Հարիւր յիսուն օրից եաոյ անձրևները դադարեցին. ջուրն իջաւ՝ ցածրացաւ։ Տապանը լողալով՝ եկաւ Արարատ լերան վրայ հանգստացաւ։ Նոյը բաց արաւ տապանի պատուհանը և մի ագռաւ բաց թողեց։ Սա եաւ չեկաւ։ Եաոյ մի աղաւնի արձակեց, բայց որովհետև նա ոչ մի հանգստանալու տեղ չգտաւ, եաւ դարձաւ։ Նոյը մեկնեց ձեռը և ներս առաւ։

Եօթն օրից եաոյ Նոյըն էլի մի աղաւնի բաց թողեց։ Աղաւնին երեկոյեան դէմ վերադարձաւ՝ բերանին ձիթենու շիւղ բռնած։ Նոյըն էլի եօթն օր սպասեց և նորից աղաւնուն արձակեց։ Այս անգամ աղաւնին եաւ չեկաւ։ Նոյըն իմացաւ, որ երկրիս երեսից ջուրը ցամաքել է։

Ե. Այն ժամանակ Նոյը դուրս եկաւ տապա-

նից իւր ընտանիքով, Արարատի ներքևում սե-
ղան շինեց ու. զոհ արաւ։

Այս բանն Աստծուն դուր եկաւ, ուստի Նո-
յին օրհնեց, նրա հետ դաշը կապեց և ասաց.
«Քանի որ այս աղեղը երկնքի վրայ տեսնես,
խմացիր որ այլ ևս ջրհեղեղ չի լինի»։

Նոյըն սկսաւ երկրագործութիւնով պարապել
և այդի տնկել։ Նա երեք որդի ունեցաւ—*Սեմ*,
Քամ և *Յաբէթ*։ Դրանց որդիները բազմացան և
լցրին երկիրը։

6. ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԱՇՏԱՐԱԿԱՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ա. Նոյի թոռները բազմացան Արարատի
ներքևում և տեղափոխուեցին դէպի արևելք—
Եփրատ ու Տիգրիս գետերի միջում պատահեցան
մի ընդարձակ դաշտավայրի, որի անունն էր
Սենաար։ Այդ մարդիկն ամենքն էլ մի լեզուով
էին խօսում. սրանք ասացին միմեանց. «եկէք
մի այնպիսի աշտարակ շինենք, որի ծայրը եր-
կինք հասնի, որ ջրհեղեղ լինելիս, բարձրանանք
այնտեղ և ազատուենք»։ Շինութիւնն սկսեցին։
Աստուած տեսաւ, որ իրանց ոյժից վեր բան են
կատարում, խառնեց նրանց լեզուները, այնպէս
որ մէկ մէկու այլ ևս չկարողացան հասկանալ։
Այդ տեղի անունը *Բաբելոն* դրուեց, որ նշանա-
կում է *խառնակութիւն*։

ք. Շինութիւնը դադարեց. մարդիկ սկսեցին

Բաբելոնից հեռանալ ու նորից ցրուել երկրիս
զանազան կողմերը։

Բ. ՆԱՀԱՊԵՏՆԵՐԻ ԳԱՐ

Ը. ԱԲՐԱՀԱՄ

7. ԱՍՏՈՒԱԾ ԿԱՆՉՈՒՄ Է ԱԲՐԱՀԱՄԻՆ

Ա. Մի քաղաքի Ուռհան քաղաքում մեծ ցեղից մի մարդ էր ապրում՝ անունն Աբրահամ։ Նրա հայրը կուռք էր պաշտում, իսկ ինքը՝ ճշմարիտ Աստծուն։ Աստուած ասաց Աբրահամին. «Թող քո հայրենիքը, բարեկամները, հօրդ տունը և գնա այն երկիրը, որ ես քեզ ցոյց կտամ. ես քեզ մեծ ազգ կդարձնեմ և կօրհնեմ։ Քո ձեռով պէտք է օրհնուեն երկրիս բոլոր ազգերը։ Քո ցեղից մինը կծնուի, որ բոլոր մարդոց մեղքից կազատէ»։

Բ. Աբրահամն իսկոյն դուրս եկաւ Ուռհանից. հետն առաւ իւր կին Սառային, եղբօրորդի Ղովտին, իւր հարստութիւնը ու հեռացաւ դէպի Աստծու ցոյց տուած Քանան երկիրը։ Երբ տեղ հասաւ ու Սիւքէմ հովիտը եկաւ, Աստուած նորից ասաց Աբրահամին. «Այս երկիրը տալիս եմ քեզ և քո որդուց»։ Աբրահամն այնտեղ սեղան շինեց և Աստծուն շնորհակալութիւն արաւ։

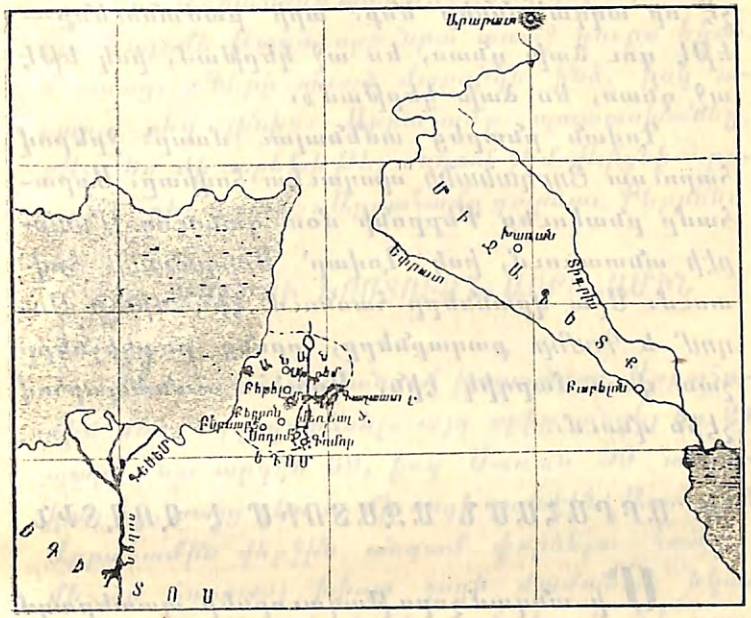

8. ԱԲՐԱՀԱՄԸ ԵՒ ՂՈՎՏԸ ԲԱԺԱՆՎՈՒՄ ԵՆ

Աբրահամը մի հարուստ մարդ էր—ունէր շատ խաշներ, ոսկի և արծաթ։ Ղովտը ևս հարուստ էր—նա էլ ունէր բազմաթիւ խաշներ։ Նրանց բնակութեան երկիրը շատ փոքր էր, այնպէս որ խաշներին բաւականութիւն չէր տալիս, դրա համար էլ շարունակ կռիւ էր պատահում Ղովտի և Աբրահամի հովիւների մէջ։

Մի անգամ Աբրահամն ասաց Ղովտին. «Ինչու պէտք է մեր հովիւների մէջ կռիւ պատահի.

չէ՞ որ ազգականներ ենք. արի բաժանուենք— եթէ դու ձախ գնաս, ես աջ կերթամ, իսկ եթէ աջ գնաս, ես ձախ կերթամ»։

Ղովտն ընտրեց ամենալաւ մասը՝ Յորդանանի պտղաւէտ հովիտը։ Աբրահամը բնակուեց Քեբրոնի մօտ գտնուող Մամբրէի անտառում, իսկ Ղովտը՝ Յորդանանի հովտում։ Սրա վրանները հասնում էին մինչև Սոդոմ և Գոմոր քաղաքները, որոնց բնակիչները շատ վատ մարդիկ էին, Աստծու ճանապարհով չէին գնում։

9. ԱԲՐԱՀԱՄՆ ԱՋԱՏՈՒՄ Է ՂՈՎՏԻՆ

Մի անգամ չորս թագաւորներ պատերազմ ունեցան Սոդոմ և Գոմոր քաղաքների թագաւորների հետ։ Վերջինները յաղթուեցան — ժողովուրդը փախաւ լեռները։ Թշնամին խլեց Սոդոմ և Գոմոր քաղաքացիների հարստութիւնը։ Ղովտն ևս գերի ընկաւ իւր խաշներով։

Այդ պատերազմից մի մարդ ծածուկ եկաւ Աբրահամի մօտ և յայտնեց, որ նրա եղբօր որդի Ղովտը գերի է ընկել։ Աբրահամը՝ երբ իմացաւ, հաւաքեց իւր երեք հարիւր տասն և ութը ծառաներին. ընկաւ թշնամու ետևից. գիշերով յարձակուեց նրանց վրայ. չարդեց թշնամուն. ետ առաւ բոլոր աւարը և ազատեց Ղովտին։

Երբ Աբրահամը պատերազմից վերադառնում էր, Սոդոմի թագաւորը նրա առաջ դուրս եկաւ և ասաց. «Գերի առած մարդիկն ինձ, իսկ ապարը քեզ լինի»։ Աբրահամը պատասխանեց. «Ոչ, ես մի արեխի թել անգամ չեմ վերցնի— բոլորն էլ քեզ կտամ»։ Աբրահամը դարձաւ Քեբրոն։

10. ԱՍՏԾՈՒ ԽՈՍՏՈՒՄՆ ԱԲՐԱՀԱՄԻՆ

Աստուած խոստացաւ Աբրահամին մեծ ազգ դարձնել. այդ օրից անցել էր 24 տարի. նա արդէն 99, իսկ Սառան 90 տարեկան էր, բայց դեռ ոչ մի որդի չունէին։ Աստուած Աբրահամին վերջին անգամ փորձելու համար, մի օր ճաշուայ խիստ շոգի ժամանակ եկաւ նրա մօտ։ Աբրահամը նստած էր վրանի դրան՝ Մամբրէի անտառում։ Յանկարծ տեսաւ, որ երեք ճանապարհորդ հեռուից դէպի ինքն են գալիս, իսկոյն վազեց նրանց առաջ, երկրպագութիւն տուաւ և ասաց. «Տէր, եթէ քո ծառայի սիրում ես, եկ նրա վրանը. հանգստացիր այս ծառի տակ. ես ջուր կբերեմ. ձեր ոտները կլուանամ. նախաճաշիկ կանէք՝ ետոյ ճանապարհը կշարունակէք»։ Նրանք պատասխանեցին. «Թող այդպէս լինի»։

Աբրահամը գնաց վրանը Սառայի մօտ և ասաց. «Շուտ արա, նկանները թխիր շարմաղ

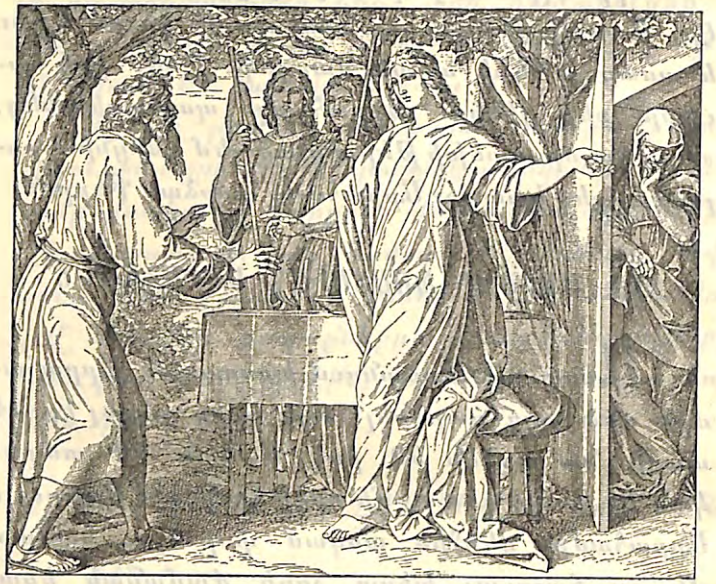

ալիւրից», իսկ ինքը գնաց հանդը. մի երինջ բերաւ. տուաւ ծառաներին, որ մ՚րթեն և հիւրերի համար կերակուր պատրաստեն: Աբրահամը՝ չնայելով որ 318 ծառայ ունէը, բայց ինքն էր ծառայում սեղանին—բերաւ կարագ, կաթը և հորթի մսից պատրաստած կերակուր, դրաւ հիւրերի առաջ և նրանք էլ կերան:

Այն ժամանակ հիւրերն ասացին Աբրահամին. «Ո՞ւր է քո կին Սառան»: Նա պատասխանեց. «Վրանումն է»: Հիւրերից մինն ասաց. «Եկող տարի այս ժամանակ Սառան մի որդի կունենայ»: Սառան լսեց և մաքում ծիծաղեց այս

խօսքերի վրայ: Աստուած հարցրեց Աբրահամին. «Սառան ինչու է ծիծաղում, մ՚թէ Աստծու համար անկարելի բան կայ»: Օտարականները վեր կացան և գնացին դէպի Սոդոմ:

11. ԱԲՐԱՀԱՄԸ ԲԱՐԵԽՕՍՈՒՄ Է ԱՍՏԾՈՒՆ, ՍՈԴՈՄ ԳՈՄՈՐ ՔԱՂԱՔՆԵՐԻ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

Օտարականները գնացին դէպի Սոդոմ: Աբրահամն էլ ճանապարհ ձգելու համար՝ հետները գնաց: Աստուած ասաց. «Սոդոմի և Գոմորի մարդկանց անկարգութիւնը չափից անցել է, գնում եմ տեսնելու, արդեօք ուղիղ է թէ ոչ»:

Աբրահամն իսկոյն հասկացաւ, որ նրանք պէտք է պատժուեն, ուստի մտածում էր, թէ ինչպէս օգնէ նրանց:

Երկու ճանապարհորդները գնացին դէպի Սոդոմ, իսկ Աբրահամն Աստծու առաջ կանգնեց և ասաց. «Եթէ քաղաքի մէջ յիսուն արդար լինի, մ՚թէ չես ների միւսներին էլ»: Աստուած ասաց. «Եթէ յիսուն արդար գտնեմ, միւսներին էլ կներեմ»:

Աբրահամը նորից ասաց. «Թերևս քառասուն արդար լինի»: Աստուած պատասխանեց. «Քառասունի համար էլ կներեմ»: Իսկ եթէ երեսուն հոգի գտնուէն»: «Եթէ երեսուն հոգի գտնուեն, դարձեալ կներեմ»: Աբրահամը նորից

ասաց. «Եթէ քսան հոգի լինեն»։ Աստուած պատասխանեց. «Քսանի համար էլ չեմ պատժի»։

Աբրահամը կրկնեց. «Մի բարկանար, Տէր, եթէ մի անգամ էլ խօսեմ, իսկ եթէ տասն հոգի լինի»։ Աստուած պատասխանեց. «Տասնի համար ևս չեմ պատժի»։

Երբ այս խօսակցութիւնը վերջացաւ, Աստուած անհետացաւ. հրեշտակները գնացին դէպի Սոդոմ, իսկ Աբրահամը դարձաւ տուն։

Հրեշտակները Սոդոմ և Գոմոր քաղաքները մի այն Ղովին արդար գտան, իսկ մնացեալներին՝ մեղաւոր։ Հրեշտակները արդարին իւր ընտանիքով ազատեցին, իսկ մեղաւորներին պատժեցին—երկնքից կրակ թափուեց և այրեց բոլորին։

Միւս օրն առաւօտեան վաղ՝ Աբրահամն եկաւ այնտեղ, որտեղից բաժանուել էր Աստծուց և ինչ տեսաւ— Սոդոմ և Գոմորից ծուխ էր բարձրանում։

Այս քաղաքների տեղը ջրով լցուեց -ծովը մեծացաւ և մինչև այսօր էլ կոչւում է *Մեռեալ ծով*։

12. ԻՍԱՀԱԿԻ ԾՆՈՒՆԴԸ ԵԻ ԶՈՀՈՒԻԼԸ

Ա. Տարին անցնելուց ետոյ, ինչպէս Աստուած խոստացել էր, Սառան մի որդի ունեցաւ, որի անունը *Իսահակ* դրին։ Աբրահամն արդէն հարիւր տարեկան էր։ Նա շատ էր ուրախանում։

Ք. Մի քանի տարուց ետոյ Աստուած Աբրահամին էլի մի անգամ փորձելու համար՝ ասաց. «Աբրահամ, վեր առ քո միակ որդի Իսահակին և գնա *Մորիայի* երկիրն ու այնտեղ իմ ցոյց տուած լերան վրայ զոհիր նրան»։ Աբրահամն առաւօտը վաղ վեր կացաւ. հաւեստեց էշը. փայտ պատրաստեց զոհի համար. հետն առաւ Իսահակին և երկու ծառայ ու գնաց Աստծու ցոյց տուած երկիրը։ Երեք օրից ետոյ տեղ հասաւ։ Աբրահամն ասաց իւր ծառաներին. «Մնացէք այստեղ, իսկ ես Իսահակի հետ պէտք է գնամ վերև աղօթելու»։

Իսահակը ողջակիզի փայտը շալակեց, իսկ Աբրահամը ձեռին բռնած ունէր կրակն ու դանակը։ Ճանապարհին Իսահակը հարցրեց հօրը. «Հայր, կրակն ու փայտն այստեղ են, բայց ո՞ւր է ողջակիզի ոչխարը»։ Աբրահամը պատասխանեց. «Աստուած տեսնում է ողջակիզի ոչխարը»։

Երբ նրանք լերան գագաթը հասան, Աբրահամը սեղան շինեց. փայտը դարսեց վրան. որդուն կապեց փայտերի վրայ. վեր առաւ դանակը, որ զոհէ։

Այն ժամանակ Աստծու հրեշտակը ձայն տուաւ երկնքից ու ասաց. «Աբրահամ, Աբրա-

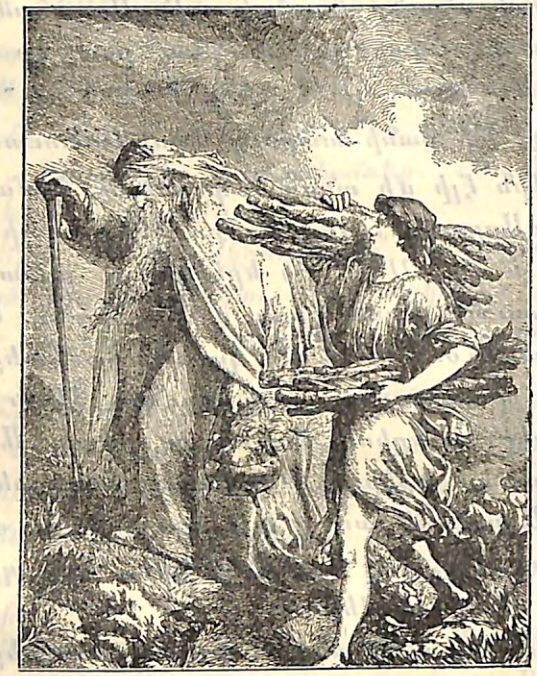

համ, ձեռդ ետ քաշիր, ես իմացայ, որ դու Աստծուն սիրում ես։ Ահա այն Թուփը, որի մէջ մի ոչխար կայ, վեր ա՛ռ և զոհիր Իսահակի փոխարէն»։ Աբրահամն այնպէս էլ արաւ։

Աստծու հրեշտակը նորից ձայն տուաւ Աբրահամին ու ասաց. «Որովհետև քո միակ որդուն չխնայեցիր, ուստի ես քեզ օրհնում եմ. քո զաւակները թող երկնքի աստղերի և ծովի ափի աւազի չափ բազմանան, քեզնով պէտք է օրհնուեն երկրիս բոլոր ազգերը»։

Աբրահամն եկաւ ծառաների մօտ և միասին դարձան տուն։

13. ՍԱՌԱՅԻ ՄԱՀԸ

Սառան հարիւր քսան և եօթը տարեկան

հասակում մեռաւ Քերրոնում։ Աբրահամն սկսաւ

լալ և սուգ անել։ Երբ սգի օրերն անցան, վեր կացաւ ու ասաց այն երկրի բնակիչներին. «Ինդրեցէք Եփրոնին, որ իմ ագարակի ծայրում գտնուող Կրկին-Այրն ինձ վաճառէ, որպէսզի իմ մեռելն այնտեղ թաղեմ»։ Եփրոնն ինքը եկաւ և ասաց. «Ագարակն արժէ չորս հարիւր սատեր (սատերն 80 կպ.), թաղիր քո մեռելն այնտեղ»։ Մարդկանց առաջ Աբրահամը կշռեց արծաթը և տուաւ նրան։ Աբրահամը Սառային թաղեց Կրկին-Այրի մէջ։

14. ԻՍԱՀԱԿԻ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱԲՐԱՀԱՄԻ ՄԱՀԸ

Աբրահամը շատ էր ծերացել։ Մեռնելուց առաջ ցանկանում էր որդու ուրախութիւնը տեսնել, ուստի կանչեց իւր աւագ ծառայ Եղիազարին ու ասաց. «Գնաս Յառան և այնտեղից Իսահակի համար մի կին կբերես»։ Եղիազարն առաւ իւր հետ մի քանի ծառաներ, տասն ուխտ և շատ ընծաներ ու ճանապարհ ընկաւ դէպի Յառան քաղաքը։ Երբ տեղ հասաւ, ուղտերին հանգիստ առաւ քաղաքից դուրս մի ջրհորի մօտ։

Արևը մանելու ժամանակն էր։ Աղջկերքն այդ ժամին գալիս էին ջուր տանելու։ Եղիազարն աղօթեց և ասաց. «Աբրահամի Աստուած, յաջողիր իմ գործը—այս քաղաքի աղջիկներն

ահա կգան ջուր հանելու։ Եթէ մի կոյս աղջիկ գայ և ես նրան ասեմ, կռացրու սափորդ ու ինձ ջուր խմացրու և նա կասարէ իմ ցանկութիւնը, նա կլինի Իսահակի կինը»։

Հազիւ թէ այս խօսքերը վերջացրել էր, եկաւ Բաթուէլի դուստր Ռեբեկան՝ սափորն ուսին։ Նա մի գեղեցիկ աղջիկ էր։ Իջաւ ջրհորը, լցրեց սափորը և բարձրացաւ։ Եղիազարը դիմեց նրան և ասաց. «Թոյլ տուր ինձ փոքր ինչ ջուր

խմեմ քո սափորից»։ Նա էլ պատասխանեց. «Խմիր»։ Այս ասաց, շտապով սափորը կռան վրայ իջեցրեց և օտարականին ջուր տուաւ։ Նա ուղտերին էլ խմացրեց։ Խմելուց ետոյ՝ Եղիազարը

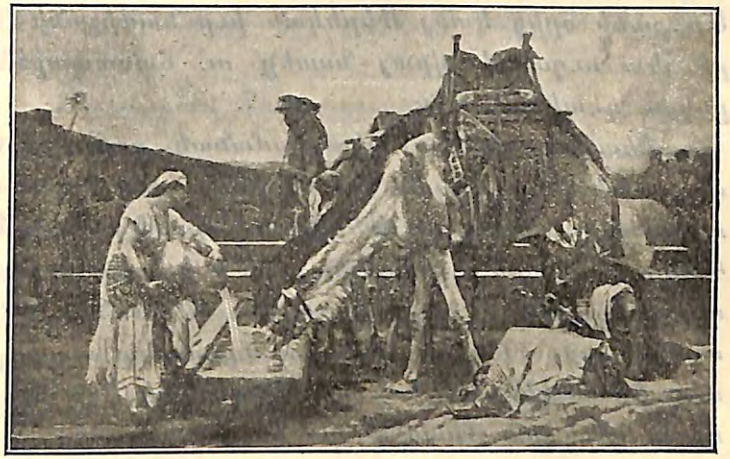

Ռեբեկային մի ոսկեայ գինտ և երկու ապարանջան ընծայեց։

Ռեբեկան վազեց և պատմեց մօրն այս ամենը։ Նա մի եղբայր ուներ՝ Լաբան անունով։ Երբ սա տեսաւ քրոջ գնտերը և ապարանջանը, վազեց դէպի ջրհորն ու ասաց այն օտարականին. «Ո՛վ Աստծու օրհնեալ մարդ, եկ մեր տուն»։ Նա Եղիազարին տուն առաջնորդեց, ջուր բերեց ոտները լուանալու, որից ետոյ կերակուր ևս բերաւ։ Եղիազարը պատասխանեց. «Ես հաց չեմ ուտի՝ մինչև իմ միտքը չյայտնեմ»։ Եղիազարը

յայտնեց իւր ոմն լինելը, թէ ինչու է եկել և թէ ինչ է աղօթել Ղրհորի մօտ։

Բաթուէլը և Լաբանը պատասխանեցին. «Ուրեմն այդ Աստծու կամքն է, մենք դրա դէմ ինչ կարող ենք ասել—վեր առ Ռեբեկային և տար»։ Մի քանի օրից եառոյ Ռեբեկան իւր նաժիշտների հետ ուղտերի վրայ նստեց ու ճանապարհ ընկաւ դէպի Քեդրոն։

Իսահակը երեկոյեան ժամանակ դաշտ էր դուրս եկել զբօսնելու, նա տեսաւ հեռուից, որ տան ուղտ է գալիս։ Ռեբեկան նկատեց Իսահակին և հարցրեց ծառային. «Ո՞վ է այն մարդը, որ դաշտի մէջ զբօսնում է»։ Ծառան պատասխանեց. «Նա իմ տէրն է»։ Եղիազարը պատմեց Իսահակին ամեն բան։ Այնուհետև Իսահակը և Ռեբեկան միասին էին ապրում։

Աբրահամը իւր բոլոր հարստութիւնը Իսահակին տուաւ և մեռաւ հարիւր եօթանասուն հինգ տարեկան հասակում։

Իսահակը թաղեց նրան Կրկին-Այրում—Ծառայի մօտ։

Բ. ԻՍՀԱԿ

15. ԵՄԱԻ ԵՒ ՅԱԿՈՎԲ

Իսահակը երկու որդի ունեցաւ—մեծի անունը Եսաւ էր, իսկ փոքրինը՝ Յակովբ։ Եսաւը մազոտ էր, պարապում էր որսորդութիւնով և հողագործութիւնով, իսկ Յակովբը ճոխ էր տանը և մօրն օգնում տան գործերում։ Իսահակը Եսաւին էր սիրում, որովհետև նրա բերած որսի միսը սխորժակով էր ուտում, իսկ Ռեբեկան՝ Յակովբին։

Մի անգամ Յակովբը ոսպէ թան էր եփել։ Եսաւը դաշտից դարձած տուն դարձաւ և ասաց եղբօրը. «Քո ոսպէ թանից մի քիչ էլ ինձ տուր»։ Յակովբը պատասխանեց. «Ծախիր ինձ վրայ քո անդրանկութիւնը՝ եառոյ կտամ»։ Եսաւն ասաց ինքն իրան. «Ես սովից մեռնում եմ, ինչիս է պէտք անդրանկութիւնը»։ Յակովբն ասաց. «Ուրեմն երդուիր, որ խօսքդ ետ չես առնի»։ Եսաւը երդուեց։ Այն ժամանակ միայն Յակովբը տուաւ նրան ոսպէ թանից։ Եսաւը կերաւ, խմեց, վերկացաւ և գնաց։ Այսպէս Եսաւը մի բաժին ոսպէ թանով ծախեց իւր անդրանկութիւնը։

16. ՅԱԿՈՎԲԻ ՀԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Իսահակը հարիւր երեսուն եօթը տարեկան էր—նրա աչքերը լաւ չէին տեսնում։ Կանչեց Եսաւին և ասաց. «Ես այսօր կամ վաղը գուցէ մեռնեմ. գնա դաշտ. որսի միս բեր. ինձ համար խորտիկ պատրաստիր, որ ուտեմ և օրհնեմ քեզ»։

Ռեբեկան լսեց այս խօսքերը. կանչեց Յակովբին և ասաց. «Լսեցի որ հայրդ Եսաւին ասաց—գնա դաշտ. որսի վիս բեր. ուտեմ և օրհնեմ քեզ։ Ուրեմն լսիր ինձ—գնա դաշտ երկու ուլ բեր, հօրդ համար խորտիկ պատրաստեմ, տար որ ուտէ և օրհնէ քեզ մեռնելուց առաջ»։ Յակովբը պատասխանեց. «Իմ եղբայր Եսաւը մազոտ է, իսկ ես լերկ, գուցէ շօշափէ ինձ և ես խաբեբայ դուրս գամ»։ Մայրը պատասխանեց. «Գնա և այնպէս արա, ինչպէս քեզ ասացի»։

Յակովբը գնաց, ուլերը բերաւ և մօրը տուեց։ Նա էլ կերակուր պատրաստեց. Եսաւի թանկագին շորերը հագցրեց Յակովբին. ուլի մորթին թևերին ու պարանոցին փաթաթեց, որ հայրը չճանաչէ։ Յակովբը գնաց հօր մօտ և ասաց. «Հայր, վեր կաց իմ բերած խորտիկը կեր ու օրհնիր ինձ»։ Իսահակը հարցրեց. «Այդ ինչպէս շուտ գտար որսը»։ Նա պատասխանեց. «Աստուած ինքն էր պատրաստել այդ»։

Իսահակը ասաց. «Մօտ արի, որդեակ, քեզ շօշափեմ, տեսնեմ իմ որդի Եսաւն ես՝ թէ ոչ»։ Յակովբը մօտեցաւ։ հայրը շօշափեց և ասաց. «Ձայնդ Յակովբինն է, իսկ ձեռներդ՝ Եսաւինը»։ Հայրը չճանաչեց, բայց կասկածեց, ուստի մի անգամ էլ հարցրեց. «Դու իմ որդի Եսաւն ես»։ Նա պատասխանեց. «Այո, ես եմ»։ Իսահակն ասաց. «Ուրեմն մօտ բեր խորտիկը»։

Յակովբը մօտեցրեց նրան կերակուրը—գինի ևս տուաւ։ Հայրը կերաւ, խմեց, օրհնեց և ասաց. «Թող երկնքի ցօղը անպակաս լինի դաշտերիդ համար, քո արտերը և այգինները ցորենով և գի-

նիով լցուէն. ազգերը ծառայեն քեզ, եղբօրդ վրայ տէր լինես»։

Յակովբը դեռ նոր էր հեռացել, որ Եսաւը որսից վերադարձաւ։ Նա նոյնպէս խորտիկ պատրաստեց և հօրը տարաւ։ Իսահակը հարցրեց նը-

բան. «Ո՞վ ես դու»: Նա պատասխանեց. «Քո անդրանիկ որդի Եսաւն եմ»: Իսահակը շատ զարմացաւ այս բանի վրայ և ասաց. «Հապա այն ո՞վ էր, որ մի փոքր առաջ ինձ համար խորտիկ բերաւ, ես էլ կերայ ու օրհնեցի նրան»:

Եսաւը հասկացաւ, թէ ինչ է պատահել, բարձր ձայնով լաց եղաւ ու ասաց. «Հայր, ինձ ևս օրհնիր»: Իսահակը պատասխանեց. «Քո եղբայրը խորամանկ կերպով ինձ մօտ եկաւ և քո օրհնութիւնն առաւ»: Եսաւը նեղացած սրտով ասաց. «Մի՞թէ դու մի օրհնութիւն ունես, հայր, ինձ ևս օրհնիր»: Իսահակը պատասխանեց և ասաց. «Թող քո բնակած երկիրը ևս պտղաւէտ լինի, միայն Յակովբին պիտի լսես—անդրանիկը նա կլինի»:

Գ. ՅԱԿՈՎԲ

17. ՅԱԿՈՎԲԻ ՓԱԽՈՒՍՏԸ

Սրանից հետոյ Եսաւը խիստ ատում էր Յակովբին: Նա ասում էր. «Հայրս ծերացել է, երբ մեռնի, ես կսպանեմ նրան»:

Այս բանը Ռեբեկան լսեցաւ, ուստի Յակովբին իւր մօտ կանչեց և ասաց. «Եսաւը մտածում է քեզ սպանել. գնա Խառան իմ եղբայր Յակովբի մօտ՝ մինչև եղբօրդ բարկութիւնը կանցնի»: Ռեբեկան Իսահակի հետ ևս խօսեց այդ մասին: Նա էլ կանչեց Յակովբին, որ արդէն եօթանասուն եօթը տարեկան էր և դեռ չէր ամուսնացել ու ասաց. «Գնա Միջագետք՝ Բաթուէլի մօտ և ամուսնացիր Լաբանի աղջիկներից մէկի հետ»: Յակովբը լսեց ծնողներին և ճանապարհ ընկաւ դէպի Միջագետք:

Յակովբը դուրս եկաւ Բերսաբէից ու գնաց դէպի Խառան: Երեք օրից հետոյ՝ արևը մտնելու

ժամանակ մի քար վեր առաւ, դրեց գլխի տակն ու քնեց:

Այստեղ տեսիլքում մի սանդուխտ տեսաւ,

որի ծայրը երկնքումն էր, վրայով Աստծու հրեշտակները բարձրանում, իջնում էին, իսկ Աստուած անդրմէի վերևից ասում է. «Ես եմ Աբրահամի և Իսահակի Աստուածը. այս երկիրը քեզ և քո ժառանգներին եմ տալիս. քո զաւակները երկնքի աստղերի և ծովի աւազի չափ կբազմանան. ես քեզ կպաշտպանեմ և նորից կվերադարձնեմ»:

Երբ Յակովբը քնից զարթեց, ասաց. «Աստուած այստեղ է եղել, իսկ ես չեմ իմացել— այս տեղը սուրբ է, Աստծու տունն է»: Յակովբը վեր առաւ այն քարը, որի վրայ քնել էր. արձան կանգնեցրեց. իւղ ածեց վրան և այն տեղն անուանեց Բեթէլ, այսինքն Աստծու տուն:

18. ՅԱԿՈՎԲԸ ԼԱԲԱՆԻ ՄՕՏ

Ա. Բեթէլից Յակովբը ուրախ-ուրախ գընաց իւր մօրեղբայր Լաբանի մօտ: Խառանի մօտ մի ջրհոր տեսաւ, որի շուրջը երեք ոչխարի հօտ կար: Ջրհորի բերանին ձգած էր մի մեծ քար: Յակովբը հարցրեց հովիւներին. «Ո՞ր տեղացի էք, եղբայրնե՛ր»: Նրանք պատասխանեցին. «Խառանից ենք»: Յակովբը շարունակեց. «Ճանաչո՞ւմ էք Բաթուէլի որդի Լաբանին»: Նրանք պատասխանեցին. «Այո՛, ահա նրա աղջիկ Հռաքէլն էլ գալիս է իւր ոչխարների հետ»: Յակովբը Հռաքէլին տեսնելուն պէս՝ մօտեցաւ. համբուրեց նրան. լաց եղաւ և յայտնեց, որ ինքը Ռեբեկայի որդին է: Հռաքէլը տուն վազեց հօրն իմաց տալու: Երբ Լաբանն իմացաւ, շտապեց նրա մօտ, համբուրեց և տուն տարաւ: Յակովբը պատմեց Լաբանին գլխովին անցածը և վերջը ծառայում էր նրան:

Բ. Մի ամիս անցնելուցետոյ՝ Լաբանն ասաց Յակովբին. «Թէև դու իմ ազգականն ես,

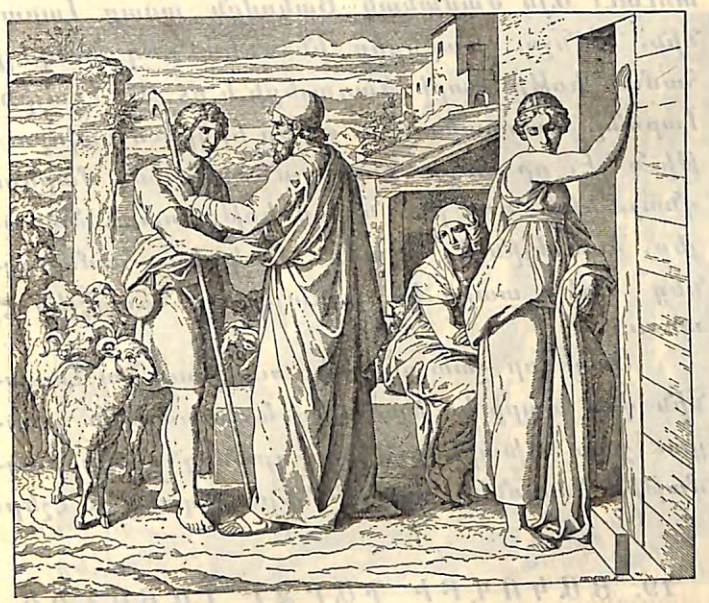

բայց և այնպէս չէի կամենայ, որ ինձ ձրի ծառայես. ասա, ի՞նչ է քո աշխատանքի վարձը»:

Լաբանը երկու աղջիկ ուներ — մեծի անունը Լիա էր, փոքրինը՝ Հռաքէլ։ Լիան տգեղ էր, իսկ Հռաքէլը՝ գեղեցիկ։ Յակովբը Հռաքէլին հաւանում էր, դրա համար էլ ասաց Լաբանին. «Ես քեզ եօթը տարի կծառայեմ, եթէ Հռաքէլին ինձ կին կտաս»։ Լաբանը պատասխանեց. «Շատ բարի, աւելի լաւ է քեզ տամ՝ քան թէ ուրիշին»։ Յակովբը եօթը տարի ծառայեց Լաբանին։

Երբ եօթը տարին անցաւ, Լաբանը հարսանիք արաւ, բայց փոխանակ Հռաքէլին՝ Լիային տուաւ։ Այն ժամանակ Յակովբն ասաց Լաբանին. «Ի՞նչու խաբեցիր ինձ, ես քեզ Հռաքէլի համար եօթը տարի ծառայեցի և ոչ թէ Լիայի»։ Լաբանը պատասխանեց. «Մեր երկրում սովորութիւն չէ, որ փոքր քոյրը մեծից վաղ մարդու գնայ, եթէ դու ինձ նորից եօթը տարի ծառայես, Հռաքէլին էլ կտամ»։ Յակովբը համաձայնեց — եօթը տարի ևս ծառայեց ու Հռաքէլին էլ առաւ։

Յակովբը շատ որդիներ ունեցաւ։ Նա Լաբանին վեց տարի ևս ծառայեց և փոխարէնն ստացաւ շատ ոչխարներ։ Բացի դրանից ունէր բազմաթիւ ծառաներ, աղախիններ, ուղտեր և էշեր։

19. ՅԱԿՈՎԲԻ ԴԱՐՁԸ ԼԱԲԱՆԻՑ

Լաբանի որդիները նախանձում էին Յա-

կովբին — նրանք ասում էին. «Յակովբը մեր հօր կայքով հարստացաւ»։

Յակովբն ինքն ևս նկատում էր այդ նախանձը, դրա համար Աստուած ասաց նրան. «Դարձիր Քանան, ես քեզ կպաշտպանեմ»։ Յակովբն այս բանը յայտնեց Լիային ու Հռաքէլին։ Նրանք էլ ասացին. «Արդ, ինչպէս որ Աստուած հրամայել է»։ Այսպէս Յակովբը վեր առաւ իւր որդիներին, կանանցը, խաշներն ու բոլոր հարստութիւնը և փախաւ Քանան։

Այդ ժամանակ Լաբանը տանը չէր, պաշտ էր գնացել ոչխարները խուզելու։

Երրորդ օրը Լաբանն իմացաւ, որ Յակովբը փախել է, ուստի բարկացաւ և ընկաւ նրա ետևից։ Եօթն օրից ետոյ հասաւ նրան Գաղաատ լերան մօտ։ Աստուան ճանապարհին տեսիլքում զգուշացրեց Լաբանին ու ասաց. «Զգոյշ կաց, Յակովբի հետ սիրով վարուիր»։ Լաբանը հասաւ Յակովբին և հարցրեց. «Ի՞նչու ծածուկ հեռացար, ես քեզ երգով, թմբուկով ճանապարհ կձգէի. ի՞նչու իմ ակլխիկներն ու թոռներն առանց համբոյրի հեռացրիր—քո արածը լաւ բան չէ»։

Յակովբը բարկացած պատասխանեց և ասաց. «Ի՞նչ եմ արել քեզ, որ ետևիցս ես ընկել. այդքան այծ ու ոչխար որ ունիս, բոլորն էլ իմ քրանքի պտուղն է—ինչ որ գազանները պատառում էին, այն էլ ինձնից էիր պահանջում. ցերեկները արևակէզ էի լինում, իսկ գիշերները ցրտից չորանում—այս ձևով ես քսան տարի ծառայել եմ քեզ»։

Լաբանը պատասխանեց. «Ես ինչ կարող եմ անել աղջիկներիս ու թոռներիս, լաւն այն է, որ դաշը կապենք»։ Յակովբն ու Լաբանը հաշտուեցան,—Աստծու առաջ երդուեցին և դաշը կապեցին։ Պայմաններից մէկն էլ այն էր, որ Յակովբը Լաբանի աղջիկներին չպէտք է ծեծէր։ Յակովբը զոհ արաւ և հացի հրաւիրեց բոլորին։ Առաւօտը Լաբանը համբուրեց աղջիկներին ու թոռներին, օրհնեց նրանց և ետ դարձաւ տուն, իսկ Յակովբը շարունակեց իր ճանապարհը։

20. ԵՍԱԻ ԵՒ ՅԱԿՈՎԲԻ ՀԱՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

Յակովբը մարդիկ ուղարկեց Եդոմ (Սէիր) երկիրը՝ Եսաւի մօտ։ Նա պատուիրեց նրանց այսպէս ասելու. «Քո ծառայ Յակովբն այսքան ժամանակ Լաբանի մօտ էր. այժմ վերադառնում է. մեզ ուղարկել է քեզ մօտ և ներողութիւն է խնդրում»։ Գնացողները դարձան և ասացին. «Եսաւ եղբայրդ 400 մարդով գալիս է քեզ դիմաւորելու»։ Յակովբը շատ վախեցաւ այս բանից. իսկոյն ծառաներն ու խաշները երկու մասի բաժանեց այն մտքով, որ եթէ եղբայրը մի մասը խլի, միւսը կարողանայ ազատել։

Յակովբն առաւօտը վաղ՝ առաւ իւր կանանցն ու որդիներին և գնաց Եսաւի առաջ։ Յակովբը երբ տեսաւ, որ եղբայրը չորս հարիւր մարդով է գալիս, իսկոյն որդիները մայրերին յանձնեց. ինքն առաջ գնաց և եօթն անգամ ծընկաչոք գլուխ տուաւ։ Եսաւն այս տեսնելուն պէս՝ առաջ վազեց. գրկեց Յակովբին. վզովն ընկաւ ու համբուրեց—երկուսն էլ լալիս էին։

Եսաւն ասաց. «Շտապենք, միասին գնանք»։ Յակովբը պատասխանեց. «Ծծկեր մանուկները ուշնեմ, ոչխարները ևս նոր են ծնել, եթէ սոխակի շուտ-շուտ գնալու, բոլորն էլ կկոտորուեն. դու առաջ գնա, իսկ ես կամաց-կամաց կգամ»։ Եսաւը Եդոմ դարձաւ, իսկ Յակովբը գնաց դէպի

Սիւքէմ։ Անտեղից անցաւ Բեթէլ և Տիրոջ համար սեղան պատրաստեց։ Նրանք փոքր ևս առաջ գնացին։ Բեթղեհէմ քաղաքում Հռաքէլը մեռաւ։ Յակովբը թաղեց նրան և վրան մի արձան կանգնեցրեց։

Յակովբն եկաւ Իսահակի մօտ, որ բնակւում էր Մամբրէում՝ ոչ հեռի Քեբրոնից։ Իսահակը ծերացել էր—նա մեռաւ հարիւր և ութսուն տարեկան հասակում։ Եսաւն ու Յակովբը թաղեցին Իսահակին Աբրահամի գնած կրկինայրի մէջ։

Դ. ՅՈՎՍԷՓ

21. ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ ՎԱՃԱՌՈՒՄ ԵՆ ՅՈՎՍԷՓԻՆ

Ա. Յակովբը տասն և երկու որդի ունէր։ Նրանց անուններն են—1. Ռուբէն, 2. Շմաւոն, 3. Ղևի, 4. Յուդա, 5. Իսաքար, 6. Զաբուղոն, 7. Դան, 8. Նեփթաղիմ, 9. Գաթ, 10. Ասեր, 11. Յովսէփ և 12. Բենիամին։ Յովսէփը և Բենիամինը Հռաքէլից էին ծնած։ Յովսէփը տասն եօթը տարեկան էր, երբ եղբայրների հետ ոչխաներ էր արածացնում։ Նա պատմում էր հօրն այն վատ բանները, որ եղբայրները գործում էին։ Յակովբը Յովսէփին բոլոր որդիներից աւելի

էր սիրում—նրա համար ծաղկեայ պատմուճան կարել տուաւ։ Այս բանի վրայ եղբայրներն ըսկսեցին նախանձել։

Յովսէփը մի անգամ երազ տեսաւ ու պատմեց եղբայրներին։ Նա ասաց. «Մենք դաշտում խուրձ էինք կապում, իմ կապածները ուղիղ կանգնեցին, իսկ ձերը՝ երկրպագութիւն էին տալիս իմ խուրձերին»։ Եղբայրները պատասխանեցին. «Մի՞թէ կամենում ես թագաւոր լինել մեզ վրայ»։ Եղբայրներն աւելի սկսեցին ատել Յովսէփին։ Նա մի երկրորդ երազ ևս պատմեց եղբայրներին։ «Ես տեսայ երազում, որ արևը, լու-

սինը և տասն ու մի աստղ ինձ երկրպագութիւն էին տալիս»։ Այս բանի վրայ հայրը բարկացաւ

և ասաց. «Այդ ինչ երազ է. մի՞թե ես, մայրդ, եղբայրներդ պէտք է քեզ երկրպագութիւն տանք»։ Եղբայրների աւելութիւնը աւելի զօրացաւ։

Ը. Յովսէփի եղբայրները Սիւքէմ հովտում արածացնում էին իրանց հօր խաշները։ Մի օր Յակովբն ասաց Յովսէփին, «Գնա՛ եղբայրներիդ մօտ, իմացիր, թէ ինչպէս է նրանց առողջութիւնը և ինձ մի համբաւ բեր»։ Յովսէփը գնաց։

Եղբայրները հեռուից տեսան նրան, սկսեցին ծաղրել ու ասել. «Ահա երազատեսը գալիս է, եկէք սպանենք նրան և տանք մեր հօրը, թէ չար գազանները պատառել են, տեսնենք ինչ կլինի նրա երազները»։ Մեծ եղբայր Ռուբէնն ասաց, «Մի սպանէք, այլ ձգեցէք այս անապատի անջուր

փոսերից մինի մէջ»։ Նրա միտքն այն էր, որ Յովսէփին ծածուկ ազատէ և հօրը տանէ։ Երբ երազատեսը եղբայրների մօտ եկաւ, հանեցին նրա ծաղկեայ պատմուճանը՝ ձգեցին անջուր փոսի մէջ և հացի նստեցին։

Այդ միջոցին մի խումբ իսմայէլացի վաճառականներ էին գալիս իրանց ուղտերով։ Նրանք գնում էին Եգիպտոս։ Յուդան խօսեց եղբայրների հետ ու ասաց. «Մեզ ինչ շահ սրա սպանելուց—եկէք ծախենք այս վաճառականներին»։ Այս մտքին ամենքն էլ հաւանեցին։ Յովսէփին դուրս հանեցին փոսից և քսան դահեկանով ծախեցին։ Ռուբէնն այդտեղ չէր, եղբայրներից ծածուկ գնացել էր, որ Յովսէփին փոսից հանէ և հօրն ուղարկէ։ Բայց երբ փոսի մօտ եկաւ ու Յովսէփին այնտեղ չգտաւ, պատառեց շորերը, եկաւ եղբայրների մօտ և ասաց. «Պատանին փոսի մէջ չէ»։ Եղելութիւնը պատմեցին։

Եաւոյ եղբայրները մի ուլ մորթեցին, Յովսէփի շորերը արիւնի մէջ թաթախեցին ու հօրն ուղարկեցին ասելով. «Ա՛յս միայն գտանք, տե՛ս, սո՞ւն է քո որդու պատմուճանը՝ թէ ոչ»։

Յակովբը պատառեց իւր շորերը ու երկար ժամանակ սուգ էր անում։ Որդիները մխիթարում էին հօրը, բայց նա ասում էր. «Այս ցաւովը էլ պէտք է գերեզման իջնեմ իմ որդու մօտ»։

22. ՅՈՎՍԷՓԸ ՊԷՏՄՓՐԷՍԻ ՏԱՆԸ

Վաճառականները Յովսէփին տարան Եգիպտոս և վաճառեցին Փարաւոնի դահճապետ Պետափրէսի վրայ։ Աստուած Յովսէփին սիրում էր —ինչ որ անում էր, յաջողում էր նրան, այնպէս որ շուտով Պետափրէսի սիրելին դարձաւ։ Նա իւր տան ամբողջ կառավարութիւնը նրան յանձնեց։ Աստուած օրհնեց Եգիպտացու տունը Յովսէփի պատճառով։

Մի քանի ժամանակից ետոյ Յովսէփի և Պետափրէսի կնոջ մէջ անհամաձայնութիւն պատահեց. կինը գանգատուեց մարդուն և նա էլ հրամայեց նրան բանտ նստեցնել՝ առանց քննելու։

23. ՅՈՎՍԷՓԻ ԲԱՐՁՐԱՆԱԼԸ

Ա. Աստուած անմեղ Յովսէփին պաշտպանում էր—բանտապետին այնպիսի միտք տուաւ, որ նրան սիրէ։ Սա բոլոր յանցաւորներին և բանտը Յովսէփին էր յանձնել։

Մի քանի ժամանակից ետոյ թագաւորի *տապանապետը* և *մատակարարը* յանցանք գործեցին իրանց տիրոջ դէմ։ Թագաւորը երկուսի վրայ էս բարկացաւ և բանտ ուղարկեց։ Մի գիշեր երկուսն էլ երազ տեսան։ Առաւօտը Յովսէփը նրանց մօտ եկաւ, շատ տխուր գտաւ ու հարցրեց. «Ի՞նչ է ձեր տխրութեան պատճառը»։ Նրանք պատասխանեցին. «Երազ ենք տեսել, մեկնող չկայ»։ Յովսէփն ասաց. «Դա Աստծու գործն է, բայց և այնպէս ինձ էլ պատմեցէք»։

Տապանապետը առաջինն սկսաւ պատմել երազը. «Ես տեսայ մի որթ. նրա վրայ երեք հասած ողկոյզ կար. Փարաւոնի բաժակը ձեռիս էր. ողկոյզի հատիկները ճմլում էի բաժակիս մէջ և թագաւորին էի տալիս»։ Յովսէփը պատասխանեց. «Քո երազի մեկնութիւնն այս է —երեք ողկոյզը երեք օր է նշանակում, որից ետոյ թագաւորը պաշտօնդ քեզ կդարձնէ։ Երբ քո գործը յաջող անցնի, չմոռանաս ինձ—խնդրիր թագաւորին, որ ինձ ազատեն, ես յանցանք չունեմ։ Իզուր տեղը բանտ են ձգել ինձ»։

Մատակարարը, երբ տեսաւ, որ Յովսէփը ընկերոջ երազին լաւ մեկնութիւն տուաւ, սիրտ առաւ, սկսաւ ինքն էլ պատմել. «Ես էլ տեսայ երազումս երեք խան գլխիս դրած. վերին խանի մէջ հացագործի պատրաստած՝ թագաւորի սիրած կերակուրներն էին։ Այս վերջին խանի կերակուրներից գալիս և ուտում էին թռչունները»։ Քո երազի մեկնութիւնն էլ այս է—երեք խանը երեք օր է նշանակում. երեք օրից ետոյ Փարաւոնը գլուխդ կտրել կտայ. մարմինդ փայտից կկախէ. թռչունները կգան և կուտեն դիակդ»։

Ի՛սկ երեք օր այդ բանից ետոյ՝ թագաւորի ծննդեան տօնն էր։ Թագաւորն ուրախութեան մէջ յիշեց տակառապետին և մատակարարին ևս —առաջինին իւր պաշտօնը յանձնեց, իսկ երկրորդին՝ փայտից կախել տուաւ։ Տակառապետը ուրախութիւնից՝ մոռացաւ Յովսէփին։

Բ. Երկու տարուց ետոյ Փարաւոնը մի երազ տեսաւ, որպէս թէ ինքը կանգնած է Նեղոս գետի ափին, որտեղից դուրս եկան եօթը գեղեցիկ եւ զօր երինջ ու ոկսեցին դաշտի վրայ արածել։ Սրանից ետոյ եօթը տգեղ ու լղար երինջ դուրս ևկան և կուլ տուին առաջին եօթը գեղեցիկ ու գեր երինջներին։ Փարաւոնը զարթեց ու նորից քնեց։

Երկրորդ անգամ երազ տեսաւ, որպէս թէ մի փնջից եօթը գեղեցիկ ու ընտիր հասկ դուրս եկան։ Ետոյ տեսաւ եօթը ժանգոտած ու լղար հասկ դուրս եկան և նախկին եօթը գեղեցիկ, ընտիր հասկերին կուլ տուին։ Փարաւոնը զարթեց, կանչել տուաւ Եգիպտոսի երազահաններին և պատմեց նրանց, բայց ոչ ոք չկարողացաւ մեկնել։

Այն ժամանակ տակառապետն ասաց. «Այսօր յիշեցի իմ յանցանքը — երբ թագաւորն ինձ և մատակարարին բանտարկել տուաւ, գիշերը երկուսս էլ երազ տեսանք։ Մեզ մօտ մի երբայեցի տղայ եկաւ, մեր երազները մեկնեց և ինչպէս մեկնեց, այնպէս էլ կատարուեց—ես իմ պաշտօնն ստացայ, իսկ մատակարարը փայտից կախուեց»։

Թագաւորը հրամայեց բանտից դուրս բերել Յովսէփին և իրան ներկայացնել։ Թագաւորն ա-

ասաց. «Ես երազ եմ տեսել, ոչ ոք չէ կարողանում մեկնել. ինձ պատմեցին՝ որ դու կարող ես մեկնել»: Յովսէփը պատասխանեց. «Տէր արքայ, ինքս ոչինչ չեմ կարող, այդ Աստծու գործն է»:

Փարաւոնը պատմեց Յովսէփին իւր երազները: Յովսէփը պատասխանեց. «Երկու երազն էլ միևնոյն նշանակութիւնն ունին: Եօթը տարի Եգիպտոսում առատութիւն կլինի, իսկ եօթը տարի՝ սով: Առատութեան տարիները կանցնեն, սովի տարիներում մարդիկ կկերակրուեն առատութեան տարիների բերքերով: Ուրեմն, թագաւոր, պէտք է մի խելօք մարդ գտնես և Եգիպտոսի կառավարիչ նշանակես, որպէսզի առատութեան եօթը տարիներում կերակրի պաշար հաւաքէ եօթը սովի տարիների համար»:

Փարաւոնն ասաց Յովսէփին. «Էլ ով պէտք է լինի քեզնից խելօքը և իմաստունը—ամբողջ Եգիպտոսը քեզ եմ յանձնում՝ միայն ես քեզնից մեծ կլիշուեմ»:

Սրանից եաոյ Փարաւոնը պատուիրեց, որ Յովսէփին իւր կառքով քաղաքի մէջ շրջել տան: Ամենքն էլ նրա առաջ ծունկ էին չոքում: Քուրմերի աղջիկներից մէկի հետ էլ ամուսնացրեց: Յովսէփը երկու որդի ունեցաւ, մինի անունը *Եփրեմ*, իսկ մեսինը՝ *Մանասէ* դրաւ:

Յովսէփը երեսուն տարեկան էր: Լիւբեան եօթը տարիներում ժողովել տուաւ ցորենը Փարաւոնի շտեմարանների մէջ: Ժողոված ցորենը նման էր ծովի աւազին:

Անցան լիւբեան և եկան սովի տարիները: Ժողովուրդն աղաղակում էր և հաց խնդրում Փարաւոնից: Փարաւոնը պատասխանում էր եգիպտացիներին. «Գնացէք Յովսէփի մօտ և ինչ որ կասէ ձեզ, այնպէս էլ արէք»: Յովսէփը բաց անել տուաւ շտեմարանները և ամեն տեղ ցորեն էր ծախում եգիպտացիներին: Հեռաւոր երկրներից ևս Եգիպտոս էին գալիս ցորեն գնելու:

24. ՅՈՎՍԷՓԻ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ ԳԱԼԻՍ ԵՆ ԵԳԻՊՏՈՍ

Ա. Սովը բնդարձակուելով՝ հասել էր Քանան: Յակովբը կանչեց իւր որդիներին և ասաց. «Գնացէք Եգիպտոս ցորեն գնելու, որ սովից չմեռնենք»: Յովսէփի տասն եղբայրները Եգիպտոս եկան: Յակովբը Բենիամինին չուղարկեց մխանների հետ, որովհետև վախենում էր, թէ մի գուցէ փորձանք պատահի նրան:

Յովսէփի եղբայրները Եգիպտոս եկան: Նրանք Յովսէփին չճանաչեցին. երկրպագութիւն տուին և գլուխները քաշ՝ նրա առաջ կանգնեցին: Յովսէփը ճանաչեց եղբայրներին և յիշեց իւր երազները: Նա իբրև օտարական ներկայա-

ցաւ, խիստ լեզուով խօսեց նրանց հետ և հարցրեց. «Ո՞րտեղից էք գալիս»։ Նրանք պատասխանեցին. «Քանանից, որ ցորեն գնենք»։ Յովսէփն ասաց. «Դուք լրտեսները էք, եկել էք իմանալու մեր երկրի վիճակը»։ Նրանք ասացին. «Ո՛չ, տէր, քո ծառաները եկել են ցորեն գնելու. լրտեսներ չենք. մենք տասներկու եղբայր ենք՝ մի հօր որդի. կրտսեր եղբայրներս տանն է՝ հօրս մօտ, իսկ միւսը՝ այլ ևս չկայ»։ Յովսէփը կրկնեց. «Դուք լրտեսներ էք» և երեք օր բանտարկել տուաւ նրանց։

Երրորդ օրը Յովսէփն ասաց եղբայրներին. «Ձեղնից մէկը բանտում կապուած կմնայ, իսկ միւսները ազատ էք։ Վերադարձին ձեր կրտսեր եղբօրն ինձ մօտ կբերէք, այն ժամանակ միայն կհաւատամ ձեզ»։ Եղբայրներն սկսեցին միմեանց նայել և ասել. «Այս բոլոր անբաղտութիւնը Յովսէփի պատճառովն է»։

Նրանք այնպէս էին կարծում, թէ Յովսէփն իրանց լեզուն չէ հասկանում, որովհետև թարգմանի բերանով էր խօսում։ Յովսէփը երեսը շուռ տուաւ և սկսեց լալ։ Յետոյ Շմաւոնին կապել տուաւ, հրամայեց տոպրակները ցորենով լցնել և ծածուկ իւրաքանչիւրի ցորենի գինն էլ պարկի մէջ դնել։

Ը. Եղբայրները ցորենը բեռնեցին էշերին և հեռացան Եգիպտոսից։ Ճանապարհին նրանցից

մէկը՝ պարկի թուլացած բերանն ամրացնելիս՝ նկատեց, որ ցորենի գինը պարկի մէջն է դրած։ Իսկոյն իմաց տուաւ եղբայրներին։ Երկիւղից ամենքը զարհուրեցան և ասում էին իրար. «Այս ինչ փորձանք է, որ Աստուած մեր գլխին բերում է»։

Երբ տուն հասան՝ ամեն բան պատմեցին հօրը։

Պարկերի ցորենները թափելիս՝ իւրաքանչիւրը ցորենի գինը տոպրակի մէջ գտաւ—ամենքն էլ զարհուրանքի մէջ էին։ Հայրն ասաց. «Դուք ինձ անօրդի արիք, Յովսէփը և Շմաւոնը չկան, հիմայ էլ Բենիամինին էք ուզում տանել։

Զէ, նրան չեմ թոյլ տայ, նա միայն է մնացել Հռաքէլից, եթէ ճանապարհին մի վտանգ պատահէ, ես այլ ևս կենդանի չեմ մնայ»։

գ. Սովը սաստկանում էր Քանանացւոց երկրում։ Բերած ցորենը վերջացաւ։ Յակովբն ասաց որդիներին. «Էլի գնացէք Եգիպտոս ու կերակուր գնեցէք»։ Յուդան պատասխանեց. «Այն երկրի իշխանը մեզ ասաց—եթէ ձեր կրտսեր եղբօրը հետներդ չբերէք, երեսս չտեսնէք։ Թոյլ տուր, հայրիկ, Բենիամինին, որ նա էլ մեզ հետ գայ։ Եթէ նրան մի բան պատահէ, ինձնից պահանջիր»։

Յակովբը պատասխանեց. «Ուրեմն այնպէս արէք, ինչպէս ուզում էք—միայն վեր առէք հետներդ մեր երկրի ընտիր բերքերից և իշխանին ընծայ տարէք։ Ձմռանաք ձեր պարկերում գտնուած փողը ևս ետ տանել. ուրիշ փող էլ առէք հետներդ»։ Եղբայրները ճանապարհ ընկան դէպի Եգիպտոս։

դ. Երբ Յովսէփը եղբայրներին և Բենիամինին տեսաւ, ասաց հազարապետին. «Տուն տար այս մարդկանց և հայի պատրաստութիւն տես, որանք պէտք է ինձ մօտ ճաշեն»։

Յովսէփը տուն եկաւ, եղբայրներն ընծաները ձեռներին՝ երեսների վրայ ընկած՝ երկրպագութիւն տուին։ Նա սիրով ողջունեց և հարցրեց. «Ի՞նչպէս է ձեր ծերունի հայրը»։ Նրանք

պատասխանեցին. «Մեր հայրը՝ քո ծառան ողջ և առողջ է» ու գլուխ տուին։ Յովսէփը նայեց ամենին, ճանաչեց Բենիամինին և ասաց. «Կարծեմ սա պէտք է լինի ձեր կրտսեր եղբայրը»։ Յովսէփը հեռացաւ իւր սենեակը ու սկսաւ լաց լինել։ Ետոյ երեսը լուաց. դուրս եկաւ և պատուիրեց՝ հաց բերել։ Ամեն մէկի համար առանձին առանձին ճաշ բերին։

Յովսէփի եղբայրներին իրանց տարիքի հաջաճայն նստացրին՝ առաջ մեծերին, ետոյ՝ կարգով փոքրերին և սկսեցին կերակուր բաժանել։ Բենիամինի բաժինը հինգ անգամ աւելի էր լցրած։ Այս բանի վրայ ևս եղբայրները շատ զարմացան։

25. ՅՈՎՍԷՓԸ ՅԱՅՏՆԻՒՄ Է ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԻՆ

ա. Յովսէփը ծածուկ հրամայեց հազարապետին և ասաց. «Դրանց պարկերը ցորենով լցնել տուր և իւրաքանչիւրի փողն էլ իրա պարկի մէջ դիր, իսկ իմ սկիհը՝ կրտսեր եղբօր պարկում»։ Հազարապետը կատարեց Յովսէփի հրամանը։ Հետևեալ օրը եղբայրները ճանապարհ ընկան։ Դեռ քաղաքից նոր էին դուրս եկել, որ Յովսէփը հազարապետին կանչեց ու ասաց. «Հա-

սէր այն մարդկանցն ու ասա—ինչո՞ւ իմ տիրոջ սկիհը գողացաք»։

Հազարապետը հասաւ նրանց և այնպէս էլ ասաց։ Եղբայրները սարսափած պատասխանեցին. «Աստուած մի՛ արասցէ, որ մենք այդպիսի բան արած լինենք։ Ում մօտ սկիհը գտնուի, թող նա մեռնի, իսկ միւսները քո տիրոջ ծառաները լինեն»։ Նա պատասխանեց. «Ո՛չ, ում մօտ սկիհը գտնուի, թող նա լինի իմ տիրոջ ծառան, իսկ միւսներդ ազատ էք»։

Շտապով վեր բերին պարկերը։ Հազարապետը նայեց՝ մեծից մինչև փոքրն ու վերջը Բենիամինի պարկի մէջ գտաւ սկիհը։ Եղբայրները սկսեցին իրանց շորերը պատառել—ամեն մէկը իւր էշը բեռնեց ու նորից վերադարձան Եգիպտոս։

ԺԴ. Յուդան իւր եղբայրների հետ գարձաւ Յովսէփի մօտ։ Յովսէփն ասաց. «Այդ ի՞նչ արիք»։ Յուդան պատասխանեց. «Ինչ պատասխանենք կամ ինչպէս արդարանանք. ահա այստեղ ենք ամենքս և նա, որի մօտ սկիհը գտնուեց—մենք բոլորս էլ քո ծառաներն ենք»։

Յովսէփը պատասխանեց. «Այդպիսի բան ես չեմ անի, որի մօտ սկիհը գտնուել է, նա միայն կլինի իմ ծառան, իսկ միւսներն ազատ են»։

Այն ժամանակ Յուդան մօտեցաւ նրան և

ասաց. «Տէր, թոյլ տուր ծառայիդ քո առաջ մի խօսք ասելու։ Մենք առաջ քեզ ասացինք, որ տանը ծերունի հայր և կրտսեր եղբայր ունենք և թէ մեր հայրը նրան շատ է սիրում։ Դու մեզ պատասխանեցիր, եթէ ձեր կրտսեր եղբօրն ինձ չբերէք, երեսս չտեսնէք։ Մենք մեր հօրը հարցրինք և կամենում էինք մեր կրտսեր եղբօրը ևս բերել։ Բայց նա ասաց մեզ—գիտէք որ Հռաքելից երկու որդի ունեմ—մինից զրկուեցի, հիմա էլ սրան էք ուզում տանել։ Եթէ ճանապարհին մի անբաղտութիւն պատահէ, ես էլ չեմ ապրի։ Ես՝ քո ծառան երաշխաւոր եղայ հօրս։ Դրա համար էլ ինձ ընդունիր ժանկան փոխարէն, որպէս ծառայ, իսկ նա թող եղբայրների հետ հօր մօտ դառնայ—ինչպէս տեսնեմ ես այն սրտնեղութիւնը, երբ ծերունի հայրս Բենիամինին մեզ հետ չտեսնէ»։

Յովսէփն էլ չկարողացաւ իրան պահել, հրամայեց բոլոր եգիպտացիներին դուրս գնալ. սկսաւ բարձր ձայնով լաց լինել և ասել եղբայրներին. «Ես Յովսէփն եմ»։ Եղբայրները վախից չգիտէին, թէ ինչ պատասխանեն նրան, իսկ Յովսէփը շարունակեց. «Մօտ եկէք. ես Յովսէփն եմ՝ ձեր եղբայրը. մի՛ վախէք. տուն դարձէք և ասացէք հօրս, որ Աստուած ինձ ամբողջ Եգիպտոսի տէր է դարձրել—թող շուտով ինձ մօտ գայ։

Նա Գեսեմ երկրում կբնակի։ Պատմեցէք հօրս՝ ինչ որ տեսաք»։

Նա ընկաւ Բենիամինի վզովն ու լաց եղաւ։ Յովսէփը համբուրեց բոլոր եղբայրներին և շատ ժամանակ լաց էր լինում։

գ. Երբ Փարաւոնն իմացաւ, որ Յովսէփի եղբայրներն եկել են, շատ ուրախացաւ։ Նա Յովսէփի բերանով յայտնեց եղբայրներին, որ շտապեն Քանան, հօրը Եգիպտոս բերեն և շատ բարութիւններ խոստացաւ։

Յովսէփը կառքեր տուաւ, նմանապէս ճանապարհի պաշար։ Բացի դրանից հօր համար տասն էշ ուղարկեց՝ բարձած Եգիպտոսի բարիքներով, նոյնպէս տասը ջորի ցորենով։

Եղբայրները հեռացան Եգիպտոսից. եկան Քանան և պատմեցին հօրն իրանց գլխովն անցածը։ Յակովբը չէր հաւատում, բայց երբ կորած որդու ուղարկած կառքերը տեսաւ, սթափուեցաւ ու ասաց. «Մի՛թէ իմ Յովսէփը կենդանի է, շտապեմ նրան տեսնել՝ քանի որ չեմ մեռել»։

26. ՅԱԿՈՎԲԸ ԵԳԻՊՏՈՍՈՒՄ

ա. Յակովբը տեղափոխուեց Եգիպտոս 66 հոգուով։ Երբ Եգիպտոսի և Քանանի սահմանի մօտ գտնուող Բերսաբէ քաքաքը հասաւ, Աստուած ասաց նրան տեսիլքում. «Ես քո հօր աստուածն եմ, մի վախենար. գնա Եգիպտոս, այնտեղ քեզ մեծ ազգ կդարձնեմ— ես քեզ հետ եմ գալիս»։

Այս խօսքերից յետոյ Յակովբը հեռացաւ Բերսաբէից։ Նա Յուդային առաջուց Յովսէփի մօտ ուղարկեց՝ իր գալուստը յայտնելու։ Յովսէփն այս լուրն առնելուն պէս՝ իսկոյն լծել տուաւ կառքը և եկաւ հօրն ընդունելու։ Երբ Յովսէփը հօրը տեսաւ, վզովն ընկաւ ու երկար ժամանակ լաց էր լինում։ Յակովբն ասաց. «Հիմա հանգիստ կմեռնեմ՝ քեզ տեսնելուց յետոյ»։ Սրանից յետոյ Յովսէփն ասաց. «Ես շտապում եմ Փարաւոնին իմաց տալու ձեր գալուստը»։

բ. Յովսէփն եկաւ Փարաւոնի մօտ և ասաց.

«Իմ հայրը և իմ եղբայրները եկել են Քանանից ու Գեսեմում են, թույլ տուր գնամ նրանց ընդունելու»։

Փարաւոնն ասաց Յովսէփին. «Քո հօր և եղբայրների համար իմ երկրի ամենալաւ տեղն ընտրիր — բնակեցրու նրանց Գեսեմում։ Եթէ նրանց մէջ քաջ մարդիկ կան, նշանակիր խաշներիս վրայ վերակացու»։

Յովսէփն ընդունեց հօրը և ներկայացրեց Թագաւորին։ Փարաւոնը հարցրեց Յակովբին. «Քանի՞ տարեկան ես»։ Յակովբը պատասխանեց. «Թէև ես 130 տարեկան եմ, բայց կեանքումս մի լաւ օր չեմ տեսել»։ Յակովբն օրհնեց Թագաւորին և հեռացաւ։

Յովսէփը հօրն ու եղբայրներին բնակեցրեց Գեսեմում։

Գ. Յակովբը իւր ընտանիքի հետ 17 տարի բնակուեց Գեսեմ երկրում։ Երբ մահուան օրերը մօտեցան, կանչեց Յովսէփին և ասաց. «Իմ մարմինը կտանես Քանան և կթաղես պապերիս մօտ՝ Կրկին-Այրում»։ Յովսէփը պատասխանեց. «Այնպէս կանեմ, ինչպէս քո կամքն է»։

Սրանից եռոյ նորից իմաց տուին Յովսէփին, որ հայրը հիւանդ է։ Յովսէփն իսկոյն վեր առաւ իւր որդիներին՝ Եփրեմին և Մանասէին ու գնաց հօր մօտ։ Յակովբը այժ ոտացաւ. տեղից վեր կացաւ. նստեց անկողնի մէջ և ասաց Յովսէփին.

«Քո երկու որդիներն էլ՝ Եփրեմն ու Մանասէն իմն են, ինչպէս Ռուբէնն ու Շմաւոնը»։ Նա ող-

ջունց Թոռներին. ձեռները գլխներին դրաւ՝

օրհնեց և ասաց. «Իմ հայրերի Աստուածը թող օրհնէ այս մանուկներին, սրպէսզի սրանք աճեն և բազմանան երկրիս վրայ»։

Եւոյ Յովսէփի հետ խօսեց՝ մարգարէացաւ ու ասաց. «Ահա ես մեռնում եմ, բայց Աստուած մի օր նորից ձեր հայրերի երկիրը կդարձնէ ձեզ»։

Սրանից եւոյ Յակովբը կանչեց միւս որդիներին, օրհնեց իւրաքանչիւրին առանձին-առանձին և ասաց. «Ինձ կթաղէք Քանանացւոց երկրում, Կրկին-Այրի մէջ»։ Երբ իւր պատուէրը վերջացրեց, խփեց աչքերը և բաժանուեց ամենից։ Յովսէփն ընկաւ հօր վրայ և լաց էր լինում։ Եգիպտացիները նոյնպէս սգում էին Յակովբի մահը եօթանասուն օր շարունակ։

Երբ սգի օրերն անցան, Յովսէփն ասաց Փարաւոնին. «Հայրս ինձ խնդրել է, որ նրան Քանանում թաղեմ. ես գնում եմ. թաղելուց եւոյ՝ կվերադառնամ»։ Փարաւոնն ասաց. «Գնա և թաղիր քո հօրը»։

Յովսէփը մեծ բազմութիւնով ճանապարհ ընկաւ»։ Դիակը տարան Քանան և թաղեցին Կրկին-Այրի մէջ։ Սրանից եւոյ ամենքն էլ Եգիպտոս վերադարձան։

27. Յ Ո Վ Ս Է Փ Ի Մ Ա Հ Ը

Ա. Յակովբի մահուանից եւոյ Յովսէփի եղբայրները վախենում էին— նրանք ասում էին. «Յովսէփը մեր դէմ ոխ կունենայ»։ Սրա համար եկան նրա մօտ և ասացին. «Ներիր մեր յանցանքը»։ Այս բանի վրայ Յովսէփն սկսեց լաց լինել և ասել. «Մի վախենաք, դուք իմ մասին չար մտածեցիք, իսկ Աստուած՝ բարի։ Մի վախենաք, ես ձեզ էլ և ձեր որդիներին էլ կկերակրեմ»։

Բ. Երբ Յովսէփը 110 տարեկան դարձաւ, ասաց եղբայրներին. «Ահա ես մեռնում եմ, Աստուած ձեզ մի օր պէտք է հանէ այս երկրից ու տանէ Քանան։ Երբ դուք տեղափոխուէք, չմոռանաք իմ ոսկորներն էլ ձեզ հետ տանելու»։

Այսպէս մեռաւ Յովսէփը։ Նրան զմռսեցին և թաղեցին Եգիպտոսում։

Գ. ԻՍՐԱՅԵԼԱՑԻՈՑ ԱԶԳԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ե. ՄՈՎՍԷՍ

28. ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՆԵՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵԳԻՊՏՈՍՈՒՄ

Յովսէփը մեռել էր։ Մեռել էին նրա բոլոր եղբայրները. անցել էր 430 տարի, բայց նրանց ժառանգներն այնքան էին բազմացել, որ երկիրը լցուել էր։ Այդ ժամանակ Եգիպտոսում նոր փարաւոն էր իշխում, որը Յովսէփին մոռացել էր։ Նա ասաց եգիպտացիներին. «Իսրայէլացիները չափից դուրս բազմացել են, եթէ մի պատերազմ պատահէ, կարող են թշնամու հետ միանալ ու մեր դէմ պատերազմել, ուստի պէտք է նրանց ոչնչացնել»։

Փարաւոն

Սրա համար թագաւորը վերակացուներ նշանակեց, որ չարչարեն նրանց։ Եւ նրանք անգութ կերպով ստիպում էին իսրայէլացիներին աշխատելու թէ աղիւսի գործարաններում և թէ դաշտերում — փարաւոնի համար ձրի, ամուր քաղաքներ և շէնմարաններ պէտք է շինէին։ Բայց որքան եգիպտացիները չարչարում էին իսրայէլա-

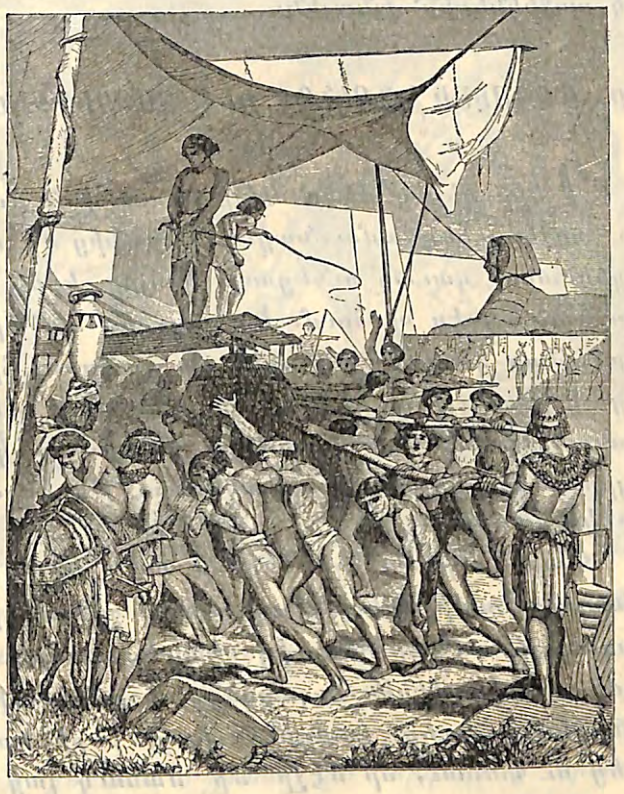

ցինեերին, այնքան նրանք աճում և բազմանում-
էին: Փարաւոնը տեսաւ, որ այս միջոցով իւր
նպատակին չէ հասնում, հրամայեց եբրայեցի-
ների նորածին արու զաւակներին ջուրը ձգեն,
իսկ աղջիկներին՝ խնայեն:

29. ՄՈՎՍԷՍԻ ԾՆՈՒՆԴԸ ԵՒ ԱՋԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ղևիի ցեղից մէկը՝ Ղևի անունով մի մար-
դու աղջկայ հետ ամուսնացաւ և նրանից մի գե-
ղեցիկ արու զաւակ ունեցաւ: Մայրը երեք ա-
միս ծածուկ էր պահում: Երբ այլ ևս անկարող
եղաւ թաք կացնել, եղեգնից մի զամբիւղ հիւ-
սեց. կպրաձիւթով ծեփեց. տղային նրա մէջը
դրաւ և Նեղոսի եղեգնուտ ափը թողեց: Մանկան
քոյրը հեռուից դիտում էր՝ տեսնելու թէ եղբօրն
ինչ կպատահէ:

Փարաւոնի աղջիկը Նեղոսի ափն իջաւ լո-
ղանալու: Նաժիշտները գետի ափում շրջում էին:
Թագաւորի աղջիկը հեռուից նկատեց զամբիւղը,
նաժիշտներից մէկին ուղարկեց, որ բռնէ: Հրա-
մանը կատարուեց, զամբիւղն իրան բերին, բաց
արեց ու տեսաւ, որ մէջը մի մանուկ լաց էր
լինում: Թագաւորի դուստրը գթաշարժուեց և ա-
սաց. «Սա եբրայեցիների մանուկներից պիտի
լինի»: Մանուկի քոյրը մօտեցաւ և ասաց փա-
րաւոնի աղջկան. «Արդեօք չես կամենայ մի եբ-

րայեցի ծծմայր կանչեմ, որ մանկանը կերակրէ»:
Փարաւոնի աղջիկն ասաց. «Գնա և կանչիր»:

Աղջիկն շտապեց հարազատ մօրը կանչելու:

Մայրն եկաւ: Փարաւոնի աղջիկն ասաց. «Տար
այս մանուկը քեզ մօտ, մեծացրու, ես քո վար-
ձը կվճարեմ»: Մայրն առաւ մանկանը և պա-
հում էր: Երբ մեծացաւ, թագաւորի աղջկայ
մօտ բերաւ: Իշխանուհին որդեգրեց նրան և
անուանեց Մովսէս, որ նշանակում է ջրից հա-
նած: Մովսէսն ուսաւ Եգիպտոսում այն բոլոր
գիտութիւնները, որոնք յայտնի էին այն ժամա-
նակ և դարձաւ մի իմաստուն մարդ:

30. ՄՈՎՍԷՍԻ ՓԱԽՈՒՍՏԸ

Երբ Մովսէսը չափահաս դարձաւ, գնաց իսրայէլացիների մօտ նրանց չարչարանքները տեսնելու։ Մի անգամ նկատեց, որ վերակացուն մի իսրայէլացու ծեծում էր։ Նայեց իւր շուրջը և երբ ոչ ոքի չտեսաւ, սպանեց եգիպտացուն և թաղեց աւազի մէջ։

Միւս անգամ ևս դուրս գնաց և տեսաւ, որ երկու իսրայէլացիներ են միմեանց հետ կռուում, Մովսէսը դարձաւ յանցաւորին ու ասաց. «Ի՞նչու ես քո ընկերին ծեծում»։ Նա պատասխանեց. «Քեզ ո՞վ նշանակեց մեզ վրայ դատաւոր, չլինի՞ ինձ էլ այն եգիպտացու նման ուզում ես սպանել»։ Մովսէսը զարհուրեց, երբ իմացաւ՝ իւր սպանութեան յայտնի լինելը։ Այս բանը փարաւոնի ականջին հասաւ։ Նա կամենում էր Մովսէսին սպանել, բայց սա փախաւ *Մադիամացւոց* երկիրը։

Մադիամի քուրմը եօթն աղջիկ ունէր։ Նրանք եկան ջրհորի մօտ՝ խաշները ջրելու համար։ Ուրիշ հովիւներ ևս եկան և աղջիկներից խլեցին ջրի հերթը։ Մովսէսը տեղից վեր կացաւ, օգնեց աղջիկներին և խաշներին խմացրեց։

Երբ աղջիկները տուն դարձան, հայրը հարցրեց. «Ի՞նչու այսօր վաղ եկաք»։ Նրանք պատասխանեցին. «Մի եգիպտացի օգնեց մեզ, ջուր հանեց և մեր ոչխարներին խմացրեց»։ Յոթրոն ասաց. «Ո՞րտեղ է այն մարդը, ի՞նչու նրան հացի չկանչեցիք»։ Մովսէսին տուն հրաւիրեցին։ Յոթրոը յանձնեց նրան իւր ոչխարները, որ արածացնէ և վերջը իւր *Սեպովրա* աղջկայ հետ էլ ամուսնացրեց։

31. ԱՍՏՈՒԱԾ ԿԱՆՉՈՒՄ Է ՄՈՎՍԷՍԻՆ

Մովսէսն անապատում արածացնում էր Յոթրոի խաշները։ Մի անգամ մօտեցաւ *Քորեբ* լերանը և տեսաւ, որ մի *մորենի* վառւում էր,

բայց չէր այրում: Մովսէսը մօտեցաւ իմանալու, թէ սա ինչ բան է: Իսկոյն թփի միջից ձայն եկաւ. «Մովսէս, Մովսէս»: Նա պատասխանեց. «Ի՞նչ է, Տէր»: Ձայնը կրկնեց. «Հան կօշիկները դու, այդ տեղը սուրբ է: Ես եմ Աբրահամի, Իսահակի և Յակովբի Աստուածը: Ես տեսայ իմ ժողովրդի նեղութիւնները Եգիպտոսում. ես կամենում եմ նրան Քանան տանել, ուր մեղր և կաթն է բղխում: Գնա Եգիպտոս փարաւոնի մօտ և ասա, որ իմ ժողովուրդն ազատէ»: Մովսէսն ասաց Աստծուն. «Եթէ ես իսրայէլացիների մօտ գնամ և ասեմ, թէ ձեր հայրերի Աստուած Տիրոջն ինձ ուղարկել է, չեն հաւատայ»: Աստուած ասաց. «Ձեռիդ գաւազանը գետին գցիր»: Նա էլ գցեց և գաւազանն օձ դարձաւ: Մովսէսը վախեց ու փախաւ: Աստուած ասաց. «Բռնիր օձին»: Նա բռնեց և օձն իսկոյն գաւազան դարձաւ: Աստուած շարունակեց. «Ձեռդ ծոցդ դիր»: Դրաւ, բայց դուրս հանելիս՝ տեսաւ, որ բորոտուել է—սպիտակ՝ ինչպէս ձիւն: Աստուած ասաց նրան. «Ձեռդ նորից ծոցդ դիր»: Նա էլ կատարեց և տեսաւ, որ միւս ձեռի նման առողջ է: Աստուած ասաց. «Եթէ այս երկու հրաշքներին չեն հաւատայ, Նեղոսից ջուր կառնես, կսրսկես գետնի վրայ— գետի ջուրն իսկոյն արիւն կդառնայ»:

Մովսէսն ասաց Աստծուն. «Տէր, ես ծանրաբեռնուած եմ»: Աստուած ասաց. «Քո ճարտարախօս եղբայր Ահարոնը քեզ հետ կգայ, քո փոխարէն ժողովրդի հետ նա կխօսէ»:

Այս բանից յետոյ Մովսէսը Յոթորի մօտ գնաց և ասաց. «Ուզում եմ Եգիպտոս դառնալ և տեսնել, թէ իմ եղբայր իսրայէլացիները կենդանի են թէ ոչ»: Յոթորն էլ ասաց Մովսէսին. «Գնա խաղաղութեամբ»: Մովսէսն անապատում հանդիպեց Ահարոնին և յայտնեց նրան Աստծու կամքը: Մովսէսը տեղեկացաւ, որ հին փարաւոնն արդէն մեռել է: Երկու եղբայրները գնացին և իսրայէլի ժողովրդի ծերերին մի տեղ հաւաքեցին: Ահարոնը յայտնեց նրանց Աստծու կամքը, իսկ Մովսէսը ցոյց տուաւ հրաշքները ժողովրդի առաջ: Երբ ծերերն իմացան, որ Աստուած ուզում է իրանց ազատել, սկսեցին աղօթել և շնորհակալութիւն անել:

32. ԵԳԻՊՏՈՍԻՑ ԳՈՒՐՍ ԳԱԼԸ

Իսրայէլացիների համաձայնութիւնն առնելուց յետոյ՝ Մովսէսն ու Ահարոնը գնացին փարաւոնի մօտ և ասացին. «Իսրայէլի Աստուածն ասում է—արձակիր իմ ժողովրդին» և ցոյց տուին հրաշքները: Փարաւոնը բարկացաւ և ասաց. «Այդ Աստծուն ես չեմ ճանաչում»:

Փարաւոնն իսկոյն հրամայեց վերակացու-

ներին, որ ժողովրդին աւելի չարչարեն։ Վերա-

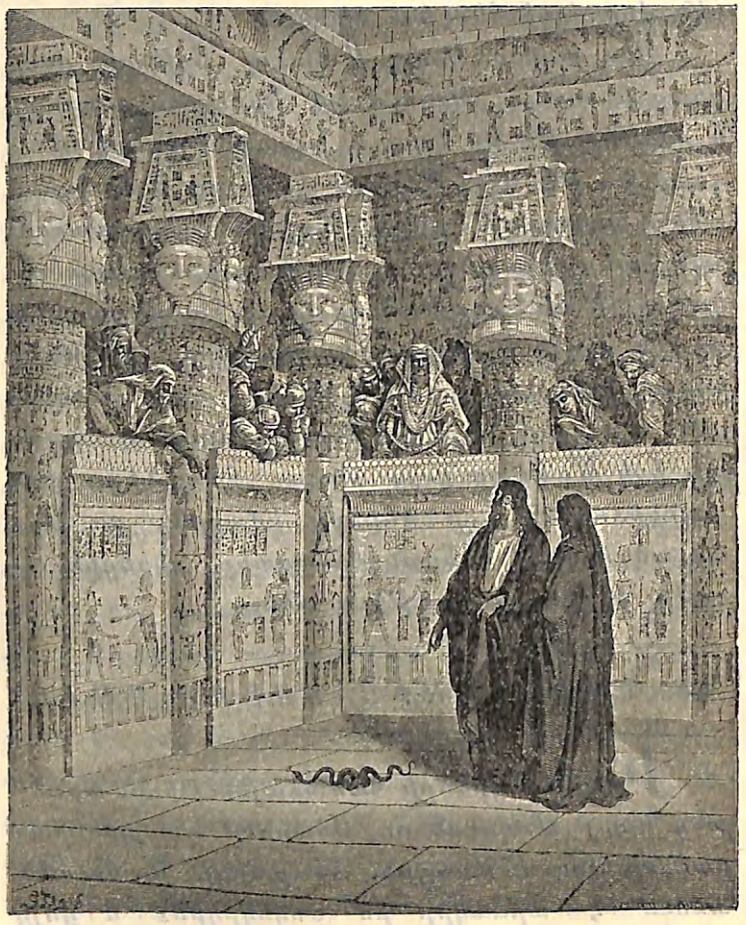

կացուները թագաւորի կամքը կատարեցին։

Իսրայէլացիները գանգատուեցին Մովսէսին, Ահարոնին և ասացին. «Աստուած ձեր դատաս-

տանն անէ. դուք թագաւորին բարկացրիք մեզ վրայ»։ Մովսէսն սկսեց խնդրել Աստծուն և ասել. «Տէր, ինչու ես քո ժողովրդին չարչարում. այն օրից, երբ ես փարաւոնի մօտ գնացի, նրանց աւելի են նեղացնում»։ Աստուած ասաց Մովսէսին. «Այժմ դու կտեսնես, թէ ես փարաւոնին ինչ կանեմ»։

Սրանից եաոյ Աստուած մինը միւսի եաեւից պատիժները ուղարկեց եգիպտացիների համար—գորտ, մուկ, կարկուտ, մսրեխ..., միայն Գեսեմ երկիրն ազատ մնաց։ Այն ժամանակ եգիպտացիներն ասացին. «Աստուած սրանց հետն է»։ Հէնց որ մի պատիժ գալիս էր, փարաւոնն ասում էր Մովսէսին և Ահարոնին. «Ժողովրդին կարձակեմ», իսկ երբ պատիժն անցնում էր, խօսքը փոխում էր։

Աստուած ասաց Մովսէսին. «Մի պատիժ էլ կուղարկեմ և փարաւոնը կարձակէ ձեզ։ Կէս գիշերին Եգիպտոսի բոլոր անդրանիկները կմեռնեն, իսկ իսրայէլացիներից ոչ ոք չի վնասուի»։

Աստուած շարունակեց խօսել Մովսէսի հետ. «Յայտնիր ժողովրդին, որ այս ամիսը նրանց համար առաջին ամիսը (նիսան) պիտի լինի. այս ամսի տասն եւ չորսին ամեն տան տէր երեկոյեան պէտք է մի գառը մորթէ, ամբողջապէս խորովէ և իւր ընտանիքի հետ գիշերն ուտէ։ Դրա հետ պէտք է ուտեն քաղաղջ հաց։ Ընթ-

բիքն այսպէս կանեն—գօտին կապած, կօշիկները հագած, գաւազանը ձեռին»։ Այդպէս էլ արին։

Այդ միևնոյն գիշերն Աստուած սպանեց Եգիպտոսի բոլոր անդրանիկներին։ Փարաւոնը կանչեց Մովսէսին, Ահարոնին և ասաց. «Շտապեցէք, հեռացէք իմ երկրից»։ Այսպէս իսրայէ-

լացիները Եգիպտոսից դուրս եկան՝ թուով վեց հարիւր հազար՝ չհաշուելով կանանց և երեխաներին։ Իսրայէլացիները չորս հարիւր երեսուն տարի Եգիպտոսում ապրելուց յետոյ՝ հեռացան։ Մովսէսը տարաւ իր հետ Յովսէփի ոսկորներ ևս։ Աստուած նրանց մի ամպէ սիւն տուաւ՝ ցերեկը, իսկ մի կրակէ սիւն էլ՝ գիշերն առաջնորդելու համար։

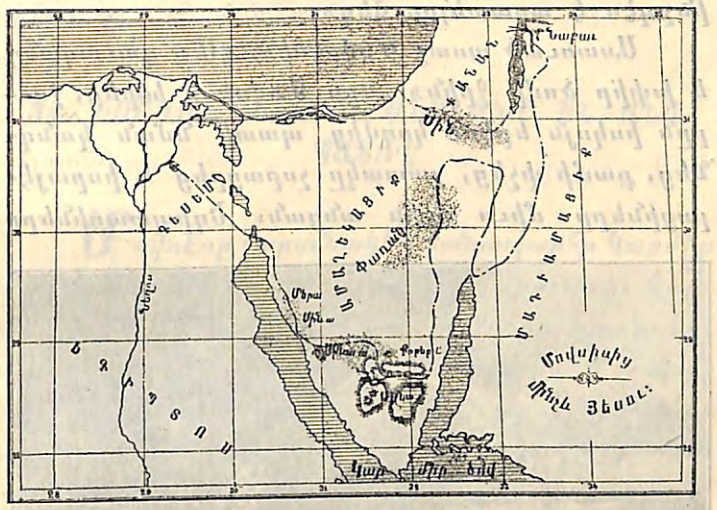

33. ԿԱՐՄԻՐ ԾՈՎԸ ԱՆՑՆԵԼԸ

Իսրայէլացիների դուրս գալուց յետոյ՝ թագաւորի սիրտը նորից փոխուեց—նա ասաց. «Ի՞նչու արձակեցի ձրի մշակներին»։ Ուստի վեր առաւ զօրք, վեց հարիւր պատերազմական կառք, հեծելազօր և հասաւ նրանց Կարմիր ծովի մօտ։

Երբ իսրայէլացիները տեսան եգիպտացիներին, խիստ վախեցան, սկսեցին գանգատուել Աստծուն և ասել Մովսէսին. «Մի՞թէ Եգիպտոսում գերեզմաններ չկային, որ մեզ բերիր այս տեղ թաղելու»։ Մովսէսը պատասխանեց. «Մի

վախենաք, դուք շուտով կտեսնէք, թէ Աստուած ինչպէս է ազատելու ձեզ»։

Աստուած ասաց Մովսէսին. «Մ՛ու գաւազանդ և խփիր ծովի ջրին»։ Երբ Մովսէսը խփեց, ջուրը իսկոյն երկու կողմից պատի նման կանգնեց, քամի փչեց, յատակը չորացրեց և իսրայէլացիները միւս ափն անցան։ Եգիպտացիները

կառքերով և երիվարներով հետևեցին նրանց։

Աստուած ասաց Մովսէսին. «Գաւազանդ խփիր ծովին, որ ջուրը միանայ»։ Մովսէսն այնպէս էլ արաւ և ծովը միացաւ։ Եգիպտացիները սկսեցին փախչել, իսկ ջուրը ծածկեց փարաւոնի զօրքին—ոչ մէկն էլ կենդանի չմնաց։

Մովսէսի քոյր Մարիամը շատ իսրայէլացի կանանց հետ սկսեցին երգել և ասել. «Օրհնեցէ՛ք Աստծուն, նա փառաւոր գործ կատարեց

—փարաւոնին պատժեց, Աստուած մեր օգնականն է։

34. ԻՍՐԱՅԷԼԱՑԻՆԵՐՆ ԱՆՑՆՈՒՄ ԵՆ ԱՆԱՊԱՏՈՎ

Մովսէսը շարունակեց ճանապարհը կարմիր ծովից դէպի անապատ՝ երեք օր շարունակ։ Վերջապէս հասան Մեռա, որտեղի ջուրը դառն էր։ Ժողովուրդը գանգատուեց Մովսէսին և ասաց. «Ի՞նչ պէտք է խմենք»։ Մովսէսն աղօթեց Աստծուն։ Աստուած Մովսէսին մի փայտ ցոյց տուաւ, որը ջուրը ձգեց և իսկոյն քաղցրացաւ։

Այդ տեղից իսրայէլացիները եկան Սին անապատը։ Իսրայէլացիները նորից գանգատուեցին Մովսէսին և Ահարոնին. «Երանի մենք Եգիպտոսում մեռնէինք. այնտեղ կաթսաներով միս ունէինք և առատ հաց. դուք բերիք մեզ այս անապատ տեղը սովամահ անելու»։ Աստուած ասաց Մովսէսին. «Ես երկնքից հաց կթափեմ նրանց համար. ժողովուրդը թող ամեն օր մի օրուայ պաշար ժողովէ, իսկ վեցերորդ օրը թող երկու անգամ աւելի հաւաքէ»։ Մովսէսն ու Ահարոնը յայտնեցին այս բանն իսրայէլացիներին և ասացին. «Երեկոյեան միս կուտենաք, իսկ առաւօտեան՝ հաց»։ Երեկոյեան դէմ եկան լորա-

մարգինները և ծածկեցին ամբողջ բանակը, իսկ առաւօտը գետինը պատած էր ցօղով։ Երբ ցօղը հեռանում էր, գետնի վրայ մնում էր կլոր և սպիտակ՝ եղեամի նման մի բան։ Իսրայէլացիները,

երբ այս բանը տեսան, հարցնում էին իրար. «Այս ի՞նչ բան է»։ Մովսէսն ասաց. «Սա Աստու-

ծու ուղարկած հացն է»։ Իսրայէլացիներն այս հացի անունը մանանայ դրին և առաւօտներն

Մանանայի ծառ *)

էլին հաւաքում։ Այսպէս նրանք միշտ մանանայ էին ուտում, քանի որ անապատումն էին։

*) Արաբական թերակղզու վրայ, որտեղով Մովսէսը իսրայէլացիներին Քանան պիտի տաներ, մի տեսակ թուփ կայ՝ տամարիսկ անունով։ Սրա բնի և ճիւղերի վրայ կլոր, բրթոտ հատիկներ են գոյանում (ա.), (բ. նոյնը մեծացրած), (գ. հատիկի ներքին մասը)։ Այդ հատիկները արևի ջերմութիւնից հալւում և վայր են ծորում (դ.)։ Այս կլոր, սպիտակ և բրթոտ հատիկները կոչւում են մանանայ։

35. ՍԻՆԱՅԻ ՕՐԷՆՍՏԻՈՒԹԻՒՆԸ

Եգիպտոսից դուրս գալու երրորդ ամսում իսրայէլացիները հասան Սինա լեառը։ Մովսէսը սարը բարձրացաւ։ Աստուած ասաց նրան. «Իսրայէլացիներին այսպէս կասես—դուք տեսաք, թէ ես եգիպտացիներին ինչ արի. ինչպէս ձեզ ազատեցի. եթէ ինձ լսէք, ընտրեալ ժողովուրդս կլինէք բոլոր ազգերի մէջ։ Դուք քահանաների նման ուսուցիչ պիտի լինէք և բոլոր ազգերին քարոզէք իմ կամքը»։ Մովսէսն իջաւ լեռնից և Աստծու կամքը յայտնեց նրանց։ Բոլոր ժողովուրդն ի միասին պատասխանեց. «Աստծու բոլոր պահանջները կկատարենք»։ Մովսէսը յայտնեց այս բանն Աստծուն։ Աստուած ասաց նրան. «եթէ այդպէս է, գնա ժողովրդի մօտ և պատուիրիր, որ լուացուեն, մաքրուեն և երրորդ օրը մաքուր շորերով ինձ մօտ բեր»։ Մովսէսն այդպէս էլ արաւ։

Վերջապէս հասաւ երրորդ օրը։ Առաւօտը վաղ՝ լեռն սկսաւ որոտալ և կայծակել. մուխ ամպերը ծածկեցին սարի գլուխը և փողի ձայն էր լսւում։ Մովսէսը ժողովրդին բանակից դուրս հանեց ու տարաւ սարի մօտ։ Սինա լեառն ամբողջապէս ծխի մէջ կորած էր. կրակի բոցեր էին բարձրանում և շարժւում էր—փողի ձայնը հետզհետէ սաստկանում էր։

Հէնց այդ ժամանակ Աստուած սկսաւ խօսել ժողովրդի հետ և ասել.

ա. 1. «Ես եմ քո Տէրը Աստուածը—բացի ինձնից ուրիշ Աստուած չունենաս»,

բ. 2. Կուռք չշինես ու երկրպագութիւն չտաս նրան,

գ. 3. Քո Աստծու անունով սուտ մի՛ երդուիր,

դ. 4. Շաբաթ օրը սուրբ պահի՛ր,

ե. 5. Պատուի՛ր քո հօրն ու մօրը, որ երկար կեանք ունենաս,

զ. 6. Մի՛ սպանիր,

է. 7. Մի՛ շնար,

ը. 8. Մի՛ գողանար,

թ. 9. Քո ընկերոջ մասին սուտ վկայութիւն մի՛ տուր,

ժ. 10. Մի՛ ցանկանար քո ընկերոջ աղախնին, ծառային, տանը, արտին, եզանը, էշին եւ ինչ որ նրանն է։

Ժողովուրդը հեռացաւ, իսկ Մովսէսը նորից լեառը բարձրացաւ։ Աստուած խօսում էր Մովսէսի հետ։ Մովսէսը լեռնից վայր իջաւ և յայտնեց ժողովրդին Աստծու բոլոր պատուէրները։

Մովսէսը դարձեալ բարձրացաւ լեառը և քառասուն օր այնտեղ մնաց։ Երբ Աստուած իւր խօսակցութիւնը վերջացրեց Մովսէսի հետ Սինա լեռան վրայ, երկու քարէ տախտակներ տու-

աւ նրան, որի վրայ գրուած էին պատուիրանները, որպէսզի չմոռանան։

36. ՈՍԿԷ ՀՈՐԹԸ

Երբ ժողովուրդը տեսաւ, որ Մովսէսն ուշացաւ, մի քանի խռովարար մարդիկ եկան Ահարոնի մօտ և ասացին. «Շինիր մեզ համար աստուածներ, որոնք մեզ առաջնորդեն, Մովսէսը չգիտենք, ինչ եղաւ»։ Ահարոնը պատասխանեց. «Բերէք ինձ ձեր կանանց և աղջիկների ոսկէ գնդերը»։ Նրանք էլ բերին։ Ահարոնն այդ գնդերից մի ոսկէ հորթ ձուլեց։ Նոր Աստուած ցանկացողները, երբ տեսան, որ իրանց գործը յաջողեց, ժողովրդին ասացին. «Ահա ձեր Աստուածը»։ Ահարոնն էլ սեղան շինեց և ասաց. «Վաղը Աստծու տօնն է»։ Առաւօտը վաղ՝ ժողովուրդը ողջակէզ արաւ, սկսեց ուտել, խմել և պարել ոսկէ հորթի շուրջը։

Հէնց այդ ժամանակ Մովսէսն իջաւ լեռնից՝ ձեռին բռնած երկու քարէ տախտակները։ Երբ բանակին մօտեցաւ, տեսաւ ոսկէ հորթը և պարաւորներին, բարկացաւ, տախտակները ձեռից վայր ձգեց և կոտրատեց։ Եւոյ նրանց շինած ոսկէ հորթն այրեց. փոշի դարձրեց. ջրի մէջ ածեց և իրանց խմացրեց։ Ապա Ահարոնին դար-

ձաւ և ասաց. «Այս ժողովուրդը քեզ ինչ արեց, որ այսպիսի յանցանքի մէջ ձգեցիր»։ Եւոյ դարձաւ ժողովրդին և ասաց. «Ճշմարիտ Աստծուն պաշտողները թող ինձ մօտ գան»։ Ղևիի բոլոր ցեղը նրա մօտ հաւաքուեց։ Մովսէսն ասաց. «Հանէք ձեր սրերը. անցէք բանակի մի ծայրից

միւսը և սպանեցէք կուռք պաշտողներին»։ Ղևիի որդիները կատարեցին Մովսէսի հրամանը։ Այդ օրը երեք հազար մարդ սպանուեց։

Առաւօտը Մովսէսն ասաց ժողովրդին. «Դուք մեծ յանցանք էք գործել. ես լեռը կբարձրանամ. Աստծուն կխնդրեմ, որ ձեր յանցանքը ներէ»։ Մովսէսն ասաց Աստծուն. «Ժողովուրդը մեծ յանցանք է գործել. ներիր, իսկ եթէ չես ներիր, այն ժամանակ իմ անունն էլ քո գուցակից ջնջիր»։ Աստուած ասաց Մովսէսին. «Յանցաւորների անուննները կջնջեմ, իսկ դու գնա և առաջնորդիր նրանց»։ Աստուած ասաց Մովսէսին. «Երկու քարէ տախտակներ բեր, որ առաջին տախտակների պատգամները գրեմ»։ Մովսէսը կատարեց Աստծու պատուէրը։ Աստուած նորից գրեց տախտակների վրայ պատգամները։

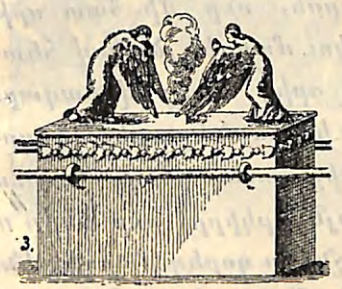

Այդ տախտակները կոչւում են *տասնաբանեայ պատգամներ*, որոնց պահում էին մի ոսկեզօծ արկղի մէջ, որ կոչւում էր *ուխտի տապանակ*։

37. Լ Ր Տ Ե Ս Ն Ե Ր

Իսրայէլացիները մի ամբողջ տարի մնացին

Սինա լերան մօտ։ Դրանից եւոյ գնացին դէպի Փառան անապատը։ Այնտեղ Աստուած խօսեց Մովսէսի հետ և ասաց. «Իւրաքանչիւր ցեղից մի մարդ ընտրիր և ուղարկիր, որ Քանանը լրտեսեն»։ Մովսէսը տասներկու մարդ ընտրեց ու Քանան ուղարկեց։ Դրանց մէջն էր և Յեսու անունով մէկը։ Մովսէսը պատուիրեց նրանց և ասաց. «Գնացէք և տեսէք, թէ ինչպիսի երկիր է Քանանը. ո՛վքեր են նրա բնակիչները. զօրեղ թէ՞ թոյլ մարդիկ են. բազմամարդ է երկիրը, թէ՞ սակաւամարդ. հաստատուն և ամուր քաղաքներում են ապրում, թէ վրանների տակ. երկիրը պտղաբե՞ր է՝ թէ ոչ։ Վերադառնալիս երկրի պտուղներից հետներդ բերէք»։

Սրանք գնացին և լրտեսեցին ամբողջ երկիրը։ Եւ գարձան Քեբրոն, ուր մի հատ որթ կարեցին ողկուզով և երկու մարդիկ լծակով հետները բերին։ Քառասուն օրից եւոյ վերադարձան Փառան և ցոյց տուին հետները բերած պտուղները։ Լրտեսողներից տասը հոգի ասում էին. «Մենք գնացինք այն երկիրը, ուր մեղր ու կաթն է րղխում. բնակիչները զօրեղ մարդիկ են. քաղաքներն ամուր են և մեծ»։ Իսկ Յեսուն և Քաղէբն ասում էին. «Մենք կարող ենք Քանանը նուաճել։ Միւսները հակառակում էին և ասում. «Մենք չենք կարող նրանց հետ կռուել, նրանք մեզնից շատ զօրեղ են—Քանանում այնպիսի

հսկայ մարդիկ տեսանք, որ մենք մորեխ էինք երևում նրանց առաջ»։

Ամբողջ ժողովուրդը ոտի կանգնեց, սկսաւ աղաղակել և լաց լինել։ Կրկին տրտնջացին Ահարոնից, Մովսէսից և ասացին. «Երանի՛ Եգիպտոսում մեռած լինէինք։ Ընտրենք նոր առաջնորդ-

ներ և վերադառնանք Եգիպտոս»։ Ժողովուրդը քիչ մնաց որ քարկոծէր երկուսին էլ։

Այս բանից եւոյ Աստուած ասաց Մովսէսին. «Մինչև ե՞րբ պէտք է այս ժողովուրդն ինձ բարկացնէ և իմ հրաշքներին չհաւատայ. ես կը պատժեմ դրանց. նրանցից ոչ մինը չպիտի տես-

նէ Յոստացեալ երկիրը. նրանց ոսկորները պիտի փտեն անապատում. քսան տարեկանից մեծը չի մտնի Քանան, իսկ դուք քառասուն տարի

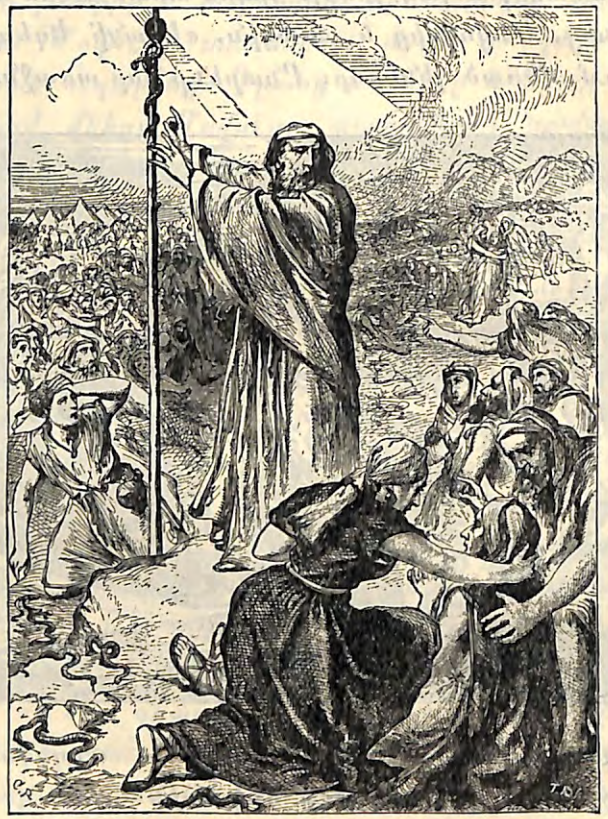

անապատում կովիւներ կլինէք. առաւօտը վերադարձէք կարմիր ծովի անապատը»: Մովսէսն այս բոլորը յայտնեց իսրայէլացիներին: Ժողովուրդը լաց էր լինում: Նրանք ետ դարձան անապատ:

Այստեղ իսրայէլացիները 40 տարի ճնացին և մեծ նեղութիւն էին կրում — անապատում թունաւոր օձեր կային, խայթում էին և մահացնում: Ժողովուրդը գանգատուեց Մովսէսին և խնդրեց, որ ազատէ օձերից: Մովսէսն էլ Աստծու հրամանով մի պղնձէ օձ շինել տուաւ, բարձրացրեց խաչաձև ձողի վրայ և ասաց. «Ումն օձը խայթէ, թող նայէ այս պղնձէ օձին և, իսկոյն կբժշկուէ»: Խայթուողներն էլ այդպէս էին անում և բժշկւում:

Պղնձէ օձն օրինակ է Յիսուս Քրիստոսին — ով խաչի վրայ բարձրացած Յիսուսին կհաւատայ, նա կբժշկուէ — երջանիկ կլինի:

38. ՄՈՎՍԷՍԻ ՄԱՀԸ

Երբ քառասուն տարին անցաւ, իսրայէլացիները նորից գնացին դէպի Խոստացեալ երկրի սահմանները: Այնտեղ Աստուած խօսեց Մովսէսի հետ և ասաց. «Բարձրացիր Նաբաւ լեառը և տես Քանանը, իսկ տեսնելուց ետոյ՝ պիտի մեռնես»: Մովսէսը պատասխանեց. «Տէր, ժողովրդի վրայ մի առաջնորդ նշանակիր»: Աստուած պատասխանեց. «Վեր առ Նաւեայի որդի Յեսուին. տար ժողովրդի մօտ, կանգնացրու Տաճարի քահանայի առաջ. դիր քո ձեռը նրա գլխին և

տուր նրան քո իշխանութիւնն ու զօրութիւնը»։

Մովսէսը կանչեց ժողովրդին և Աստծու պատուէրը յայտնեց նրանց։ Նա ասաց. «Ես արդէն հարիւր քսան տարեկան ծերունի եմ. ձեզ այլևս առաջնորդել չեմ կարող. Աստուած ասաց ինձ, որ ես Քանան չեմ մտնի։ Բայց մի վախեցէք. Աստուած ինքը կառաջնորդէ ձեզ. Յեսու Նաւեան կանցնէ ձեզ հետ Յորդանանը»։

Մովսէսը դարձաւ Յեսուին և ժողովրդեան ներկայութեամբ ասաց. «Քաջացիր և զօրացիր, դու պէտք է տանես սրանց Աստծու խոստացած երկիրը, դու պէտք է բաժանես երկիրը նրանց մէջ»։

Սրանից յետոյ Մովսէսը Նաբաւ լեռը բարձրացաւ։ Աստուած ցոյց տուաւ նրան Քանանը, որից յետոյ Մովսէսը մեռաւ Մովաբացւոց երկրում։ Նրա գերեզմանի տեղը ոչ ոք չգիտէ մինչև այժմս էլ։ Իսրայէլացիները Մովսէսի վրայ երեսուն օր սուգ արին։

Բ. ՅԵՍԻ

39. ՅԵՍՈՒՆ ՆՈՒԱՃՈՒՄ Է ՔԱՆԱՆԸ

Ա. Մովսէսի մահուանից յետոյ Աստուած ասաց Յեսուին. «Իմ ծառայ Մովսէսը մեռաւ, վեր կաց, անցիր Յորդանանը։ Ինչպէս որ Մովսէսի հետ եմ եղել, այնպէս էլ քեզ հետ կլինեմ։ Զօրացիր և քաջացիր. իմ պատուիրանները չմոռանաս. գիշեր ու ցերեկ նրանց վրայ մտածիր և կատարիր»։

Յեսուն էլ պատուիրեց իսրայէլի զլխաւորներին ու ասաց. «Ժողովրդին ասացէք, որ պաշար պատրաստեն, երեք օրից յետոյ պէտք է անցնենք Յորդանանը»։ Յեսուն ծածուկ երկու

մարդ ուղարկեց Երիքովը լրտեսելու։ Նրանք վերադարձան և պատմեցին, որ Աստուած Քանանը և Երիքովը մեզ կտայ»։

Սրանից ետոյ Յեսուն ասաց քահանաներին. «Առէք տապանակ ուխտին և անցէք ժողովրդի առաջով»։ Քահանաներն առաջ անցան, իսկ ժողովուրդը հետեւում էր նրանց Յորդանանի միջով։ Այսպէս եկան մինչև Երիքով։

Քահանայ

Ը. Երիքովի դռները կողպած էին։ Աստուած ասաց Յեսուին. «Ահա քաղաքը քեզ եմ յանձնում, պատուիրիր զինուորներին, որ վեց օր շարունակ՝ օրը մի անգամ քաղաքի շուրջը պտտեն։ Եօթներորդ օրը քահանաները թող փողերը փչելով տապանակի առջևից գնան։

Վերջին օրը եօթն անգամ պտտեցէք պարսպի շուրջը։ Եօթներորդ անգամին փողերը փչեցէք, իսկ դուք փողի ձայնը լսելուն պէս՝ աղաղակ բարձրացրէք — այս աղաղակի ժամանակ պարիսպները կկործանուեն»։

Յեսուն այնպէս էլ արաւ։ Քաղաքի պա-

րիսպները կործանուեցան. ժողովուրդը ներս մըտաւ. աւերեց և կոտորեց բոլորին՝ թէ մարդ և թէ կենդանի, իսկ հնացածը կրակ տուին, այրեցին։

Գ. Յեսուն երեսուն և մէկ թագաւորի հաղթեց, նրանց երկիրները նուաճեց ու բաժանեց իսրայէլի 12 ցեղի մէջ՝ իւրաքանչիւրին ի-

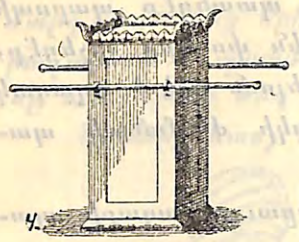

4. Խնկոց

բեն յարմար բաժինը տա-
լով։ Տապանակ ուխտին բե-
րին Սելով քաղաքը և դրին
վկայութեան Խորանի մէջ։
Այն երկիրը, որ Աստուած
խոստացել էր իսրայէլացի-
ներին, ստացան։

Յեսուն մեռաւ հարիւր տասն տարեկան հա-
սակում։ Յովսէփի ոսկորները թաղեցին Սիւքէմ
քաղաքում։

1. Աւազան 2. Ջոհի սեղան

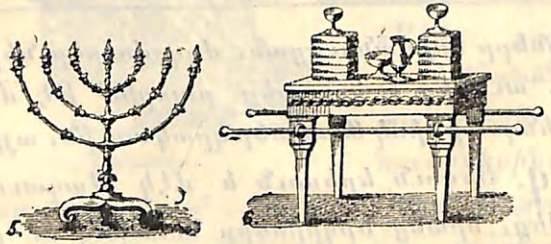

5. Աջտանակ 6. Առաջաւորաց սեղան

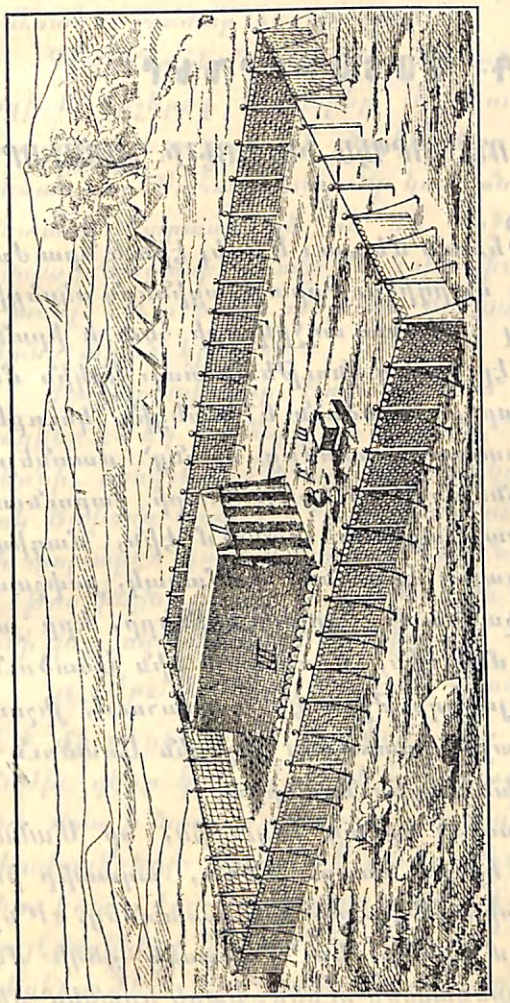

Վկայարան Խորանի

I, Գաւիթ. II, Սրբութիւն. III, Սրբութիւն Սրբոց։
ա, Ջոհի սեղան. բ, Աւազան։

Դ. ԴԱՏԱՒՈՐՆԵՐ

40. ԳԵԴԷՈՆԸ ՈՐՊԷՍ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ԴԱՏԱՒՈՐ

Ա. Յեսուն մեռաւ։ Մեռել էին և նրա ժամանակակից մարդիկը։ Իսրայէլացիները սկսեցին ամուսնանալ հեթանոս աղջիկների հետ և իրանց աղջիկները էլ նրանց կնութեան տալ։ Կրկին մոռացան ճշմարիտ Աստծուն և սկսեցին կուռքեր պաշտել։ Աստուած պատժեց նրանց՝ մատնելով մադիամացիների ձեռը եօթը տարի շարունակ։ Ինչ որ իսրայէլացիները ցանում էին, մադիամացիները գալիս էին հնձի ժամանակ, յափշտակում և ոչնչացնում։ Իսրայէլացիները, երբ յաջողութեան մէջ էին, մոռանում էին Աստծուն, իսկ երբ անյաջողութիւն էր պատահում, յիշում էին նրան, այս պատճառով յիշեցին Աստծուն և օգնութիւն խնդրեցին նրանից։

Աստուած էլ երևաց Գեդէոնին, որ Մանասէի ցեղից էր ու ասաց. «Գնա, ազատիր իսրայէլացիներին»։ Գեդէոնը պատասխանեց. «Ինչպէս ազատեմ նրանց. ես Մանասէի ցեղի մէջ շատ քիչ բարեկամներ ունեմ, բացի դրանից՝ մեր տանը ես ամենից փոքրն եմ»։ Աստուած ասաց

նրան. «Ես քեզ կօգնեմ—կործանիր Բահաղի սեղանը, կոտորիր նրա շուրջը գտնուող անտառը և Աստծու համար սեղան շինիր»։

Գեդէոնը հետևեաց իւր ծառաներից տասը հոգի և գիշերով կատարեց Աստծու հրամանը։ Առաւօտը, երբ քաղաքի բնակիչները զարթեցին, տեսան, որ Բահաղի սեղանը կործանուել է, իսկ անտառը կարատուած ու մի ողջակէզ դրած Եհովայի սեղանի առաջ։ Սկսեցին միմեանց նայել և ասել. «Այս բանն անշուշտ Յովասի որդի Գեդէոնն արած կլինի»։

Քաղաքացիները Յովասի մօտ եկան և ասացին. «Մեզ յանձնիր քո որդուն, նա պէտք է մեռնի, որովհետև Բահաղի սեղանը կործանել է»։ Իսկ Յովասն ասաց. «Դուք կամենում էք Բահաղի փոխարէն դատաւոր լինել. եթէ նա աստուած է, թող ինքն իրան պաշտպանէ և վրէժխնդիր լինի իւր սեղանը կործանողից»։

Բ. Սրանից ետոյ Գեդէոնը հրամայեց իսրայէլի միւս ցեղերին, որ իւր մօտ ժողովուեն։ Անթիւ զէնք կրող մարդիկ հաւաքուեցան Գեդէոնի մօտ և նա առաջնորդեց նրանց դէպի մադիամացիները։ Աստուած ասաց Գեդէոնին. «Քո հետ եղած ժողովուրդը շատ շատ է. թերևս իսրայէլացիները պարծենան և ասեն՝ մենք ազատեցինք մեզ—երկչոտներին հեռացրու»։ Քսան երկու հազար հոգի ետ դարձան, ձնաց տասն հա-

զար։ Աստուած կրկին անգամ ասաց Գեդէոնին. «Դարձեալ շատ է զօրքդ, երեք հարիւր մարդ բաւական է»։ Գեդէոնը կատարեց Աստծու հրամանը։ Մադիամացիների բանակը հովտի մէջն էր, իսկ իսրայէլացիներինը՝ լերան վրայ։

Կէս գիշերին Գեդէոնը երեք հարիւր հոգին երեք մասի բաժանեց, իւրաքանչիւրին մի հատ եղջիւրէ փող և մի հատ էլ վառած սափոր տուաւ

ու ասաց. «Ինձ նայեցէք, ինչ որ ես անեմ, նոյնն էլ դուք արէք»։

Գեդէոնը գիշերով մադիամացիների բանակը մտաւ, հրամայեց փողերը փչել ու սափորները կոտրատել։ Այդպէս էլ արին միւսները ու սկսեցին աղաղակել. «Ահա Աստծու և Գեդէոնի սուրը»։ Մադիամացիների զօրքը զարհուրեց— կարծեցին թէ իսրայէլացիները բազմաթիւ են, ուստի սկսեցին փախչել։

Այս յաղթութիւնից ետոյ իսրայէլացիներից ոմանք ասացին Գեդէոնին. «Մեզ վրայ իշխան եղիր՝ դու, քո որդին և քո որդու որդին»։ Գեդէոնը մերժեց. «Ո՛չ ես և ոչ իմ որդին, այլ Աստուած է ձեր իշխանը»։ Գեդէոնը դարձաւ դատաւոր և քառասուն տարի շարունակ երկիրը նրա կենդանութեան ժամանակ խաղաղ էր։

41. ՍԱՄՓՈՆ

Ա. Իսրայէլացիները նորից հեռացան Աստծուց և սկսեցին Բահաղին պաշտել։ Աստուած նորից պատժեց նրանց և այս անգամ մատնեց փղշտացիների ձեռը։ Աստուած *Սամփսոն* անունով մէկին դատաւոր ընտրեց։ Սա փղշտացիների երկիրը գնաց՝ այնտեղի աղջիկներից իրեն համար մի կին ընտրելու։ Երբ նրանց այգիները հասաւ, մի երիտասարդ առիւծ նրա առաջը դուրս եկաւ։ Սամփսոնն այս գազանի վրայ յարձակուեց և բերանը ճեղքեց։ Մի ուրիշ անգամ, երբ նոյն ճանապարհով անցնում էր, կամեցաւ առիւծի գէշը տեսնել և դուս նրա բերնի մէջ մի գունդ մեղու և մեղր։

Սամփսոնը փղշտացիներից մի աղջիկ ընտրեց ու հարսանիք արաւ։ Երեսուն փղշտացի երիտասարդ հիւր էին հարսանիքին։ Սամփսոնն ասաց. «Ես ձեզ մի հանելուկ կասեմ, եթէ մին-

չև հարսանեաց եօթներորդ օրը լուծէք, երեսուն ձեռք զգեստ կտանաք, իսկ եթէ չկարողանաք, դուք տուէք ինձ նոյնքան զգեստ»։ Համաձայնեցան և նա պատմեց։ Հանելուկն այս էր—«Ուտո-

ղից ուտելիք դուրս եկաւ, իսկ հզօրից քաղցր»։ Ներանք չկարողացան գտնել այս հանելուկի միտքը, գնացին Սամփսոնի կնոջ մօտ և ասացին. «Խաբիր քո մարդուն և այս հանելուկն իմացիր, իսկ եթէ չես անի, մենք քեզ էլ, քո հօր տունն էլ կայրենք»։ Կինն այնքան լսնդրեց և լաց եղաւ՝ մինչև որ մարդը յայտնեց գաղտնիքը և նա էլ իւր հայրենակից երիտասարդներին պատմեց։ Եօթներորդ օրը փղշտացիներն ասացին Սամփսոնին. «Ի՞նչ կայ մեղրից քաղցր և առիւծից հզօր»։ Սամփսոնը պատասխանեց. «Եթէ դուք իմ կնոջը չսոխպէիք, չէիք կարող իմանալ»։

Սամփսոնը գնաց փղշտացիների մի ուրիշ քաղաք. երեսուն մարդ սպանեց, զգեստները բերեց և տուաւ հանելուկը լուծողներին, իսկ ինքը վերադարձաւ Յուդայի երկիրը։ Այդ ժամանակ Սամփսոնի անները նրա կնոջն ամուսնացրեց մի ուրիշի հետ։ Երբ Սամփսոնը իւր կնոջ մօտ վերադարձաւ և այս բանն իմացաւ, բարկացաւ և կամեցաւ պատժել բոլոր փղշտացիներին—երեք հարիւր աղուէս բռնեց, զոյգ զոյգ ապիներից կապեց. ապիների մէջ վարած չահ դրաւ. արձակեց փղշտացիների ցորենի արտերի մէջ և այրեց նրանց այգիները, ձիթենու ծառերն ու արտերը։ Դրա համար փղշտացիները եկան և Սամփսոնի անելոյնն ու կնոջը միասին այրեցին։

Սամփսոնին բռնելու համար փղշտացիները յարձակուեցան Յուդայի երկրի վրայ և տիպե-

ցին իսրայէլացիներին՝ Սամփսոնին կապած ի-
րանց յանձնել։ Բայց նա իւր կամքով թոյլ տուաւ
հայրենակիցներին, որ կապեն իրան և թշնամու
ձեռը մատնեն։ Երբ փղշտացիները տեսան նրան,
ուրախացան։ Սամփսոնը կոտրատեց կապանքը՝
բարակ թելի նման, գտաւ մի սատկած իշի ծնօտ
և նրանով հազար մարդ սպանեց։

ԺԵ. Փղշտացի իշխաններն եկան Սամփսոնի
կնոջ մօտ և ասացին. «Եթէ քո մարդուն մեր
ձեռը մատնես, ամեն մէկս տասնք քեզ հազար
և հարիւր արծաթ»։ Երբ Սամփսոնը քնեց, կինը
փղշտացիներին իւր մօտ կանչեց։ Նրանք բռնե-
ցին Սամփսոնին. երկաթէ շղթաներով կապեցին.
աչքերը բրեցին. Գազա քաղաքը տարան և բանտ
դրին, որտեղ նա աղում էր։

Սրանից ետոյ փղշտացիները հաւաքուեցան
Դահոն կուռքին գոհ մատուցանելու, որ Թշնա-
մուն իրանց ձեռն է մատնել։ Սամփսոնին էլ
բանտից դուրս բերին և կանգնեցրին տան եր-
կու սիւների մէջ տեղում։ Տունը լիքն էր բազ-
մութիւնով, իսկ տանիքի վրայ մօտ երեք հա-
զար հոգի էր կանգնած։ Սամփսոնը բռնեց եր-
կու սիւներից և աղաղակեց. «Թող ես էլ այս
այլազգիների հետ մեռնեմ»։ Այս ասաց և ինչ-
քան ոյժ ունէր, շարժեց երկու սիւները—տու-
նը քանդուեց ուրախացողների գլխին։

Սամփսոնը 20 տարի դատաւոր եղաւ։

42. ՀՌՈՒԹ

Դատաւորների կառավարութեան ժամա-
նակ իսրայէլացիների երկրում սով ընկաւ։ Մի
մարդ՝ Նեղիմելէք անունով՝ իւր Նոյոմին կնոջ և
երկու որդիների հետ Յուդայի Բէթղեհէմ քա-
ղաքից գնաց Մովաբացիների երկիրը։ Եղիմելէքն
այնտեղ մեռաւ, իսկ որդիները ամուսնացան
հեթանոս մովաբացի աղջիկների հետ, որոնցից
մէնի անունը Որփա էր, իսկ միւսինը՝ Հռութ։

Տասը տարուց ետոյ Նոյոմինի երկու որ-
դին էլ մեռան։ Սովն արդէն անցել էր։ Նոյո-
մինը կամեցաւ հարսների հետ Յուդայի երկիրը
վերադառնալ։ Ճանապարհին սկեսուրն ասաց
հարսներին. «Դարձէք ձեր ծնողների մօտ. Աս-
տուած օրհնէ ձեզ. դուք լաւ կնութիւն արիք իմ
որդիների համար և բարի հարսներ եղաք ինձ»։
Որփան փաթաթուեց սկեսրոջը, համբուրեց և
հրաժարական ողջոյն առաւ, իսկ Հռութը չկա-
մեցաւ դառնալ։ Այդ ժամանակ Նոյոմինն ասաց.
«Տեսնում ես՝ Որփան ետ դարձաւ իւր ծնողնե-
րի մօտ, դու էս հետևիր նրան»։ Հռութը պա-
տասխանեց. «Աստուած մի արասցէ, որ ես քեզ
միայնակ թողնեմ—ուր դու կլինես, այնտեղ էլ
ես. քո ազգը իմ ազգը կլինի և քո Աստուածն՝
իմ Աստուածը. ուր դու կմեռնես, այնտեղ էլ ես
—մահը միայն ինձ կբաժանէ քեզնից»։ Երբ Նո-

յոմինը տեսաւ Հռութի որոշումը, էլ ոչ մի խօսք չասաց։ Այսպէս նրանք գնացին մինչև Բեթղեհէմ։ Երբ տեղ հասան, Նոյոմին ասաց իւր աղգականներին. «Հարուստ հեռացայ ձեզնից, աղքատ դառնում եմ ձեզ մօտ»։ Սկեսուրն ու հարսը

բնակւում էին Բեթղեհէմում։

Հունձի ժամանակ էր։ Հռութը դաշտ էր գնում և հասկ էր հաւաքում, որովհետև աղքատ էին։ Մի օր Հռութը գնաց Բոոսի արտը։ Այդ ժամանակ Բոոսն էլ եկաւ հնձուորների մօտ, ողջունեց նրանց և ասաց. «Աստուած ձեզ հետ լինի»։ Հնձուորները պատասխանեցին. «Աստուած

օրհնէ քեզ»։ Բոոսը հարցրեց Հռութին. «Ո՞ւմ աղջիկն ես»։ Վերակացուն պատասխանեց. «Սա այն մովաբացի աղջիկն է, որ Նոյոմինի հետ եկել»։ Բոոսն ասաց Հռութին. «Աղջիկս, մի գնա ուրիշի արտը հասկ ժողովելու, ամեն օր արի մեր արտը, կամ իմ աղջիկների մօտ, որտեղ նրբանք կհնձեն, դու էլ նրանց ետևից հասկեր հաւաքիր. եթէ ծարաւես, իմ ծառաների ամանները կխմիր»։ Հռութը պատասխանեց. «Ես մի օտարական կին եմ, իմ ո՛ր արժանաւորութեան համար է այդ ողորմութիւնը»։ Բոոսը պատասխանեց. «Ինձ ամեն բան պատմել են, թէ դու ինչպէս ես վարուել սկեսրոջդ հետ՝ քո մարդու մահուանից ետ, ինչպէս թողել ես քո հօրն ու մօրը, հայրենիքդ և սկեսրոջդ համար եկել ես քեզ անծանօթ երկիր»։ Ճաշի ժամանակ Բոոսը Հռութին հաց էլ տուաւ։ Նա կերաւ, բայց մի կտոր էլ պահեց սկեսրոջ համար։ Երբ Հռութը սկսաւ դարձեալ հասկ ժողովել, Բոոսը պատուիրեց ծառաներին ու ասաց. «Թողէք այդ կնոջը խուրձերի միջից էլ հաւաքէ և մի փոքր էլ աւելորդ թափեցէք, որ նա ժողովէ»։ Այսպէս Հռութը մինչև երեկոյ հասկ հաւաքեց։ Երբ մութն ընկաւ, շալակեց հաւաքածը և տուն դարձաւ։

Նոյոմին հարսի հաւաքած հասկերը և հետը բերած հացի կտորը որ տեսաւ, հարցրեց. «Այսօր ո՞րտեղ էիր հասկ հաւաքում»։ Հռութը պա-

տասխանեց. «Բոոսի արտում»։ Նոյոմին ասաց. «Աստուած օրհնէ նրան, նա մեր ազգականն է»։ Այսպէս Հռութին ամեն օր գնում էր Բոոսի ար-

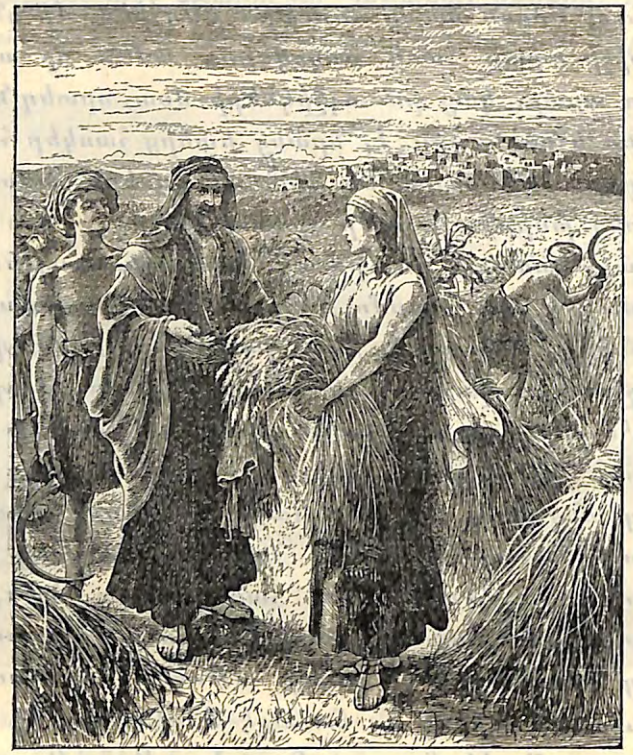

տը և հասկ էր ժողովում մինչև հնձի վերջանալը։

Բոոսը Հռութին հաւանեց և նրա հետ ամուսնացաւ։ Աստուած նրանց մի որդի պարգևեց, որին անուանեցին Ովբէթ։ Նոյոմին էլ երեխայի դայեակը դարձաւ։ Ովբէթը Յէսսէյի հայրն էր, իսկ Յէսսէն էլ՝ Դաւիթ թագաւորի։

43. ՀԵՂԻ ԵՒ ՍԱՄՈՒԷԼ

Ա. Հեղիի քահանայապետութեան ժամանակ մի մարդ էր ապրում Եղկանա անունով՝ իւր կին Աննայի հետ։ Նրանք անզաւակ էին։ Սովորութիւն ունէին ամեն տարի Սելով քաղաքը ուխտ գնալու և Աստծուն զոհ մատուցանելու։ Աննան մի անգամ Սելով գնալիս՝ խիստ տրտմեց. լաց եղաւ. աղօթեց Աստծուն և ասաց.

«Տէր Սաբաւովթ, քեզ յայտնի է իմ նեղութիւնը. եթէ դու ինձ մի որդի պարգեւես, քեզ կնուիրեմ, որ մինչև իւր մահը ծառայէ»: Հեղի քահանայապետը նստած էր վկայութեան խորանի դրանը և ուշադրութեամբ նայում էր Աննային: Եւ որովհետև երկար տևեց նրա աղօթքը, Հեղին ասաց. «Աննա, քանի՞ աղօթես»: Աննան պատասխանեց. «Ես մի վշտացած կին եմ, սիրտս Աստծու առաջ բաց եմ անում»: Հեղին ասաց. «Թող Իսրայելի Աստուածը քո խնդիրը կատարէ»: Կինը վերադարձաւ տուն, նրա սիրտն այլ ևս այնպէս տխուր չէր:

Աստուած լսեց Աննայի աղօթքը և նրան մի որդի պարգևեց, որին անուանեցին Սամուէլ, որ նշանակում է «Աստուածանից խնդրած — Աստուածատուր»: Երբ մանուկը մի քանի տարեկան դարձաւ, մայրը Սելով բերաւ՝ Հեղի քահանայապետի մօտ և ասաց. «Տէր, ես այն կինն եմ, որ քեզ մօտ կանգնած աղօթում էի այս մանկան համար. Աստուած լսեց իմ աղօթքը, դրա համար էլ ես նրան եմ ընծայում իւր տուածը»: Աննան շնորհակալութիւն արաւ Աստծուն և տուն դարձաւ, իսկ մանուկ Սամուէլը մնաց Հեղիի մօտ և Տիրոջ տանը սպասաւորութիւն էր անում:

Ք. Հեղիի որդիկները շատ վատ մարդիկ էին, խլում էին իսրայելացի ուխտաւորներից զոհի

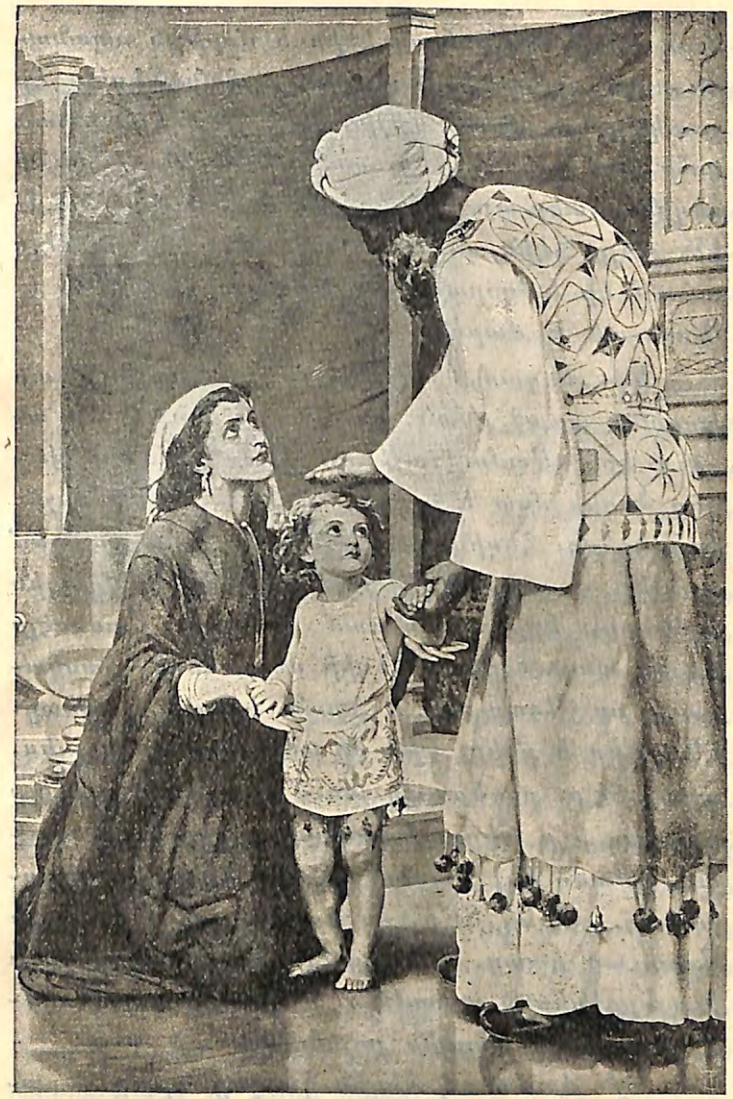

մեծ մասը---փոխանակ էրին և մորթին ստանալու, որ օրէնքով Մովսէսը քահանաներին էր յատկացրել, պղնձի միջից էլ չոկում էին եփած գոհի լաւ կտորները և տանում էին: Ծերունի Հեղին գիտէր այս ամենը—նա յաճախ խրատում էր, բայց չէին լսում: Իսկ մանուկ Սամուէլը աճում էր և զօրանում: Նրան սիրում էին և՛ Աստուած և՛ մարդիկ:

Մի անգամ, երբ Սամուէլը վկայութեան խորանի առաջ քնած էր, ձայն լսուեց, որ աստում էր. «Սամուէ՛լ, Սամուէ՛լ»: Սամուէլը վազեց Հեղիի մօտ և ասաց. «Այստեղ եմ, ինչո՞ւ կանչեցիր»: Հեղին պատասխանեց. «Ես քեզ չեմ կանչել, դարձի՛ր և քնի՛ր»: Աստուած Սամուէլին երկրորդ, երրորդ անգամ կանչեց: Սամուէլը կրկին անգամ գնաց Հեղիի մօտ: Հեղին հասկացաւ, որ Աստուած է նրան կանչողը, ասաց. «Դարձի՛ր և քնի՛ր, եթէ մի անգամ էլ ձայն լսես, ասա, Տէ՛ր, քո ծառան լսում է քեզ»: Սամուէլը դարձաւ իւր տեղը: Աստուած նորից ձայն տուաւ. «Սամուէ՛լ, Սամուէ՛լ»: Սամուէլը պատասխանեց. «Ասա, Տէ՛ր, քո ծառան լսում է քեզ»: Աստուած ասաց. «Ես կամենում եմ Հեղիին և իւր որդիներին պատժել»: Սամուէլը վախենում էր այս բանը Հեղիին յայտնելու:

Այն ժամանակ Հեղին կանչեց նրան և ասաց. «Աստուած ի՞նչ ասաց քեզ, մի՛ ծածկիր

ինձնից»: Սամուէլը պատմեց նրան իւր լսածը: Հեղին ասաց. «Ինչ որ բարի է, թող Աստուած այն կատարէ»:

Գ. Իսրայէլացիները պատերազմ ունեցան փղշտացիների հետ և յաղթուեցան: Իսրայէլիծերերն ասացին. «Ուխտի տապանակը Սելովից բանակ բերենք, որ ազատէ մեզ» և բերել տուին: Տապանակի հետ եկան և Հեղիի երկու որդիները: Երբ տապանակը բանակ բերին, իսրայէլացիները սկսեցին ուրախանալ, իսկ փղշտացիներն ասում էին միմեանց. «Իսրայէլի Աստուածը բանակ է եկել, ո՛վ փղշտացիներ, քաջ պատերազմեցէ՛ք, որ ծառայ չլինենք նրանց»: Պատերազմում իսրայէլացիները յաղթուեցան: Հեղիի երկու որդիները սպանուեցան, ուխտի տապանակն էլ գերի ընկաւ:

Մինը պատերազմի դաշտից՝ հանդերձները

պատառելով և գլխին հող ցանելով՝ եկաւ Սելով։ Հեղին վկայութեան խորանի դրանը աթոռի վրայ նստած էր։ Նա հարցրեց եկող մարդուն բանակի մասին։ Դեսպանը պատասխանեց. «Իսրայէլը յաղթուեց, քո երկու որդիներն սպանուեցան և ուխտի տապանակն էլ գերի ընկաւ»։ Այս գուժը լսելուն պէս՝ Հեղին աթոռից վայր ընկաւ, մէջքը կոտրուեց ու մեռաւ։

դ. Սամուէլը սկսաւ քարոզել և խրատել իսրայէլացիներին։ Ժողովուրդը խոստովանեց, որ նա Աստծու ճշմարիտ մարգարէն է, ուստի և նրան դատաւոր ընտրեց։ Սամուէլը հաւաքեց բոլոր իսրայէլացիներին և ասաց. «Եթէ դուք սրտանց դառնաք դէպի ճշմարիտ Աստուածը, թողնէք օտար աստուածներին, այն ժամանակ ձեզ կազատէ փղշտացիների ձեռից»։ Իսրայէլացիները հեռացան կուռքերից։

Երբ փղշտացիները Սամուէլի դատաւոր ընտրուելն իմացան, նորից եկան պատերազմելու։ Թշնամին յաղթուեց։ Փղշտացիները փախան և Սամուէլի կենդանութեան ժամանակ այլ ևս չհամարձակուեցան իսրայէլացիների դէմ զէնք բարձրացնել։

Ե. ԹԱԳԱՒՈՐՆԵՐ

Ա. ՍԱՒՈՒԼ

44. ՍԱՒՈՒԼԻ ԹԱԳԱՒՈՐ ԸՆՏՐՈՒԵԼԸ

ա. Երբ Սամուէլը ծերացաւ, իւր որդիներին իսրայէլի վրայ դատաւոր նշանակեց։ Սրանք հօր ճանապարհով չէին գնում — կաշառքներ էին վերցնում և օրէնքից դուրս գործեր կատարում։ Սրա համար ծերերը հաւաքուեցան Սամուէլի մօտ Արիմաթեմ քաղաքում և ասացին. «Դու ծերացել ես. որդիներդ քո ճանապարհով չեն գնում. մեզ մի թագաւոր տուր, ինչպիսին այլազգիներն ունին, որ մեզ դատէ և պատերազմում առաջնորդէ»։ Նրանք կարծում էին՝ թշնամին նրա համար է յաղթում, որ թագաւոր ունէ։ Այս բանը թէև դուր չեկաւ Սամուէլին, բայց և այնպէս խնդրեց Աստծուն այդ մասին։ Աստուած ասաց նրան. «Հնազանդուիր ժողովրդի պահանջին և նրան մի թագաւոր տուր»։

բ. Բենիամինի ցեղից մի մարդ՝ Կիս անունով մի որդի ունէր՝ անունը Սաւուղ։ Սա գեղեցիկ մարդ էր։ Մի անգամ Կիսի էշերը կորան։ Սաւուղը փնտռելու գնաց և հասաւ մինչև Արի-

մաթեմ։ Հէնց որ Սամուէլը Սաւուղին տեսաւ, Աստուած ասաց նրան. «Ահա սա է իմ ժողովրդին կառավարողը»։

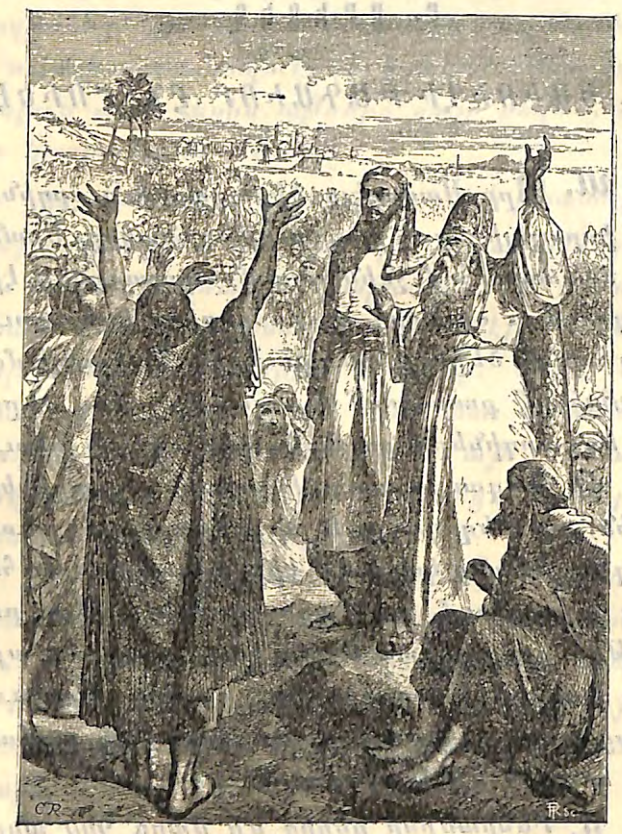

Այն ժամանակ Սամուէլն առաւ իւղի սրուակը, օծեց, համբուրեց և ասաց. «Աստուած քեզ իւր ժողովրդի վրայ կառավարիչ է նշանակում»։ Սրանիցետոյ Աստուած Սաւուղին մի ուրիշ սիրտ, ուրիշ հոգի տուաւ։

Սամուէլը հաւաքեց իսրայէլացիներին և յայտնեց, որ Աստուած Սաւուղին թագաւոր է ընտրել։ Սաւուղը համեստութիւնից սկզբում կարասի տակ թաք կացաւ, բայց վերջը ժողովրդին ներկայացաւ։ Նա ամենից բարձրն էր—մի ուսերի հասակը հազիւ էր նրա ուսերին հասնում։ Ժողովուրդը շատ ուրախացաւ և աղաղակեց. «Կեցցէ թագաւորը»։ Բայց մի քանի մարդիկ ծաղրում էին և ասում. «Մե՞թէ սա պիտի փրկէ մեզ»։ Սաւուղն այնպէս էր ցոյց տալիս իրան՝ որպէս թէ չէ լսում։

գ. *Ամմոնացիների* թագաւորը պաշարեց իսրայէլացիների Յաբիս քաղաքը և ասաց քաղաքացիներին։ «Ես ձեր ամենի ա՛լ աչքը պէտք է հանեմ»։ Յաբիսացիները մարդ ուղարկեցին իրանց եղբայր իսրայէլացիների մօտ և օգնութիւն խնդրեցին։ Սաւուղին էլ պատմեցին այս բանը։ Նա խիստ բարկացաւ, երկու եզն առաւ. կտոր-կտոր արաւ. իսրայէլի քաղաքներն ուղարկեց՝ ասելով. «Ով Սաւուղին և Սամուէլին չի հետևի, նրա եզներն էլ այսպէս պատառ-պատառ կլինեն»։ Ժողովուրդը նոր թագաւորի շուրջը հաւաքուեց։ Սաւուղը մարդ ուղարկեց Յաբիսի բնակիչների մօտ, որ նրանց ասեն. «Վաղը արևը տաքանալուն պէս՝ ձեզ օգնութեան կգամ»։

Յաբիսացիները շատ ուրախացան։ Սաւուղը զօրքը երեք գնդի բաժանեց, յարձակուեց ամոնացիների վրայ և կարդեց նրանց մինչև արևի տաքանալը։

Այն ժամանակ Սաւուղի մարդիկն ասացին. «Մօտ բերէք թագաւորի ծաղրողներին, նրանք պէտք է պատժուեն»։ Սաւուղը պատասխանեց. «Այսօր՝ երբ Աստուած մեզ յաղթութիւն է պարգևել, ոչ մի իսրայէլացի չպիտի մեռնէ»։ Սամուէլը ցաղգաղա հաւաքեց բոլոր իսրայէլացիներին և Սաւուղին նորից թագաւոր օծեց ժողովրդի ներկայութեամբ։ Նորընտիր թագաւորը ժողովրդի հետ միասին ուրախանում էր։

45. ՍԱՄՈՒԷԼԻ ԱՆՀԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ

Նոր պատերազմ ծագեց փղշտացիների և իսրայէլացիների մէջ։ Սամուէլը զօրք հաւաքեց և եկաւ Գաղգաղա թագաւորի հետ։ Սամուէլն ասաց թագաւորին՝ «Սպասիր ինձ այստեղ, չպատերազմես՝ մինչև ես գամ և զոհ մատուցանեմ, որ Աստուած մեզ յաղթութիւն տայ»։ Սաւուղը եօթն օր անհամբեր սպասում էր։ Սամուէլն ուշացաւ։ Ժողովուրդն սկսեց ցրուել։ Թագաւորն այս որ տեսաւ, ասաց. «Բերէք ողջակէզը, որ զոհեմ»։ Բայց դեռ զոհը չվերջացրած՝ մարգարէն եկաւ։

Սամուէլը նեղացած ասաց. «Այդ ինչ ես արել. մէթէ դու մարգարէ ես—դու զոհելու իրաւունք չունես, դու իմ իրաւունքը խլել ես»։ Սաւուղը սկսաւ իրան արդարացնել և ասել. «Ես տեսայ, որ ժողովուրդն սկսեց հեռանալ. դու էլ ուշացար. փղշտացիները ուզում էին յարձակուել, ուստի և ողջակէզ արի»։

Սամուէլն ասաց. «Դու անմիտ ես վարուել. Աստծու պատուիրանից անցել ես, զոհելու իրաւունքն իմն է. մէթէ կարծում ես, որ Աստուած զոհը հնազանդութիւնից աւելի կսիրէ։ Եւ որովհետև դու Աստծու պատուիրանը չպահե-

ցիը, այլ ևս թագաւոր չես լինի իսրայէլի վրայ։

Սամուէլը հեռացաւ և մինչև իւր մահը նրա երեսը չտեսաւ։ Թէև նա հեռացած էր, բայց և այնպէս ցաւում էր Սաւուղի վրայ։

Բ. ՍԱՒՈՒԼ ԵՒ ԴԱՒԻԹ

46. ԴԱՒԹ ԹԱԳԱՒՈՐ ԸՆՏՐՈՒԻԼԸ

Աստուած ասաց Սամուէլին. «Մինչև ե՞րբ պիտես Սաւուղի համար—ես նրան այլ ևս չեմ սիրում։ Լցրու եղջիւրդ իւղով և գնա Բեթղեհէմ Յեսսէի որդիներից մինին թագաւոր եմ ընտրել»։ Սամուէլը գնաց Բեթղեհէմ, հրաւիրեց Յեսսէին և իւր որդիներին զոհ մատուցանելու։

Որդիները եկան։ Սամուէլը նայեց մեծին—կարծում էր թէ նա պիտի լինի նոր թագաւորը։ Բայց Աստուած ասաց. «Դու նրա հասակին մի՛ նայիր. մեծ հասակ ունեցողներին ես է՛լ չեմ սիրում—բանը հասակի մէջ չէ, այլ՝ սրտի»։

Եւոյ Յեսսէն եօթը որդիներին Սամուէլի առաջով անցկացրեց։ Մարգարէն պատասխանեց. «Աստուած սրանցից ոչ մինին էլ չէ ընտրել, ուրիշ որդի չունե՞ս»,

Յեսսէն պատասխանեց. «Մի փոքրը ևս ունեմ՝ Դաւիթ անունով, նա խաշները է արածացնում»։ Սամուէլն ասաց. «Մարդ ուղարկիր և կանչել տուր»։

Դաւիթն եկաւ—նա կարմրաերես էր, գեղեցիկ աչքեր ունէր և սիրուն հասակ։ Աստուած ասաց. «Վեր կաց և օծիր, ահա սա է իմ ընտրածը»։ Սամուէլն առաւ եղջիւրը և Դաւթին թագաւոր օծեց եղբայրների ներկայութեամբ։

Հէնց այդ օրից Աստծու հոգին Դաւթի վրայ իջաւ։

47. ԴԱՒԻԹԸ ԳԱԼԻՍ Է ՍԱՒՈՒՂԻ ԱՐՔՈՒՆԻՔԸ

Աստծու հոգին Սաւուղից հեռացել էր—չար ոգին տանջում էր նրան։ Ծառաներն ասացին թագաւորին. «Ինարի վրայ ածող մի մարդ գտնենք, երբ չար ոգին գալու լինի, նուագէ և հանգստացնէ քեզ»։

Սաւուղը պատասխանեց. «Եթէ ճանաչում էք այդպիսի մարդ, կանչեցէ՛ք»։ Ծառաներից մինը պատասխանեց. «Բեթղեհէմցի Յեսսէի փոքր որդին մի իմաստուն և քաջ երիտասարդ է, գիտէ քնարի վրայ ածել և Աստուած էլ նրան շատ է սիրում»։ Սաւուղը Դաւթին իւր մօտ կանչեց։

Այսպէս Դաւիթը Սաւուղի պալատն եկաւ և ծառայում էր նրան։ Թագաւորը շատ սիրեց նրան և իւր կապարճակիրը դարձրեց։ Հէնց որ չար ոգին Սաւուղի վրայ էր գալիս, Դաւիթն

առնում էր քնարը և երգում։ Թագաւորն իսկոյն հանգստանում էր, երբ Դաւիթը սկսում էր երգել քնարի վրայ։

48. ԴԱՒԻԹ ԵՒ ԳՈՂԻԱԹ

Փղշտացիները երբ լսեցին իսրայէլի թագաւորի հիւանդութիւնը, զօրք առան և եկան Յուդայի երկիրը։ Սաւուղը նոյնպէս զօրք հաւաքեց և բանակ ձգեց փղշտացիների հանդէպ։ Թշնամու բանակից դուրս եկաւ մի հսկայ՝ Գողիաթ անունով, որի հասակի երկայնութիւնը վեց կանգուն մի թիզ էր և ձայն տուաւ իսրայէլացիներին. «Ընտրեցէ՛ք ձեզնից մէկին ինձ հետ մենաժարտելու»։ Սաւուղը և իսրայէլացիները խիստ վախեցան։

Դաւթի երեք մեծ եղբայրները Սաւուղի հետ բանակումն էին, իսկ ինքն այդ ժամանակ տունն էր գնացել հօր ոչխարներն արածացնելու։ Մի անգամ Յեսսէն ասաց Դաւթին. «Ա՛ռ այս տասը նկանները, տար եղբայրներիդ և տես, ինչպէս է նրանց առողջութիւնը»։ Երբ Դաւիթը եղբայրների մօտ եկաւ, Գողիաթը դուրս եկաւ բանակից և սկսաւ նախատել իսրայէլացիներին։ Ոչ ոք չէր վստահանում նրա դէմ դուրս գալ—ձայնը լսելուն պէս ամենքն էլ փախչում էին։ Դաւիթը, երբ այս բանը տեսաւ, ասաց. «Մի՞թէ մի մարդ չկայ, որ իսրայէլին այս անպատուութիւնից ազատէ»։ Ժողովուրդն ասաց. «Ով նրան սպանէ, թագաւորին փեսայ կդառնայ»։ Դաւթի այս խօսքերը Սաւուղին յայտնեցին։ Թագաւորն անմիջապէս Դաւթին իւր մօտ կանչել տուաւ։

Դաւիթն ասաց Սաւուղին. «Մի՛ վախենար, թագաւո՛ր, ես կմենամարտեմ նրա հետ»։ Սաւուղը պատասխանեց. «Դու մանուկ ես, փղշտացու հետ չես կարող պատերազմել»։ Դաւիթը պատասխանեց. «Հօրս խաշներն արածացնելիս՝ երբ առիւծ կամ արջ էր գալիս և յափշտակում ոչխարներս, ընկնում էի նրանց ետևից, ոչխարը խլում էի գազանների բերնից և իրանց էլ սպանում։ Այն Աստուածը, որ ինձ առիւծից և արջից ազատեց, կազատէ և այս փղշտացուց»։

Սաւուղն ասաց Դաւթին. «Գնա, թող Աստուած քեզ հետ լինի»։ Դաւիթը հովուական գաւազանը ձեռն առաւ. հինգ ողորկ քար դրաւ մագլախի մէջ. պարսը վերցրեց և դիմեց դէպի փղշտացին։

Երբ այլազգին Դաւթին տեսաւ, ասաց. «Մի՞թէ ես շուն եմ, որ դու գաւազանով և քարով ես գալիս ինձ վրայ։ Դաւիթը պատասխանեց. «Դու գալիս ես ինձ վրայ սրով, նիզակով և վահանով, իսկ ես՝ իսրայէլի Աստծու անունով։ Աստուած քեզ այսօր իմ ձեռը կյանձնէ»։ Դաւիթը մագլախից մի քար հանեց. դրաւ պարսի մէջ և ձգեց դէպի այլազգին։ Քարը ճակատին դիպաւ և հսկան գետին փռուեց։ Բայց որովհետև Դաւիթը սուր չունէր, վազեց դէպի փղշտացին. հանեց նրա սուրը և գլուխը կտրեց։ Երբ փղշտացիները տեսան Գողիաթի մահը, փախան։

49. ՍԱՒՈՒՂՆ ԱՏՈՒՄ, ԻՍԿ ՅՈՎՆԱԹԱՆԸ ՍԻՐՈՒՄ Է ԴԱՒԹԻՆ

Ա. Երբ Դաւիթը Գողիաթի գլուխը կտրեց, Թագաւորի որդի Յովնաթանը Դաւթին շատ սիրեց և ընկերական դաշը կապեց։ Սաւուղը չթողեց Դաւթին, որ տուն դառնայ, այլ՝ զօրքի վրայ հրամանատար նշանակեց։ Ժողովուրդը սիրում էր Դաւթին։ Գողիաթին սպանելուց ետոյ՝ երբ Դաւիթը տուն էր վերադառնում, կանայք դուրս էին գալիս Դաւթի առաջ թմբուկներով, ծնծղաներով՝ պարում, երգում և ասում էին. «Սաւուղը հազարին սպանեց, իսկ Դաւիթը՝ բիւրին»։ Այս խօսքերը դուր չեկան Թագաւորին, նախանձեց և ասաց. «Էլ ինչ է պակաս նրան՝ բացի իմ Թագաւորութիւնից»։

Հետևեալ օրը Սաւուղը նախանձից հիւանդացաւ։ Դաւիթին սկսեց քնար ածել։ Սաւուղը վեր առաւ գեղարդը և ձգեց Դաւթի ետևից այն

մաքով, որ պատին մեխէ։ Բայց նա խոյս տուաւ և գեղարդը պատի մէջ ցցուեց։ Սաւուղը վախենում էր և Դաւթին իրանից հեռացնելու

համար՝ հազարապետի պաշտօն տուաւ։ Դաւիթն զգոյշ էր վարուում ամեն քայլափոխում։

Սաւուղի Մեղքող աղջիկը սիրում էր Դաւթին։ Եւ որովհետև թագաւորը խոստացել էր նրան փեսայ դարձնել, ասաց. «Դաւթին փեսայ կդարձնեմ փղշտացիների դէմ պատերազմ կուղարկեմ, այնտեղ էլ կսպանուի»։ Սաւուղը պատուիրեց իւր ծառաներին, որ ծածուկ Դաւթի հետ այսպէս խօսեն. «Թագաւորը և նրա բոլոր մարդիկը քեզ շատ են սիրում, ևկ և նրան փեսայ դարձիր»։ Այսպէս էլ արին ծառաները։ Դաւիթն ասաց. «Ես մի աղքատ մարդ եմ»։ Ծառաները պատասխանեցին. «Թագաւորը քեզնից ոչինչ չի պահանջում՝ բացի հարիւր փղշտացու գլխից»։ Նրա միտքն այն էր, որ Դաւիթը թշնամու հետ պատերազմելիս՝ սպանուի։ Դաւիթն իսկոյն վեր կացաւ, փղշտացիների դէմ գնաց և երկու հարիւր մարդ սպանեց։ Թագաւորը իւր Մեղքող աղջկան Դաւթին տուաւ։ Սաւուղը նկատեց, որ Աստուած Դաւթի հետն է, աւելի ևս վախեց և մինչև իւր մահը թշնամացաւ նրա հետ։

Ք. Սաւուղը, երբ տեսաւ, որ այս միջոցով նպատակին չհասաւ, սկսաւ իւր որդուն գրգռել Դաւթի դէմ։

Յովնաթանն այս բանը յայտնեց Դաւթին, վերջինս թաք կացաւ։ Սրանից յետոյ Յովնաթանը խօսեց հօր հետ և ասաց. «Ցանցանք մի գոր-

ծիը, հայր Դաւիթն արդար է, նա քեզ համար իւր անձը վտանգի ենթարկեց և սպանեց փղշտացուն»։ Սաւուղը լսեց որդուն, երդուեց, որ Դաւթի մահն այլ ևս չի ցանկայ։ Յոնաթանը յայտնեց Դաւթին այս բանը և նրան հօր մօտ բերաւ։ Դաւիթը դարձեալ այնպէս էր թագաւորի հետ՝ ինչպէս առաջ։

Նոր պատերազմ։ Դաւիթը դուրս եկաւ փղշտացիների դէմ և յաղթեց։ Ջար ոգին դարձեալ յայտնուեց թագաւորին. վեր առաւ գեղարդը և կամենում էր Դաւթին նորից պատին մեխել։ Նա դարձեալ խոյս տուաւ և ազատուեց։ Դաւիթը միևնոյն գիշերը փախաւ պալատից։ Սաւուղը մարդիկ ուղարկեց, որ գիշերով նրա տունը շրջապատեն և սպանեն։

Մեղքողը յայտնեց Դաւթին եղելութիւնը և ասաց. «Եթէ դու այս գիշեր քո կեանքը չազատես, առաւօտը կենդանի չես մնայ»։ Կինը մարդուն պատուհանից վայր թողեց—Դաւիթն անյայտացաւ։ Եւոյ՝ Մեղքողը պաճուճապատան շինեց, դրաւ անկողնում. գլուխը այծի մորթով պատեց և ծածկեց վերմակով։ Սաւուղը դեսպաններ ուղարկեց, որ Դաւթին բռնեն։ Մեղքողը պատասխանեց. «Հիւանդ է»։ Սաւուղը կրկին անգամ մարդ ուղարկեց և ասաց. «Մահճով բերէք ինձ մօտ, որ սպանեմ»։ Երբ դեսպաններն եկան, պաճուճապատանն անկողնում դրած էր։

Իրողութիւնը թագաւորին յայտնեցին։ Սաւուղը բարկացաւ և ասաց իւր աղջկան. «Ինչո՞ւ խաբե-

ցիր ինձ և փախցրիր իմ թշնամուն»։ Մեղքողը

պատասխանեց. «Նա ինձ ասաց, եթէ չես թոյլ տայ, կսպանեմ»։

Գ. Դաւիթը մի տեղից միւսը թափառելով վերջապէս եկաւ Յովնաթանի մօտ և այսպէս դանդատուեց. «Ի՞նչ յանցանք եմ գործել քո հօր դէմ. ինչո՞ւ է ետևիցս ընկել»։ Յովնաթանը պատասխանեց. «Դու չես մեռնի—ես նորից կխօսեմ հօրս հետ։ Դու թաք կաց դաշտում մի քարի տակ. երեք օրից ետոյ քեզ իմաց կտամ, թէ բանն ինչպէս է վերջացել»։

Հետևեալ օրը Սաւուղը, Յովնաթանը և զօրավար Աբենները հացի էին նստած։ Դաւթի մասին խօսք եղաւ։ Յովնաթանը նրա օգտին խօսեց։ Սաւուղը բարկացաւ և ասաց. «Ծարդախ, ես գիտեմ, որ դու Յեսսէի որդու հետ դաշնակից ես. ամօթ քեզ. քանի որ նա կենդանի է, քո թագաւորութիւնը հաստատ չէ. մարդ ուղարկիր նրա ետևից և բերել տուր—նա պէտք է մեռնի»։ Սաւուղը բարկացաւ և այս անգամ զէզողդը Յովնաթանի վրայ նետեց։ Յովնաթանը վեր կացաւ հացից. դուրս գնաց և ամբողջ օրը ոչինչ չկերաւ ու մտածում էր Դաւթի վրայ։

Առաւօտը Յովնաթանը դաշտ գնաց և ամեն բան յայտնեց Դաւթին։ Երկուսն էլ գրկեցին իրար և լաց էին լինում։ Նրանք երդուեցին հաւատարիմ լինել միմեանց։ Յովնաթանն ասաց. «Գնա, հանգիստ եղիր, Աստծու անունով արած երդումը, թող յաւիտեան անխախտ մնայ»։ Յովնաթանը ետ դարձաւ քաղաք, իսկ Դաւիթը գնաց անապատ։

50. ԴԱՒԹԻ ՄԵԾԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆԸ ԴԷՊԻ ՍԱՒՈՒՂ

Ա. Երբ Սաւուղն իմացաւ, որ Դաւիթը Դաղղայի անապատումն է, երեք հազար զօրք առաւ ու գնաց Դաւթին բռնելու։ Այն անապատում մի մեծ այր կար։ Սաւուղը մտաւ հանգստանալու, իսկ Դաւիթը իւր մարդկանց հետ արդէն այրի խորքումն էր։ Դաւթի մարդիկն ասացին. «Ահա այս այն օրն է, որ Աստուած թշնամուն քո ձեռն է մատնում»։ Դաւիթը չթողեց, որ թագաւորին սպանեն, այլ ծածուկ կտրեց նրա փեշի ծայրը։

Երբ Սաւուղը զարթեց, դուրս եկաւ այրից և ճանապարհը շարունակեց։ Նրանից ետոյ դուրս եկաւ Դաւիթն ու սկսաւ Սաւուղի ետևից ձայն տալ. «Ի՛մ Տէր թագաւոր»։ Սաւուղը զարմացած ետ նայեց։ Դաւիթն ասաց. «Այսօր Աստուած քեզ իմ ձեռը մատնեց այրի մէջ, բայց ես կեանքդ խնայեցի—տես, հայրիկ, փեշիդ ծայրը ձեռումս է։ Թող Աստուած դատաւոր լինի իմ և քո մէջ, ես իմ ձեռը քեզ վրայ չեմ բարձրացնի»։

Սաւուղն սկսաւ բարձր ձայնով լաց լինել և ասել. «Դու ինձնից արդար ես. դու ինձ բարի վարձեցար, իսկ ես քեզ՝ չար. Աստուած դրա վո-

խարէն քեզ կվարձատրէ—ես գիտեմ՝ դու մի օր Իսրայէլի թագաւորը պիտի դառնաս»։

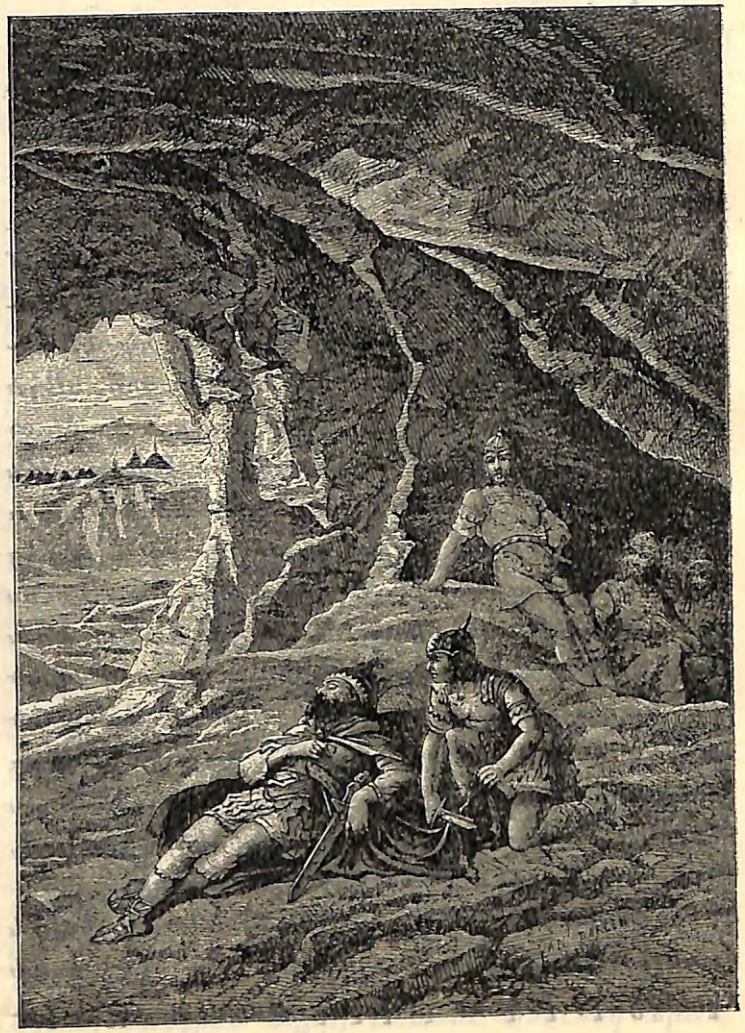

Սաւուղն ամօթահար տուն դարձաւ, իսկ Դաւիթը իւր մարդկանց հետ ճնաց անապատում։

51. ՍԱՒՈՒՂԻ ՄԱՀԸ

Սամուէլը մեռաւ։ Բոլոր իսրայէլացիները սուգ արին նրա վրայ և թաղեցին Արիմաթէմում։

Փղշտացիները կրկին անգամ պատերազմ յայտնեցին։ Իսրայէլացիները փախան և Գիղբոա լերան մօտ մեծ ջարդ ստացան։ Թշնամին շրջապատեց Սաւուղին և նրա որդիներին։ Սաւուղը ծանր կերպով վիրաւորուեց։

Այն ժամանակ թագաւորն ասաց իւր կապարճակրին. «Հան սուրդ և սպանիր ինձ, որ փղշտացիների ձեռը չընկնեմ»։ Կապարճակիրը հրաժարուեց։ Սաւուղն ինքն առաւ սուրը և ընկաւ նրա վրա։ Երբ կապարճակիրը տեսաւ, որ Սաւուղն ինքնասպան դառաւ, ինքն էլ սպանեց իրան։ Յովնաթանը, իւր երկու եղբայրները և հետն եղած բոլոր մարդիկն ընկան այս պատերազմի մէջ։

Սաւուղի մահուանից երեք օր եաս՝ մի ամաղեկացի Դաւթի մօտ եկաւ ու ասաց. «Իսրայէլի բանակից եմ ազատուել. ժողովուրդը փախաւ. Սաւուղն ու Յովնաթանը սպանուեցին»։ Դաւիթն հարցրեց. «Ո՞րտեղից գիտես, թէ Սաւուղն ու Յովնաթանը մեռան»։ Ամաղեկացին

պատասխանեց. «Գեբբուայ լեռների վրայ էի. Սաւուղն ընկած էր նիզակին. թշնամու հեծելազօրը դիմում էր դէպի նա։ Սաւուղն ասաց—

սպանի՛ր ինձ։ Մօտ գնացի. սպանեցի նրան. վեր առայ թագն ու ապարանջանը և ահա քեզ եմ բերել»։ Դաւիթը բարկացաւ և ասաց. «Դու ի՞նչ-

պէս վստահացար Տիրոջ օծեալի վրայ ձեռք բարձրացնել»։ Այս ասաց և նշան արաւ իւր մարդկանց, որ սպանեն ամաղեկացուն և սպանեցին։

Դաւիթն սկսաւ սուգ անել Սաւուղի, Յովնաթանի և բոլոր իսրայելացիների վրայ։

Գ. ԴԱՒԻԹ

52. ԴԱՒԻԹԸ ԴԱՌՆՈՒՄ Է ԹԱԳԱՒՈՐ

Սաւուղի մահուանից ետոյ Դաւիթը իւր մարդիկների հետ եկաւ Քեբրոն։ Յուդայի ցեղը նրան թագաւոր օծեց միայն Յուդայի տան վրայ։ Իսկ Սաւուղի զօրավար Աբենները նրա որդի Յերոսաթէին թագաւորեցրեց միւս ցեղերի վրայ։ Դաւթի և Սաւուղի տան մէջ երկար պատերազմներ եղան։ Դաւթի տունը քանի գնում՝ զօրանում էր, իսկ Սաւուղինը՝ տկարանում։ Յերուսաթէին քնած ժամանակ սպանեցին և գլուխը կտրելով Դաւթի մօտ բերին։ Դաւիթը բարկացաւ և ասաց. «Դուք արդար մարդ էք սպանել և հրամայեց մարդասպաններին մահու պատիժ տալ։ Այնուհետև Իսրայէլի բոլոր ցեղերը Քեբրոն եկան և Դաւթին թագաւոր օծեցին ամբողջ Իսրայէլի վրայ։

Թէև Յեսուն Քանանը նուաճել էր, բայց Երուսաղէմ քաղաքը, ուր Երուսացիներն էին կե-

նում, իբր անառիկ լինելու պատճառով, դեռ ևս անկախ էր։ Այս պատճառով Թագաւորն արշաւեց Երուսաղէմ եբուսացւոց դէմ. առաւ քաղա-

քը, Սիոն լեառը ու նրա վրայի աշտարակը։ Աշտարակն անուանեց Դաւթի քաղաք, ուր մի փառաւոր տուն շինեց և այնտեղ բնակուեց։

Սրանից ետոյ Սելով գնաց, մեծ հանդէսով տապանակ ուխտին Սիոնի աշտարակը տեղափոխեցին։ Թագաւորը ղեւտացիներից մի քանիսին պաշտօնեայ նշանակեց ուխտի տապանակին ծառայելու, որոնք երգով և քնարով օրհնում և փա-

Դաւիթ արքայ

ռաբանում էին Աստծուն։ Նմանապէս քահանաները նշանակեց Ահարոնի ցեղից, որոնք ամեն օր ողջակէզ պիտի մատուցանէին։ Բացի սրանից աստուածպաշտութեան կարգ սահմանեց և դրա

համար յատուկ մի քանի սաղմոսներ յօրինեց։

Նրա թագաւորութիւնը ընդարձակուեց Միջերկրական ծովից մինչև Եփրատ և Դամասկոսից՝ Եգիպտոս։ Դաւթի անունը հռչակուեց բոլոր երկրներում—հեթանոսները դողում էին նրա անունը լսելիս։ Նա դատաւորներ ևս նշանակեց երկրի մէջ։

Քահանայապետ

Այս ամենիցետոյ Դաւիթը հարցրեց. «Արդեօք Սաւուղի տանից որ և է ժառանգ չէ մնացել։ Յովնաթանից մի կաղ որդի է մնացել», ասաց նրա ծառաներից մինը։ Իսկոյն Դաւիթը մարդ ուղարկեց նրա եռևից և բերել տրւաւ։ Երբ Յովնաթանի որդի Մեմփիբոստէն Դաւթի մօտ եկաւ, երեսի վրայ ընկաւ։ Դաւիթն ասաց. «Մի վախիր, ես ուզում եմ քեզ ողորմութիւն անել՝ քո հայր Յովնաթանի սիրու համար—քեզ կտամ Սաւուղի բոլոր արտերը։ Դու ամեն օր իմ սեղանից կճաշես»։ Այսպէս չմոռացաւ Դաւիթը իւր սիրելի Յովնաթանին։

52. ԴԱՒԻԹԸ ՄԵՂԱՆՉՈՒՄ Է

Մի անգամ Դաւիթը իւր Յովաբ զօրավարին ամմոնացիների դէմ ուղարկեց, որ նրանց գլխաւոր Ռաբաթաւ քաղաքը՝ պաշարէ, իսկ ինքն անգործ մնաց Երուսաղէմում։ Մի օր թագաւորը կտրի վրայ մանգալիս՝ տեսաւ իւր հարևան Ուրիայի կին Բերսաբէին և ցանկացաւ նրան թագուհի դարձնել։ Ուրիան Յովաբի հետ պատերազմի էր գնացել։ Դաւիթը Յովաբին մի նամակ գրեց, որի մէջ ասում էր. «Ուրիային պատերազմի վտանգաւոր տեղն ուղարկիր, դու ետ դարձիր, թող նա սպանուի»։ Յովաբն էլ այդպէս արաւ։ Երբ Ուրիայի կինը ամուսնու մահուան լուրն առաւ, սկսաւ սուգ անել։ Սգի օրերն անցնելուց ետոյ՝ Դաւիթը պսակուեց նրա հետ։

Այս վարմունքն Աստծուն դուր չեկաւ, ուստի Նաթան մարգարէին նրա մօտ ուղարկեց՝ թագաւորի սխալը նկատելու։ Նաթանը թագաւորի մօտ եկաւ և հետևեալ առակը պատմեց. «Մի քաղաքում կենում էին երկու մարդ—մինը հարուստ, իսկ միւսը՝ աղքատ։ Հարուստն ունէր շատ հօտեր, իսկ աղքատը՝ միմիայն մի գառը։ Աղքատը շատ էր սիրում գառանը—միասին էին ուտում, խմում և իրա գոգում էլ քնում էր։ Մի օր հարստի մօտ հիւր եկաւ։ Հա-

բուսաը աղքատից խլեց նրա գառը և հիւրին պատուեց», Դաւիթը բարկացաւ այդ բանի վրայ։ Զարմացաւ, որ իւր թագաւորութեան մէջ այդ-

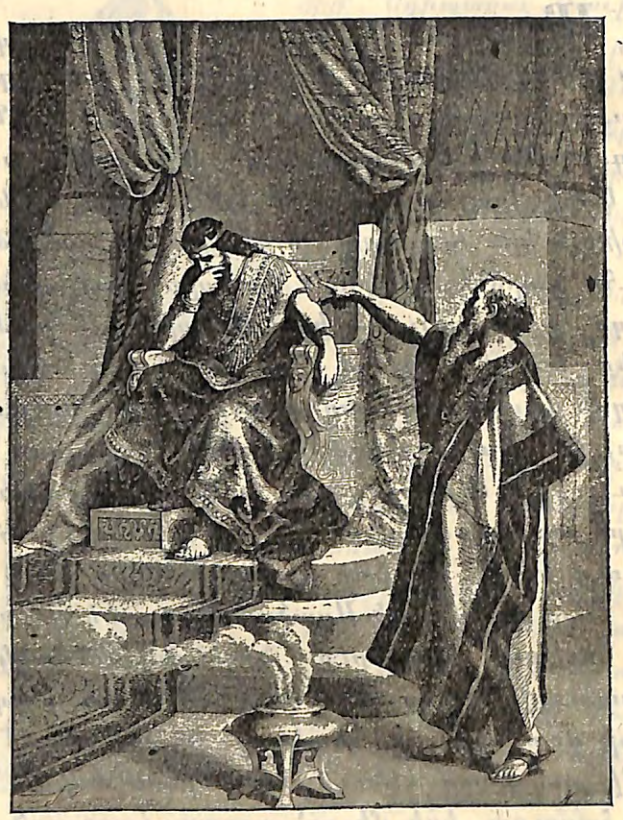

պիսի անարդարութիւն է պատահել, ուստի ասաց Նաթանին. «Այդ մարդը մահու պատժի արժանի է»։ Այն ժամանակ Նաթանն ասաց. «Այդ մարդը դու ես—դու խլեցիր Ուրիայի կնոջը, ի-

րան էլ ամուսնացիների սրով սպանել տուիր։ Դրա համար Աստուած այսպէս է ասում—քո տանից քո դէմ անբախտութիւն կհանեմ. դու ծածուկ չարութիւն գործեցիր, իսկ ես քեզ յայտնի կերպով կպատժեմ ամբողջ Իսրայէլի առաջ»։ Դաւիթը զգաց իւր սխալը և ասաց Նաթանին. «Ես մեղաւոր եմ Աստծու առաջ»։ Այս ասաց ու գետնի վրայ ընկած զղջում էր։ Նաթանն ասաց. «Վեր կաց. Աստուած ներեց քո յանցանքը. դու չես մեռնի»։ Մարգարէն տուն դարձաւ։ Բերսաբէն մի որդի ունեցաւ, որին *Սողոմոն* անուանեցին։ Դաւիթը Նաթանին յանձնեց Սողոմոնի կրթութիւնը։

53. ԱԲԻՍՈՂՈՄ

Ա. Իսրայէլացիների մէջ Դաւթի որդի Աբիսողոմի նման գեղեցիկ մարդ չկար։ Աբիսողոմի ամենագեղեցիկ զարդարանքը նրա գլխի գանգուր մազերն էին։ Սա առաւօտը վաղ վեր էր կենում և կանգնում էր քաղաքի դրանը։ Թագաւորի մօտ գանգատի եկողներին դուր գալու համար՝ ասում էր Աբիսողոմը. «Դու արդար ես, բայց ոչ կայ այնտեղ, որ քեզ պաշտպանէ։ Երանի՛ ինձ գառաւորը նշանակէին, ես գիտէի թէ ինչպէս կպաշտպանէի ամենին»։ Այս ձևով Աբիսողոմը գրաւեց իսրայէլացիների սիրտը։

Երբ նրա համակրողների թիւն այնքան բազմացաւ, որ նա կարող էր ապստամբուել՝ ասաց. «Թոյլ տուր ինձ, հայրիկ, որ ուխտ գնամ Քեբրոն»։ Թագաւորն ասաց. «Գնա խաղաղութեամբ»։ Աբիսողոմն առաջուց մարդ էր ուղարկել Իսրայէլի բոլոր քաղաքներն ասելու. «Երբ փողի ձայնը լսէք, ասացէք Աբիսողոմը թագաւոր է դառել»։ Աբիսողոմը Քեբրոն գնաց։ Մեծ բազմութիւն հետևում էր նրան։

Երբ Դաւթին յայտնեցին որդու ապստամբութիւնը, Երուսաղէմում եղող ծառաներին ասաց. «Վեր կացէք փախչենք»։ Թագաւորը քաղաքից ոտով փախաւ իւր ծառաների հետ։ Նրան հետևում էր մեծ բազմութիւն և դառը կերպով լաց էին լինում։ Դաւիթն անցաւ Կեդրոնի վտակը և լալով բարձրացաւ Ձիթենեաց լեառը։ Սաուղի տնից մի մարդ՝ Սեմէի անունով, Դաւթին անիծում էր. քարեր արձակում վրան և ասում. «Դուրս, դուրս, Աստուած քո թագաւորութիւնը յանձնեց Աբիսողոմին»։ Աբեսան բարկացաւ և ասաց. «Ինչպէս է համարձակւում նա իմ տէր թագաւորին այսպէս անպատուել— իրաւունք տուր, նրա գլուխը կտրեմ»։ Թագաւորն ասաց. «Թող, դա Աստծու կամքն է։ Ահա հարազատ որդիս իմ եւսիցն է ընկել, ինչ զարմանալու բան կայ, եթէ օտար Սեմէին այդպէս է վարւում»։ Աբիսողոմը մտաւ Երուսաղէմ

և առաւ այն բոլորն, ինչ որ հօրն էր պատկանում։

Ք. Սրանից ետոյ Աբիսողոմը իւր մարդիկներով հետ Յորդանանն անցաւ՝ հօրը հալածելու համար։ Դաւիթը իւր մօտ եղած զօրքը կարգադրեց և ասաց. «Ես էլ ձեզ հետ կամենում եմ թշնամու դէմ պատերազմի դուրս գալ»։ Ժողովուրդը պատասխանեց. «Դու մի արի, քո կեանքը մեզ համար տասն հազար մարդու հաւասար է»։ Զօրքը գնաց, իսկ Դաւիթը Յովաբին, Աբեսային և բոլոր գլխաւորներին պատուիրեց ու ասաց. «Իմ սիրու համար խնայեցէք Աբիսողոմին»։ Եփրեմի անտառում իրար պատահեցին։ Դաւթի զօրքը յաղթեց։ Աբիսողոմը ջորու վրայ նստած փախաւ և երբ մի մեծ կաղնու խիտ ճիւղերի տակովն անցնում էր, մազերը ճիւղերի մէջ խճճուեցին, ինաց կախ ընկած, իսկ ջորին անցաւ, գնաց։ Երբ այս բանը Յովաբին յայտնեցին, վեր առաւ երեք գեղարդ և խրեց Աբիսողոմի սիրտը»։

Աւետաբեր եկաւ Դաւթի մօտ պատերազմի դաշտից և յայտնեց նրան յաղթութեան լուրը։ Դաւթի առաջին հարց եղաւ. «Աբիսողոմ պատանին ո՞ղջ է»։ Երբ տեղեկացաւ, լաց էր լինում և ասում. «Որդեակ իմ Աբիսողոմ, Աբիսողոմ որդեակ իմ, երանի՛ թէ ես մեռնէի քո փոխարէն, որդեակ իմ Աբիսողոմ»։

Յուղայի տան մարդիկը Դաւթի մօտ դեսպաններ ուղարկեցին և ասացին. «վերադարձիր

դու էլ, քո զօրքն էլ»։ Նրանք Դաւթին դիմաւորելու համար մինչև Յորդանան գնացին։ Սեմէին

ևս եկաւ դրանց հետ, թագաւորի առաջերն էր ընկնում և ասում. «Մի յիշիր իմ յանցանքը,

նեերիր»։ Աբեսսան ասաց. «Նա պէտք է մեռնի, Աստծու օծեալին անարգել է»։ Դաւիթը պատասխանեց. «Այսօր ոչ ոք չպիտի մեռնէ, երբ ես կրկին իսրայէլի վրայ թագաւոր եմ»։ Դաւիթը երդուեց Սեմէին և ասաց. «Դու չես մեռնի»։ Դաւիթը գարձաւ Երուսաղէմ։

54. ԴԱԻԹԻ ՄԱՀԸ

Երբ Դաւիթը ծերացաւ, Երուսաղէմ ժողովեց երկրի իշխաններին, դատաւորներին, զինուորականներին ու ասաց. «Ժողովուրդ, ինձ լսիր, ես մտադիր էի Աստծու համար մի քարաշէն տուն կառուցանել, որպէսզի ուխտի տապանակն այնտեղ դնեմ։ Բայց Աստուած իւր ծառայ Նաթանի բերնով ասաց—ինձ համար դու չես կարող տուն շինել, զինուոր մարդ ես, շատերի արիւնն ես թափել—այդ բանը քո որդի Սողոմոնը կկատարէ մահուանիցդետոյ։ Աստծու պատուիրանները պահեցէք, որպէսզի այս գեղեցիկ երկիրը ժառանգէք։ Իսկ դու՝ իմ Սողոմոն որդի, ճանաչիր քո հօր Աստծուն և ծառայիր նրան ամբողջ սրտով—Աստուած քեզ ընտրեց իւր համար տուն կառուցանող։ Ես մեռնում եմ, բայց մխիթարուիր, մի վախենայ, իմ Աստուածը քեզ հետ կլինի»։

Դաւիթը ցոյց տուաւ իւր որդի Սողոմոնին տաճարի նախագիծը և ետոյ շարունակեց ժո-

ղովրդեան հետ խօսել—«Աստծու տուն կառուցանելը շատ մեծ գործ է. ես իմ կարողութեան չափ ոսկի, արծաթ, թանկագին քարեր, երկաթ, փայտ և մարմար եմ ժողովել: Իսկ ձեզնից ո՞վ է յօժար Աստծու տան համար կամաւոր նուէր տալու»: Ամենքն էլ իրանց կարողութեան չափ նուէրներ արին: Դաւիթը շատ ուրախացաւ: Ժողովուրդը գոհանում էր Աստծուց. երկրպագութիւն էր տալիս. աղօթում և ողջակէզ մատուցանում: Քահանայապետն էլ վեր առաւ իւղի եղջիւրը և Սողոմոնին թագաւոր օծեց: Փողերը փչում էին. ժողովուրդն աղաղակում էր. «Յաջողութիւն Սողոմոն թագաւորին»:

Շատ չանցաւ, որ հին թագաւորը մեռաւ և թաղուեց Դաւթի քաղաքում: Նա թագաւորեց Իսրայէլի վրայ քառասուն տարի:

Գ. ՍՈՂՈՄՈՆ

55. ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

Սողոմոնը սիրում էր Աստծուն և իւր հօր ճանապարհովն էր գնում: Երբ նա մի անգամ *Գաբաւոնում* զոհ էր մատուցանում, Աստուած տեսիլքում երևաց նրան և ասաց. «Խնդրիր ինձնից ինչ որ կամենում ես»: Սողոմոնը պատասխանեց. «Ի՛մ Տէր Աստուած, դու թագաւորեցրիր զո ծառային իմ հօր տեղը. ես մի փոքր տղայ եմ. չգիտեմ ոչ բարին և ոչ չարը, տո՛ւր

ինձ իմաստուն սիրտ՝ զո ժողովուրդը արդարութեամբ կառավարելու»: Աստուած հաւանեց Սողոմոնի աղօթքը և ասաց. «Որովհետև դու ինձնից երկար կեանք և հարստութիւն չխնդրեցիր, այլ միմիայն իմաստութիւն, այս պատճառով տալիս եմ քեզ ոչ թէ միայն զո խնդրածը, այլև հարստութիւն ու փառք: Եթէ դու իմ պատուիրանները պահես, ինչպէս զո հայր Դաւիթը, քեզ երկար կեանք էլ կտամ»:

Ք. Այդ օրերում երկու կին թագաւորի մօտ դանգատի եկան: Նրանցից մինն ասաց. «Մենք երկուսով ապրում ենք մի սենեակում: Ես մի որդի ունեցայ: Երեք օրից ետոյ նա ևս մի որդի ծնաւ: Այս կինը գիշերը ծիծ տալիս, երեխայի վրան պառկեց ու խեղդեց նրան: Կէս գիշերին ծածուկ փոխեց իմ կենդանի որդուն իւր խեղդուածի հետ: Առաւօտը զարթեցի՝ երեխային ծիծ տալու, տեսայ որ իմ տղան չէր»: Իսկ միւս կինն ասաց. «Այդպէս չէ, կենդանին իմս է, իսկ մեռածը սրանն է»:

Աստուած Սողոմոնին իմաստութիւն տուաւ նրանց դատաստանը կտրելու— թագաւորն ասաց. «Սուր բերէք, կէս արէք կենդանի երեխային— կէսը տուէք մինին, իսկ կէսը՝ միւսին»: Կանանցից մինը աղաչում էր թագաւորին և ասում. «Մի՛ սպանէք»: Իսկ միւսը պահանջում էր բաժանել: Թագաւորն ասաց. «Առաջին կնոջը տուէ՛ք

կենդանի երեխային, որովհետև նա է հարազատ մայրը»։ Այս դատաստանը յայտնի եղաւ բոլոր Իսրայէլի մէջ։

Բացի հարստութիւնից, Աստուած Սողոմո-

նին մեծ իմաստութիւն ևս տուաւ։ Նա 3,000 առակ և 1,005 երգ գրեց։ Մարդիկ երկրից բոլոր ծայրերից գալիս էին նրա իմաստութիւնը լսելու։

56. ՍՈՂՈՄՈՆԻ ՏԱՃԱՐԻ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ա. Սողոմոնը մարդ ուղարկեց Տիւրոսի Քիրամ թագաւորին ասելու. «Դու գիտես, որ իմ հայրը պատերազմների պատճառով չկարողացաւ Աստծու համար տուն շինել, ուստի այդ գործն ինձ յանձնեց։ Խնդրում եմ հրաման տաս իմ ծառաներին Լիբանանու անտառներից տաճարի համար եղևիններ կտրել, դրա փոխարէն ես կվճարեմ քեզ ցորեն, գինի և իւղ»։ Քիրամը կատարեց նրա ցանկութիւնը։ Երկու թագաւորները բարեկամացան իրար հետ։

Սողոմոնի թագաւորութեան չորրորդ տարում Մորիա լերան վրայ տաճարի հիմքը դրուեց — 80 ոտնաչափ երկարութիւն, 20 ոտնաչափ լայնութիւն և 30 ոտնաչափ բարձրութիւն ունէր տաճարը։ Տունը ներսից ամբողջապէս մաքուր ոսկէ թիթեղով պատեց։

Տաճարը բաժանուած էր երկու մասի — *Սրբութիւն* և *Սրբութիւն-Սրբոց*։ Տապանակ ուխտին դրին Սրբութիւն-Սրբոցում, իսկ Սրբութիւնում՝ *խնկոցը, առաջաւորաց սեղանը* և 10 հատ ոսկէ աշտանակ։ — Տաճարի շուրջը Սողոմոնը երկու գաւիթ շինեց — արտաքինը ժողովրդի համար, իսկ ներքինը՝ քահանաների։ Այստեղ էր դրած զոհի սեղանը և պղնձէ աւազանը քահանաների լուացուելու համար։ Եօթը տարուց հետոյ տաճարի շինութիւնն աւարտուեց։

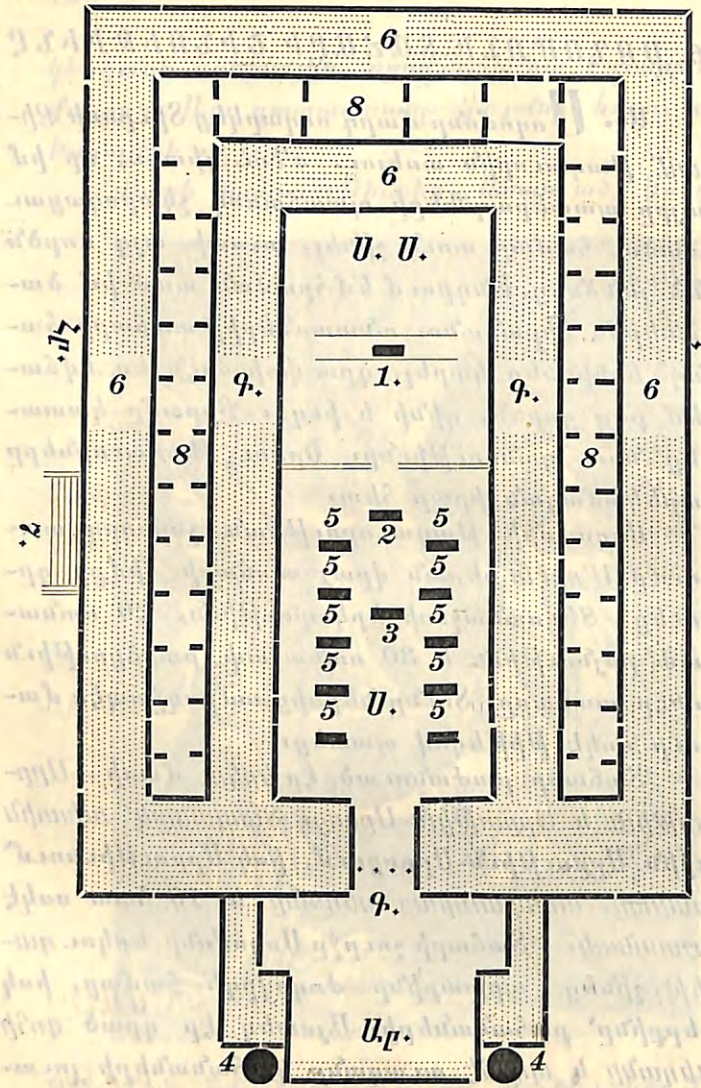

Սողոմոնի տաճարի յատակագիծը
Ս. Ս. Սրբութիւն-Սրբոց։ Ս. Սրբութիւն։ Գ. Գաւիթ։ 1. Տապանակ ուխտի։ 2 Խնկոց։ 3. Առաջաւորաց սեղան։ 4. Սիւներ։ 5. Աշտանակներ։ 6. Շրջապատ։ 7. Վերի հարկի մուտքը։ 8. Սենեակներ։

Ը. Երբ շինութիւնը վերջացրեց Սողոմոնը, ժողովրդին Երուսաղէմ հրաւիրեց տաճարն օծելու։ Քահանաներն ուխտի տապանակը և սրբազան անօթները Սիօնի վրայից նոր տաճարը տեղափոխեցին։

Սողոմոնը և ժողովուրդը հետևում էին քահանաներին։ Երբ ուխտի տապանակը սրբութիւն սրբոցում դրին, թագաւորը չոքեց Տիրոջ սեղանի առաջ և այսպէս աղօթեց. «Տէ՛ր, Իսրայէլի Աստուած, երկինքը և երկնքի երկինքը բաւական չեն քեզ պարունակելու, ուր ևնաց այս փոքրիկ տունը։ Լսիր քո ծառային, լսիր քո Իսրայէլ ժողովրդին և դէպի նա ողորմած եղիր նեղութեան ժամանակ։ Եթէ այլազգի ևս գայ այստեղ աղօթելու, նրան էլ լսիր։ Եթէ ժողովուրդը քո դէմ մեղանչէ և ուղղուած սրտով քեզ դառնայ, նրա խնդրուածքը մի՛ մերժիր»։

Աղօթքը վերջացնելուց ետոյ Սողոմոնը օրհնեց ժողովրդին։ Թագաւորը ժողովրդի հետ շնորհակալութեան զոհ բերին Աստծուն։ Սողոմոնը ևօթն օր տօն կատարեց։ Ամենքն օրհնում էին թագաւորին և փառաբանում Աստծուն։

57. ՍՈՂՈՄՈՆԻ ՓԱՌԸ, ԸՆԿՆԻԼԸ ԵՒ ՄԱՀԸ

Ա. 1. Սողոմոնը եղևնու փայտից իւր համար մի պալատ ևս շինեց։ 2. Ամուսնացաւ Փարաւոնի աղջկայ հետ, նրա համար ևս մի երկ-

բորդ պալատ շինել տուաւ։ 3. Շինել տուաւ նաև դատաստանատուն և 4. փղոսկրեայ գահ՝ պատած ազնիւ ոսկւով։ 5. Թագաւորի խմելու բաժակները, ամանեղէնները ոսկուց էին—արծաթը յարգի չէր։ 6. Նաւեր ևս շինել տուաւ։ Ինրամը նրա համար լաւ նաւաստիներ ուղարկեց, որոնք իրա ծառաների հետ հեռի երկիրները էին նաւում՝ ոսկի, արծաթ, փղոսկր, կապիկ և սիրամարգներ էին բերում։ Այսպէս Սողոմոնը իւր հարստութիւնով և իմաստութիւնով առաջին թագաւորը դարձաւ աշխարհիս վէջ։

Ք. Հարևան՝ օտարազգի թագաւորները բազմաթիւ կիներ ունէին, ուզեց որ այդ բանում էլ առաջինը լինի, ուսաի 700 օտարազգի կին առաւ։ Ծերութեան ժամանակ նրանք Սողոմոնի սիրտը դէպի կուռքերը դարձրին՝ այնպէս որ թագաւորը նրանց համար երուսաղէմում կռատներ շինել տուաւ։ Այս բանը դուր չեկաւ Աստծուն, ուսաի յայտնեց Սողոմոնին և ասաց. «Որովհետև դու իմ պատուիրանները չպահեցիր, քո թագաւորութիւնը կխլեմ քեզնից, բայց ոչ կենդանութեանդ ժամանակ, այլ՝ քո որդու և նրանից չեմ խլի ամբողջ թագաւորութիւնդ, այլ՝ մի մասը քո հայր Դաւթի սիրու համար կթողնեմ»։ Այդքան ծախսերը հոգալու համար՝ ժողովրդի վրայ ծանր հարկեր նշանակեց՝ այն ասելիճան, որ այլ ևս չէր կարողանում տանել, այս

պատճառով ժողովուրդն ապստամբեց թագաւորը Յերոբովամի առաջնորդութեամբ։

Թագաւորը հրամայեց ապստամբին սպանել, բայց նա Եգիպտոս փախաւ։ Սողոմոնը 40 տարի թագաւորելուց ետոյ՝ մեռաւ ու թաղուեց Դաւթի քաղաքում։ Նրա որդի Ռոբովամը թագաւորեց հօր տեղը։

Ե. ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԲԱԺԱՆՈՒՄՆ ՈՒ ՎԵՐՋԸ

58. ՅԵՐՈԲՈՎԱՄ ԵՒ ՌՈԲՈՎԱՄ

Ա. Ռոբովամը գնաց Սիւքէմ։ Ամբողջ իսրայէլն այնտեղ էր հաւաքուել—կամենում էին նրան թագաւոր օծել։ Ոմանք էլ մարդ էին ուղարկել Յերոբովամին կանչելու։ Նա եկաւ և ժողովրդի հետ միասին ասացին Ռոբովամին. «Քո հայրը մեզ վրայ ծանր հարկեր դրաւ. մենք քեզ այն պայմանով կլսենք, եթէ մեր բեռը կթեթևացնես»։ Ռոբովամը հարցրեց ծերերին և ասաց. «Ի՞նչ խորհուրդ էք տալիս»։ Նրանք պատասխանեցին. «Եթէ ժողովրդին լսես, քեզ հաւատարմութեամբ կծառայէ»։ Ռոբովամը մերժեց ծերերի խորհուրդը և իւր հասակակից ընկերների հետ ժողով կազմեց։ Նրանք այսպէս խորհուրդ տուին. «Դու ժողովրդին այսպէս պատասխանիր—իմ հայրը ձեզ խարազանով էր պատժում, իսկ ես՝ մտրակով և կարիճով պէտք է ծեծեմ»։

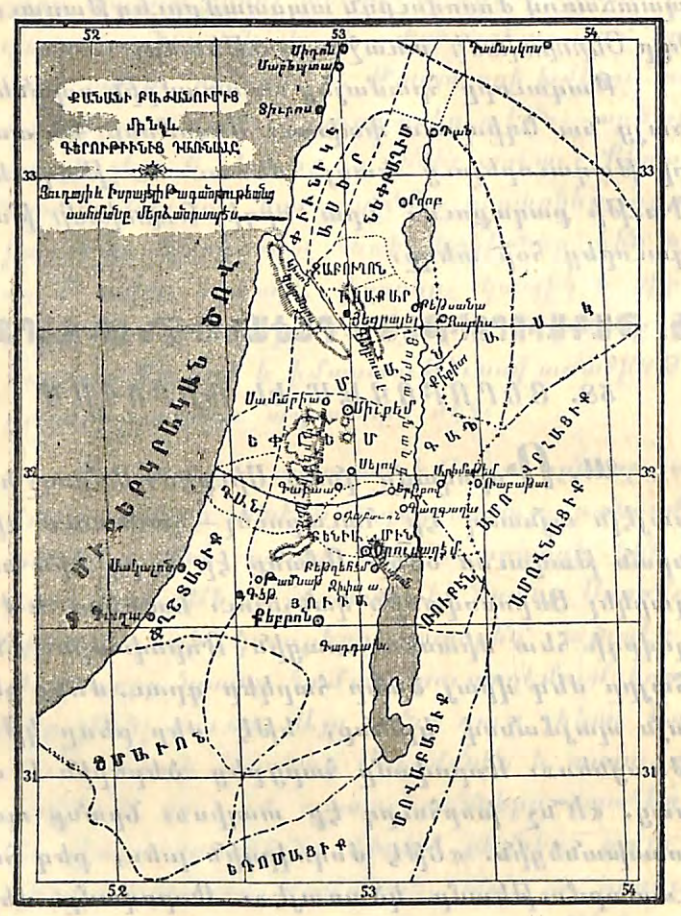

Ռոբովամը երիտասարդ ընկերների տուած խորհուրդը յայտնեց Յերոբովամին։ Երբ ժողովուրդը նկատեց, որ թագաւորն իրան չի ուզում լսել, ասաց. «Ինչ գործ ունենք Դաւթի տան հետ, մենք Յերոբովամին թագաւոր կօծենք»։ Այսպէս ժողովուրդը ըաժանուեց Ռոբովամից։ Այլ ևս ոչ ոք չէր լսում Դաւթի տան թագաւորին՝ բացի Բենիամինի ցեղից։

Ը. Յերոբովամն ամրացրեց Սիւքէմը և մայրաքաղաք դարձրեց։ Նա ասում էր. «Եթէ իմ ժողովուրդը Երուսաղէմ գնայ զոհ մատուցանելու, Յուդայի տան թագաւորին կսիրէ և ինձնից կհեռանայ»։ Սրա համար թագաւորը երկու հատ ոսկէ հորթ շինել տուաւ ու ասաց ժողովրդին. «Բաւական է ինչքան Երուսաղէմ գնացիք աղօթելու, ահա ձեր Աստուածները»։ Հորթերից մինը Բեթէլում, իսկ միւսը Դանում նշանակեց։ Ժողովուրդը պաշտում էր կուռքերին։ Սրա համար Աստուած մարգարէի բերնով ասաց նրան. «Քո թագաւորութիւնն խափան կլինի»։

Յուդայի տունը ևս մոռացաւ Աստծուն և սկսեց կուռքեր պաշտել։ Եգիպտոսի թագաւորը, երբ իմացաւ Իսրայէլի թագաւորների երկպառակութիւնը, Երուսաղէմի վրայ եկաւ, Աստծու և Ռոբովամի տան բոլոր հարստութիւնները տարաւ։ Ռոբովամն ու Յերոբովամն իրանց ամբողջ կեանքում պարապած էին ներքին պատերազմներով։

59. ԵՂԻԱ

Ա. Իսրայէլի տանից շատ թագաւորներ եղան։ Նրանցից մինի պատմութիւնը միայն կո-

վորենք—դա Աքաաբն է։ Սա ամուսնացաւ Սիդոն քաղաքի կռապաշտ թագաւորի Յեզաբէլ աղջկայ հետ և նրանց Բահաղ կուռքին երկրպագութիւն էր տալիս։ Յեզաբելը խեղդել տուաւ բոլոր մարգարէներին, միայն Եղիան կենդանի մնաց։ Սա եկաւ Աքաաբի մօտ և ասաց. «Այս տարի ոչ անձրև, ոչ ցօղ կիջնի երկնքից, որովհետև քո կինը նրա մարգարէներին կոտորել տուաւ»։

Ը. Աստուած ասաց Եղիային. «Գնա և բնակուիր Քոռաթի հեղեղատի մօտ—ջուրն այնտեղից կխմես, իսկ կերակուրդ ագռաւները կբերեն»։ Նա լսեց Տիրոջ խօսքին և գնաց։ Մի քանի օրից եաոյ հեղեղատի ջուրը ցամաքեց, որովհետև անձրև չէր գալիս։ Այն ժամանակ Աստուած ասաց նրան. «Վեր կաց և գնա Սիդոնացւոց Սարեպտա քաղաքը. այնտեղ մի որբևայրի կնոջ պատուիրել եմ, որ քեզ կերակրէ»։ Եղիան, երբ քաղաքի դրանը մօտեցաւ, տեսաւ մի այրի կին փայտ էր հաւաքում ու նրանից հաց ու ջուր խնդրեց։ Կինը պատասխանեց. «Աստծու անունը վկայ լինի, որ մի բուռն ալիւրից և մի քիչ իւղից աւելի ոչինչ չունեմ»։ Եղիան ասաց նրան. «Գնա, մի վախենա, պատրաստիր քեզ համար էլ, ինձ համար էլ, քո տաշտից ալիւրը և ամանից իւղը չպիտի պակասէ՝ մինչև որ Աստուած անձրև կուղարկէ»։ Կինը գնաց և այն-

պէս էլ արաւ։ Տիրոջ ասածին համաձայն՝ տաշտից ալիւրը և ամանից իւղը երբէք չպակասեց։

Գ. Սովի երկրորդ տարին Աստուած ասաց Ե-

ղիայինն. «Գնա Աքաաբի մօտ և ասա, որ անձրև պիտի թափեմ»։ Եղիան գնաց։ Երբ Աքաաբը եւ ղիայինն տեսաւ, հարցրեց. «Այդ դո՞ւ ես, Իսրայէլի խանգարիչը»։ Եղիան պատասխանեց. «Ես չեմ Իսրայէլի խանգարիչը, այլ դո՛ւ և քո տունը — դուք Աստծու պատուիրանները մոռացել էք և Բահաղին էք լսում։ Հաւաքել տո՛ւր Կարմելոս լերան վրայ ժողովրդին և Բահաղի չորս հարիւր յիսուն քուրմերին»։ Այդպէս էլ արեց Աքաաբը։ Եղիան դուրս եկաւ ժողովրդի առաջ և ասաց. «Մինչև ե՞րբ մոլորուէք, եթէ Աստուածը Եհովան է, նրան հետևեցէք, իսկ եթէ Բահաղն է՝ նրան լսեցէք»։ Եհովայի մարգարէներից միայն ես եմ կենդանի մնացել, իսկ Բահաղինը չորս հարիւր յիսուն են։ Թո՛ղ մեզ երկու եզը տան. մէկը սրանք վերցնեն, կտո՛րեն, դնեն փայտերի վրայ՝ առանց կրակի, իսկ միւսն էլ ես կվերցնեմ և նոյնպէս կվարուեմ։ Ետոյ՝ դուք Բահաղի անունը տուէք, իսկ ես՝ Եհովայի։ Այն Աստուածը, որ կրակով պոհը կայրէ, ահա նա է ճշմարիտը։ Բոլոր ժողովուրդը պատասխանեց. «Ճշմարիտ ես ասում»։

Բահաղի քուրմերը վեր առան մի եզը, կտո՛րեցին ու սկսեցին աղաղակել և ասել. «Ո՛վ Բահաղ, պատասխան տո՛ւր»։ Բայց ոչ մի պատասխան չստացան։ Եղիան ասաց. «Բարձր ձայնով կանչեցէք, գուցէ նա զբաղուած է, շատ

կարելի է քնած է»։ Նրանք սկսեցին և՛ աւելի բարձրաձայն աղաղակել, բայց ոչ մի պատասխան չստացան։ Եղիան ասաց ժողովրդին. «Այժմ

եկէ՛ք ինձ մօտ»։ Նա սեղան շինեց. շուրջը փո՛րեց. սեղանի վրայ փայտեր դարսեց. եզը կտո՛-

բաւեց և դարսեց փայտերի վրայ։ Երեք անգամ ողջակէզի փայտի վրայ ջուր ածել տուաւ՝ այնպէս որ փոսը ծովի պէս ջրով լցուեց։ Այս ամենից եաոյ Եղիան ասաց. «Ո՛վ Աբրահամի, Իսահակի և Յակովբի Աստուածդ, ցոյց տուր, որ դու ես ճշմարիտ Աստուածը, իսկ ես՝ քո ծառան»։ Իսկոյն երկնքից կրակ ընկաւ և այրեց ողջակէզը։ Բոլոր ժողովուրդը երեսի վրայ ընկաւ և ասաց. «Եհովան է ճշմարիտ Աստուածը»։ Եղիան բոլոր քուրմերին կիսոն հեղեղատի մօտ սպանել տուաւ։ Եաոյ ասաց Աքաաբին. «Լծիր կառքդ և վայր իջիր, որ անձրևը քեզ չթրջէ»։ Այդպէս էլ արաւ—Եղիան կառքի առաջով էր գնում։ Իսկոյն քամի փչեց. երկինքը ծածկուեց սև ամպերով և սաստիկ անձրև եկաւ։

Ը. Աքաաբը պատմեց Յեզաբէլին այս ամենը։ Յեզաբէլը դեսպան ուղարկեց Եղիայի մօտ և պատուիրեց ասել. «Թող աստուածներն ինձ պատժեն, եթէ քեզ էլ քուրմերի նման սպանել չտամ»։ Եղիան փախաւ Յուդայի անապատը, նստեց մի ծառի տակ, դանգատուեց և մահ խնդրեց։ Նա պառկեց այնտեղ և քնեց։ Եաոյ վեր կացաւ. քառասուն օր ճանապարհ գնաց մինչև Քորէբ և այնտեղ մի այրի մէջ ապրում էր։ Աստուած ասաց նրան. «Ի՞նչ ես անում այստեղ, Եղիա»։ Նա պատասխանեց։ «Իսրայէլի որդիները քո մարգարէներին սրով կոտորեցին. ես միայն ազատուեցայ. հիմայ էլ իմ կեանքի եաևիցն են ընկել»։ Աստուած հասկացրեց մարգարէին, որ մարդասպանութիւնը հաճելի չէ իրան։ Նա ասաց. «Դարձիր և Յէուին Իսրայէլի վրայ թագաւոր օծիր, իսկ Եղիսէին՝ քո փոխարէն մարգարէ։ Իսրայէլի մէջ դեռ եօթը հազար հոգի ունիմ, որոնք Բահաղին չեն պաշտում, մի յուսահատուիր»։

Եղիան գնաց և Եղիսէին գտաւ վար անելիս։ Մարգարէն իւր վերարկուն նրա վրայ ձգեց, Եղէսէն թողեց եզները, գնաց Եղիայի մօտ և աշակերտ դարձաւ նրան։

60. ԵՂԻԱՅԻ ՄԱՀԸ

Եղիան զգաց իւր մահուան օրը—նա ասաց Եղիսէին. «Ինչ այստեղ կաց, Աստուած ինձ Յորդանան է ուղարկում»։ Եղիսէն ասաց. «Վկայ լինի կենդանի Աստուածը, որ քեզնից չեմ բաժանուի»։ Երկուսն էլ գնացին Յորդանան։ Եղիան ասաց Եղիսէին. «Մահուանիցս առաջ խնդրիր, ինչ որ կամենում ես»։ Եղիսէն պատասխանեց. «Թող քո հոգին կրկնապատիկ իջնի իմ վրայ»։ Այն ժամանակ երկնքից հրեղէն կառք իջաւ՝ հրեղէն ձիեր լծած. Եղիան մէջը նստեց և մրրիկը նրան երկինք բարձրացրեց։ Եղիսէն նայում էր նրա եաևից և աղաղակում. «Հայր, հայր, Իսրայէլի կառք, ձիեր...»։

61. ԻՍՐԱՅԷԼԻ ԵՒ ՅՈՒԴԱՅԻ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՐԾԱՆՈՒՄԸ

Ա. Իսրայէլացիները յաճախ մոռանում էին Աստծուն և հեթանոս կեանք էին վարում։ Բոլոր քաղաքներում կռատներ էին շինել և Բահա-

ղին երկրպագութիւն տալիս։ Աստուած մարգարէի բերնով յայտնեց նրանց. «Թողէք ձեր չարութիւնները և հետևեցէք իմ պատուիրաններին»։ Նրանք ուշք չդարձրին Աստծու խօսքերին, դրա համար էլ պատժուեցին։

Իսրայէլի վերջին թագաւորն եղաւ Ովսէն։ Սա Աստծու ճանապարհով չգնաց։ Ասորեստանի Սաղմանասար թագաւորը սրա դէմ պատերազմի դուրս եկաւ։ Ովսէն յաղթուեց և հպատակ դարձաւ։ Բայց որովհետև նա Եգիպտոսի թագաւորի հետ դաշն էր կապել և տարեկան հարկը կանոնաւոր չէր ուղարկում Ասորեստան, ուստի Սաղմանասարը Իսրայէլի թագաւորութեան վրայ եկաւ, մայրաքաղաք Սամարիան առաւ և իսրայէլացիներին գերի տարաւ Ասորեստան։ Նա իւր երկրից բազմաթիւ հեթանոսներ բերել տուաւ և Սամարիայի քաղաքներում բնակեցրեց։ Երկրի մէջ իսրայէլացիներ ևս մնացել էին, որոնք Տիրոջը հաւատում էին։ Հեթանոսները խառնուեցան այս մնացորդ իսրայէլացիների հետ և սրանցից յառաջացաւ Սամարացի կոչուած ժողովուրդը, որը թէև պաշտում էր Տիրոջը, բայց միևնոյն ժամանակ կուռք էր պաշտում։

Բ. Երբ Սաղմանասարը Իսրայէլի թագաւորութիւնը կործանեց, Յուդայի երկրում թագաւորում էր Եզեկիան։ Սա կործանեց կռքերի սեղանները և պատուիրեց Աստծուն հաւատալ։ Դեսպաններ ուղարկեց Իսրայէլի և Յուդայի երկրները և հրաւիրում էր ամենին Երուսաղէմ՝ Պասէքը միասին տօնելու։ Մեծ բազմութիւն հաւաքուեց Երուսաղէմում։ Իսրայէլի թագաւորութիւնից ևս մարդիկ էին եկել։ Այստեղ ժո-

ղովուրդն ինքը կործանեց Բահաղի սեղանը։

Ասորեստանի նոր թագաւոր Սենեքերիմը Յուդայի թագաւորութեան վրայ եկաւ, վերցրեց շատ քաղաքներ և պաշարեց Երուսաղէմը։ Քաղաքացիներին ասաց. «Ասորեստանի մեծ թագաւորին լսեցիք և ոչ Եզեկիային. եթէ նրա Աստուածն էր հզօրը, երկիրն ինչու չազատեց Ասորեստանի թագաւորի ձեռից»։ Երբ Եզեկիան այս բանը լսեց, պատառեց հանդերձները, գնաց Տիրոջ տունը և մարդ ուղարկեց Եսայի մարգարէի մօտ ասելու. «Հեթանոսների թագաւորը նախատում է կենդանի Աստծուն, աղօթիր մեզ համար»։ Եսային պատասխան ուղարկեց՝ ասելով. «Մի վախենաք, նա քաղաք չի մտնի, այլ կդառնայ այն ճանապարհով, որով եկել է»։ Սենեքերիմը յաղթուած եւ դարձաւ Նինուէ։

Սրանից եւոյ Յուդայի տանից շատ վատ թագաւորներ եղան։ Յովակիմը, որ Յուդայի թագաւորներից մինն էր, նմանապէս չար ճանապարհով գնաց։ Սրա ժամանակ Բաբելոնի Նաբուզոդոնոսոր թագաւորը պաշարեց Երուսաղէմը։ Թագաւորն անձնատուր եղաւ։ Նաբուզոդոնոսորը վեր առաւ տաճարի և պալատի գանձերը, բոլոր իշխաններին, հիւաններին և դարբիններին գերի տարաւ Բաբելոն։ Նմանապէս թագաւորին իւր ընտանիքով։ Սեղեկիային թագաւոր նշանակեց Յովակիմի տեղ։

Սա ևս Աստծու ճանապարհով չգնաց և ապստամբուեց Նաբուզոդոնոսորի դէմ։ Բաբելոնի

թագաւորը երկրորդ անգամ եկաւ Երուսաղէմի վրա և պաշարեց մէկ և կէս տարի։ Սովը սաստ-

կացաւ քաղաքում: Սեդեկիան գիշերով փախաւ քաղաքից, բայց թշնամիները բռնեցին և թագաւորի մօտ տարան, որ դատէ: Սեդեկիայի որդիներին իւր աչքի առաջ մորթեցին, իրան էլ կուրացրին, շղթաներով կապեցին և գերի տարան Բաբելոն:

Միևնոյն գիշերը թշնամիները մտան Երուսաղէմ, կոտորեցին բնակիչներին, կողոպտեցին բոլորին, այրեցին Տիրոջ տաճարը, թագաւորի պալատը և քաղաքի պարիսպներն էլ կործանեցին. գեանին հաւասարեցին: Մնացած ժողովուրդը և գանձերը Նաբուգոդոնոսորը Բաբելոն տարաւ: Այսպէս Յուդայի տունը կործանուեցաւ:

62. ԲԱԲԵԼՈՆԻ ԳԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԸ

Ա. Նաբուգոդոնոսոր թագաւորը հրամայեց իսրայէլացիներից գեղեցիկ և ընդունակ երեխաներ ընտրել, որ թագաւորին ծառայեն: Սրանց մէջն էր Դանիէլը իւր երեք ընկերներով: Թագաւորը հրամայեց իւր սեղանից կերակրել նրանց: Բայց Դանիէլը իւր ընկերներով մերժեցին այդ պատիւը և խնդրեցին ներքինապետին՝ թոյլ տալու իրենց միայն կանաչեղէնով կերակրուել և ջուր խմել: Ներքինապետը տան օր ժամանակ տուաւ նրանց և նկատեց, որ աւելի են գեղեցկանում: Աստուած Իսրայէլի մանուկներին իմաստութիւն, իսկ Դանիէլին երազ մեկնելու շնորհ տուաւ: Թագաւորը Դանիէլին և նրա երեք ընկերներին մեծ պաշտօններ յանձնեց:

Բ. Նաբուգոդոնոսորը մի ոսկէ արձան շինել տուաւ, կանչեց ժողովրդին ու ասաց. «Երբ փողի ձայնը լսէք, ոսկէ արձանին երկրպագութիւն տուէք, իսկ ով չի՛ հնազանդի, հնոց կձգուի»: Փողը փչելուն պէս՝ ամենքն էլ ոսկէ արձանին երկրպագութիւն տուին՝ բացի Դանիէլից և իւր երեք ընկերներից: Այս լուրը թագաւորին հասցրին: Նաբուգոդոնոսորը բարկացաւ, կանչել տուաւ երեքին էլ ու ասաց. «Եթէ ոսկէ արձանին երկրպագութիւն չէք տայ, կրակը կձգեմ ձեզ»: Նրանք մերժեցին:

Նաբուգոդոնոսորը բարկացաւ, կապել տուաւ երեքին էլ և շորերով կրակը ձգեց: Երբ թագաւորը նայեց, զարհուրեց, հարցրեց իւր խորհրդականին և ասաց. «Չէ՞ որ մենք երեք մարդ ձգեցինք կրակը. ես չորսն եմ տեսնում—նրանք ազատ ման են գալիս և անվնաս են»: Թագաւորը կրակին մօտեցաւ և ասաց. «Ո՛վ դուք Աստծու ծառաներ, դուրս եկէք»: Նրանք դուրս եկան: Կրակը նրանց մի մազն էլ չէր այրել: Նաբուգոդոնոսորն ասաց. «Օրհնեալ է սրանց ազատող Աստուածը, ով այս մարդկանց Աստծուն անպատուէ, խիստ պատիժ կստանայ»: Թագաւորը երեքին էլ մեծ իշխանութիւն տուաւ:

Գ. Մի անգամ, Նաբուգոդոնոսորը երազ տեսաւ։ Երբ զարթեց, խիստ վախեցաւ։ Կանչել տուաւ բոլոր մոգերին, որ երազը մեկնեն։ Նրանք ասացին թագաւորին. «Պատմիր մեզ քո երազը», իսկ թագաւորը պատասխանեց. «Երազը մոռացել եմ, եթէ դուք չէք գտնի և չէք մեկնի, մահու պատիժ կստանաք», Նրանք պատասխանեցին. «Երկրիս վրայ մարդ չկայ, որ թագաւորի պահանջածն իմանայ»։ Թագաւորը բարկացաւ և հրամայեց Բաբելոնի իմաստուններին սպանել։ Երբ Դանիէլն այս բանն իմացաւ, խնդրեց իրեն ժամանակ տալ. տուն գնաց և իւր ընկերների հետ աղօթում էր։ Գաղտնիքը տեսիլքում յայտնուեց Դանիէլին։ Նա գնաց թագաւորի մօտ և ասաց. «Այն՝ ինչ որ թագաւորը պահանջում է, միայն երկնքի Աստուածը գիտէ և նա յայտնում է, թէ ինչ պիտի լինէ։ Ո՛վ թագաւոր, դու երազում տեսել ես մի մեծ արձան, որի գլուխը ոսկուց էր, կուրծքը և բազուկները՝ արծաթից, մէջքը՝ պղնձից, սրունքները՝ երկաթից, ոտների մէկ մասը երկաթից, եսկ միւսը՝ կաւից։ Մի քար պոկուեց՝ դիպաւ արձանի ոտներին և կոտրատեց։ Այն ժամանակ փշրուեցան երկաթը, կաւը, պղինձը, արծաթը, ոսկին և ան յայտացան, իսկ գլորուող քարը մեծացաւ լերան չափ և լցրեց երկիրը։ Սա երազն է, այժմ մեկնութիւնը—դու թագաւորների թագաւորն ես. դու ես այն ոս-

կէ գլուխը. քեզնից ետոյ ուրիշ թագաւորութիւն կգայ, միայն թոյլ կլինի. ետոյ երրորդ թագաւորութիւնը կգայ, սա էլ պղինձն է։ Չորրորդը երկաթի նման ամեն բան կջարդէ։ Այդ ժամանակներում Աստուած երկնքից մէկ նոր թագաւորութիւն կուղարկէ և սա կփշրէ եղած բոլոր թագաւորութիւնները — այս նոր թագաւորու-

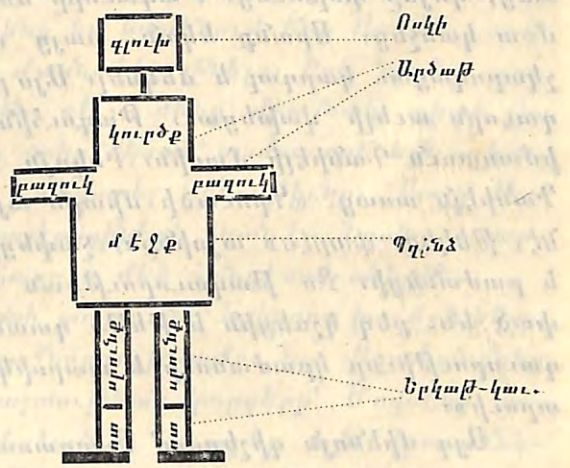

թիւնը յաւիտեան կտևէ»։ Նաբուգոդոնոսորը երեսի վրայ ընկաւ և ասաց. «Ձեր Աստուածը ամենից մեծն է»։ Թագաւորը Դանիէլին շատ պարգևներ տուաւ և իշխան նշանակեց Բաբելոնի գաւառի վրայ։

Դ. Երբ Բաղդասարը Բաբելոնի վրայ իշխում էր, Պարսից Կիւրոս թագաւորը պաշարեց քաղա-

քը։ Այդ միջոցին Բաղդասարը խնճոյք ունէր։ Ճաշի ժամանակ հրամայեց, որ Նաբուգոդոնոսորի ձեռով Երուսաղէմից բերուած սրբազան անօթներով ուրախանան։ Իերին, խմում էին և չնորհակալութիւն անում չաստուածներին։ Նոյն ժամին երևեցան մարդու մատներ, որոնք գրում էին դահլիճի պատի վրայ։ Երբ թագաւորը ձեռը նկատեց, գոյնը փոխուեց։ Թագաւորը մոգերին իւր մօտ կանչեց։ Սրանք եկան, բայց ոչ մէկն էլ չկարողացաւ կարդալ և մեկնել։ Այս բանից թագաւորն աւելի վախեցաւ։ Թագուհին պատմեց իմաստուն Դանիէլի մասին։ Իսկոյն կանչեցին։ Դանիէլն ասաց. «Գրուածի միտքն այս է—*Մանէ, Թեկեղ, փարէս*» այսինքն, չափեցի, կշռեցի և բաժանեցի։ Քո թագաւորութեան օրերը չափած են. քեզ կշռեցին և թեթև գտան. քո թագաւորութիւնը կբաժանուի և պարսիկներին կըտրուի»։

Այդ միևնոյն գիշերում Բաղդասար թագաւորը սպանուեց։ Պարսից Կիւրոսն առաւ քաղաքը և բաբելացւոց թագաւորութեանը տիրեց։

Ե. Կիւրոսը իւր թագաւորութեան առաջին տարիներում հրաման հանեց՝ ասելով. «Երկնքի Աստուած Եհովան հրամայեց, որ Երուսաղէմում իրա համար մի տուն շինեմ։ Ով նրա ժողովուրդն է համարում իրան, թող Երուսաղէմ գնայ և Աստծու տունը նորից շինէ։ Հայրենիք դարձողների թիւը 42,000-ից աւելի էր։ Զօրաբաբէլն առաջնորդում էր նրանց։ Յեսուն և քահանայապետը Երուսաղէմ հասնելուն պէս՝ զոհ մատուցին Աստծուն։ Երկրորդ տարին սկսեցին տաճարը կառուցանել։

Երբ Սամարացիները իմացան, որ գերութիւնից դարձած հրէաներն սկսել են Աստծու համար տուն շինել, եկան Զօրաբաբէլի մօտ ու ասացին. «Մենք ևս կամենում ենք Աստծու տան շինութեան մասնակից լինել»։ Իսկ նրանք պատասխանեցին. «Ո՛չ, մենք միայնակ պիտի շինենք»։ Այդ օրից սկսած՝ սամարացիները աշխատում էին խանգարել շինութիւնը։ Բայց Աստուած իսրայէլացիների հետն էր։ Նրանք աւարտեցին տաճարը և մեծ հանդէսով օծեցին։

Մի քանի տարի անց՝ երկրորդ խումբն եկաւ Եզրասի առաջնորդութեամբ։ Նա վերականգնեց աստուածպաշտութեան կարգերը՝ Մովսէսի կանոնների համաձայն և հաւաքեց այն գրուածները, որոնք Մովսէսից սկսած յայտնի էին։ Ժողովրդից ոմանք հեթանոս կիներ ունէին։ Եզրան Աստծու անունով պատուիրեց նրանց, որ բաժանուեն իրանց կանանցից և բաժանուեցին,

Պարսից թագաւորի տակառապետ Նեէմիան լսեց, որ Երուսաղէմի պարիսպները կործանուած են—գնաց թագաւորի մօտ և ասաց. «Արձակիր ծառայիդ, որ գնամ և իմ հայրենի քաղաքը շի-

նեմ»։ Թագաւորը թոյլ տուաւ։ Նեէմին վերադարձաւ հայրենիք և սկսեց քաղաքի պարիսպ-

ները ու դռները նորոգել։ Երբ այս բանը սամարացիները իմացան, սկսեցին պատերազմել հրէաների դէմ։ Հրէաների կէսը զէնքը ձեռին պատերազմում էր, իսկ միւս կէսը պարիսպները էր կառուցանում։ Այս ձևով վերջացրին քաղաքի շրջապատը։ Սրանից եաոյ Նեէմին ժողովրդին Յուդայի քաղաքներից Երուսաղէմ հաւաքեց։ Եզրասը դուրս բերաւ Մովսէսի օրինաց գիրքը, կանգնեց ժողովրդի առաջ և կարդում էր՝ առաւօտից մինչև երեկոյ։ Բոլոր ժողովուրդն արտասուում էր։ Եզրասն ասաց. «Եկէք Աստծու հետ նոր դաշը կապենք»։ Նրանք խոստովանեցին իրանց յանցանքը և երդուեցին, որ Աստծու պատուիրաններից այլ ևս չեն անցնի։

Զ. ԻՍՐԱՅԷԼԱՑԻՈՑ ԱԶԳԻ ՎԻՃԱԿԸ ՄԻՆՉԵՒ ՔՐԻՍՏՈՍ

63. ԻՍՐԱՅԷԼԱՑԻՆԵՐԸ ՄԱԿԵԴՈՆԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐՔՈՅ

Պերսէպոլիսից վերադարձած իսրայէլացիները ճնացին պարսից իշխանութեան ներքոյ՝ մինչև այդ տէրութեան անկումը։

Պարսիկներից եաոյ զօրացան մակեդոնացիները Աղէքսանդր Մեծի օրօք։ Ա՛ա նուաճեց ասիական երկիրները և պաշարեց Տիւրոս քաղաքը՝ եօթն ամիս շարունակ։ Աղէքսանդր Մակեդոնացին հրէաներից և սամարացիներից պահանջեց, որ իրան օգնեն՝ թէ զինուորով և թէ պաշարով։ Հրէաների Յադդոս քահանայապետը մեր-

ժեց այդ պահանջը՝ ասելով, որ Պարսից թագաւորին հպատակութեան երդումն է տուել, իսկ սամարացիները կատարեցին նրա պահանջը։ Աղէքսանդրն առաւ Տիւրոսը, մտաւ Քանան և 332 թ. Երուսաղէմ հասաւ։ Հրէաները պարսիկներից օգնութիւն չստանալով՝ ստիպուեցան անձնատուր լինել։ Յադդոս քահանայապետը մեծ հանդէսով ընդունեց Աղէքսանդրին։ Զնայելով որ հրէաները մերժել էին օգնութիւն տալու, բայց Աղէքսանդրը ներեց այս չքեղ ընդունելութեան համար և սիրով վարուեց նրանց հետ—իրաւունք տուաւ իրանց ազգային օրէնքներով կառավարուել։ Այսպէս Քանանը ենթարկուեց մակեդոնական իշխանութեան։

64. ԻՍՐԱՅԷԼԱՑԻՆԵՐԸ ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐՔՈՅ

Քանանը նուաճելուց ետոյ՝ Աղէքսանդրը սիրեց Եգիպտոսին և Պարսկաստանին ևս։ Բաբելոնում յանկարծամահ եղաւ։ Մահուանից ետոյ նրա չորս զօրավարները թագաւորութիւնը բաժանեցին իրանց մէջ։ Ասորիքը կառավարում էր *Սելեւկիոսը*, իսկ Եգիպտոսը՝ *Պտղոմէոսը*։ Բայց երկհեաւ Պաղեստինը գտնւում էր Ասորիքի և Եգիպտոսի մէջ, ուստի յաճախ վիճում էին, թէ Պաղեստինին ով պիտի տիրէ։ Այս պատճառով

էլ վերջինս երբեմն մէկին, երբեմն միւսի իշխանութեանն էր ենթարկում։ Սկզբում Պաղեստինին տիրեց *Պտղոմէոս Լագոսը*։

Սելեւկիոս

Հրէաստանը մօտաւորապէս հարիւր տարի պատկանեց Եգիպտոսի իշխանութեան ներքոյ։ Պտղոմէոս Լագոսը հրէաների հետ շատ մեղմ էր վարւում—հարիւր հազար հրէայ գաղթականներ բնակեցրեց Եգիպտոսում՝ մանաւանդ աշխարհաքաղաք Աղէքսանդրիա մայրաքաղաքում և նրանց շնորհեց մեծամեծ արտօնութիւններ։ Պտղոմէոս Լագոսի յաջորդ պտղոմէոսները շատ հրէաներ գրաւեցին Եգիպտոս և բնակեցրին նրանց Միջերկրական ծովի ափերում, որտեղից նրանք տարածուեցին շատ հեռաւոր հեթանոս երկիրներ։ Այս հանգամանքը շատ նպաստեց ապագայում աւետարանի տարածմանը։

Պտղոմէոս Լագոս

Հրէաները գաղթելով օտար երկիրներ, մո-

ռացան իրանց մայրենի լեզուն և խօսում էին յունարէն։ Մայրենի լեզուից խորթանալով՝ մոռացան նաև հայրենի սովորութիւնները։ Այս վրէժխնդիր առաջն առնելու համար Պտղոմէոս Փիլադելֆիոսը եօթանասուն գիտնականների ձեռով թարգմանել տուաւ հին ուխտը, որ կոչւում է եօթանասնից թարգմանութիւն (մեր Սահակ Պարթև հայրապետը իւր աշակերտների հետ այս բնագրից հայերէն թարգմանեցին Աստուածաշունչը և այնքան հարազատ, որ կոչւում է թագուհի թարգմանութեանց), որպէսզի հրէաները կարդան և իրանց ազգութիւնը չմոռանան։ Բացի սրանից Երուսաղէմում հիմնեց 70 հոգուց բաղկացած մի բարձրագոյն ատեան, որի նախագահն էր քահանայապետը։ Այս բարձրագոյն ատեանը կոչւում էր Սիւնհոդոս կամ ծերակոյտ։

Պտղոմէոս Փիլադելֆիոս

65. ԻՍՐԱՅԵԼԱՑԻՆԵՐԸ ԱՍՈՐԻՔԻ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐՔՈՒՅ

203 թ. Քրիստոսից առաջ Ասորիքի Անտիոքոս Մեծը Պաղեստինէն խլեց պտղոմէոսներից։ Սրա օրերով իսրայելացիները պահպանեցին իրանց ազգային իրաւունքները՝ իսկ նրա

յաջորդ Անտիոքոս Եպիփանի ժամանակ սկսեցին հալածանքները։ Թէ խորամանկութիւնով և թէ բռնի միջոցներով աշխատում էին հրէաներին հեռացնել իրանց կրօնից և հայրենի սովորութիւններից։ Անտիոքոս Եպիփանին իրան չար դիտաւորութիւնների մէջ օգնական հանդիսացաւ

Անտիոքոս Մեծ

դատաճան Յեսու քահանայապետը, որը տիրող իշխանութեան դուր գալու համար՝ իւր հրէական անունը յունականի փոխեց —Յասոն անուանեց իրան և Երուսաղէմում զոհ մատուցեց յունական զոհաբերութեան ղանակով։ Սկսուեցին խռովութեան օրերը, որի ժամանակ Անտիոքոսը իւր ձեռները արիւնի մէջ թաթախեց։ Նա քարուքանդ արաւ Երուսաղէմը։ այրեց, հրդեհեց, 80,000 հրէա կոտորել տուաւ, իսկ 40,000 գերի տարաւ։ Տաճարը անարգ կերպով սրբապղծեց և յունական չաստուած Աբամազդի համար սեղան կանգնեց։ Յայտարարեց, որ հրէական կրօն չկայ այլ ևս, իսկ խոնտովանողներին ժահուան պատժով սպառնաց, Զնայելով այս խստութիւններին՝ հրէից ազգը դարձեալ ամուր մնաց իւր հաւատին—ծերունի դպիր Եղիազարի և եօթն

Անտիոքոս Եպիփան

որդւոց մայր Շամունէի նահատակութիւնը ցոյց են տալիս, թէ հրէաները որ աստիճան հաւատարիմ էին իրանց ազգային սովորութիւններին (պատմել)։

66. ՄԱԿԱԲԱՅԵՑԻՔ

Այս նեղութեան օրերին իսրայէլացիների համար Մակաբայեցւոց քաջ ցեղը փրկիչ հանդիսացաւ։ 167 թ. Մաղաթիա քահանայապետը իւր հինգ որդկերանց հետ իրանց շուրջը հաւաքեցին շատ հայրենասէր հրէաներ. խմբեր կազմեցին. յարձակուեցին Ասորիքի տիրապետողների վրայ և մեծամեծ վնասներ հասցրին նրանց։

Մաղաթիայի մահուանից ետոյ՝ նրա որդի Յուդան, որ քաջութեան համար մականէ, այսինքն մուրճ մականունն էր ստացել, հօր սկսած պատերազմը շարունակեց։ Սա դուրս արաւ թշնամուն երուսաղէմից և սահմանեց, որ զոհաբերութիւնը ազգային ծէսով կատարուի։ Իւրաքանչիւր այս յաղթութեան՝ տաճարի անունով առանձին տօն սահմանեց։ Անտիոքոսը չկարողացաւ տանել Յուդայի յաղթութիւնը, ինքն անձամբ Պաղեստինի վրայ կամեցաւ յարձակուել, բայց ճանապարհին մեռաւ։ 161 թ. մի անյաջող պատերազմում Յուդա Մակաբէն սպանուեց։ Սրան յաջորդեց իւր եղբայր Յովնաթանը, որը վաղուց արդէն Ասորիքի իշխանութեան կողմից

ճանաչուած էր իբրև քահանայապետ և աստանական իշխան։ 143 թ. նրա կեանքի դէմ դաւաճանութիւն եղաւ և մահ ստացաւ։

Սրան յաջորդեց իւր եղբայր Սիմօնը, որի օրօք Մակաբայեցւոց տունը իւր յաղթական բարձրութեան հասաւ—Ասորիքի իշխանութիւնը անկախ ճանաչեց Յուդայի իշխանութիւնը։ Եբրայեցւոց ժողովուրդը Սիմօնի յաջորդներին ժառանգական քահանայապետ և իշխան նշանակեց։

Սրա որդի Յովհաննէսը Հիւրկանոսը նուաճեց Սամարիան, Գալիլիան, Եդոմը և կործանեց Գարիզիմ լերան վրայ գտնուող սամարացիների տաճարը։ Սրա որդի Արիստաբուղոսը արքայական տիտղոս կրեց։ Յաւօք սրտի՝ սրանից ետոյ Մակաբայեցւոց տան մէջ ներքին խռովութիւններ յառաջացան, որը և պատճառ դարձաւ նրա կործանման։

67. ԻՍՐԱՅԵԼԱՑԻՆԵՐԸ ՀՌՈՎՄԷԱՑԻ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԾԵԱՆ ՆԵՐՔՈՅ

Արիստաբուղոսը ունէր երկու որդի՝ Հիւրկանոս II և Արիստաբուղոս—որոնք վիճում էին, թէ ով պիտի վարէ իշխանութիւնը։ Այս վէճը որոշելու համար, իբրև դատաւոր, հրաւիրեցին հռովմայեցի քաջ զօրապետ Պոմպէոսին, որ այդ

ժամանակներում գտնում էր Ասորիքում։ Պոմպեոսը Հիւրկանոս II-ի օգտին որոշեց վէճը և անուանեց նրան իշխան և քահանայապետ 63 թուին։ Այսպէս Քանանն ընկաւ հռովմայեցւոց իշխանութեան տակ։

Յոյլ, սակայ Հիւրկանոսը իւր իշխանութիւնը յանձնեց եդոմացի խորամանկ Անտիպատրին, որը 47 թ. Օգոստոս կայսրից կառավարիչ նշանակուեց։ Իսկ սրա որդի Հերովդէս մեծը 40 թ. հռովմայեցւոց ծերակուտից թագաւոր նշանակուեց Յուդայի երկրի վրայ։ Սա ամուսնացաւ Մարիամ անունով մի աղջկայ հետ, որը մակաբայեցւոց տանից էր և սրանով կամեցաւ վերաւորուած իշխանական տան սիրտն առնել ու այսպէս առ երեսս ապահովել իւր թագաւորութեան խաղաղութիւնը, բայց այս վարմունքը երկար չտևեց—Հերովդէսը կոտորել տուաւ մակաբայեցւոց տան բոլոր ժառանգներին, նոյն իսկ իւր կին Մարիամին և նրանից ծնած երկու որդիներին։ Եւ որպէսզի հրէա ժողովրդի սիրտն առնէ՝ 20 թուին ձեռնարկեց մի հոյակապ տաճար կառուցանել, որ իւր յաջորդների օրով միայն վերջացուեց մեռաւ սարսափելի մահով —կենդանի կենդանի հատեց մարմինը։

Այդ Հերովդէսի ժամանակ ծնաւ Քրիստոսը։

Հ. ՍՍՀՄ ՊԵՏԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ
ИНАЯ БИБЛИОТЕКА
ИМЕНИ А. МЯСНИКЯНА
Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ
7/XI 1922

Յ Ա Ն Կ

	Երես
1. ա. Աշխարհիս ստեղծագործութիւնը.	7
1. բ. Մարդու ստեղծագործութիւնը	9
2. Դրախտ	11
3. Պատուիրանազանցութիւն	12
4. 5. Կայէն, Աբել և Ջրհեղեղ	13, 15
6. Բաբելոնի աշտարակաշինութիւնը	18
7. Աստուած կանչում է Աբրահամին	20
8. Աբրահամը և Ղովտը բաժանւում են իրարից	21
9. Աբրահամն ազատում է Ղովտին.	22
10. Աստծու խոստումն Աբրահամին	23
11. Աբրահամը բարեխօսում է Աստծու առաջ.	25
12. Իսահակի ծնունդը և զոհուիլը	26
13. Սառայի մահը	30
14. Իսահակի ամուսնութիւնը և Աբրահամի մահը	31
15. Եսաւ և Յակովբ	34
16. Յակովբի խաբեբայութիւնը	35
17. Յակովբի փախուստը	38
18. Յակովբը Լաբանի մօտ	40
19. Յակովբի դարձը Լաբանից	42
20. Եսաւի և Յակովբի հաշտութիւնը	45
21. Յովսէփի եղբայրները և նրա վաճառումն.	46
22. Յովսէփը Պետափրէսի տանը.	50
23. Յովսէփի բարձրանալը	50
24. Յովսէփի եղբայրները գալիս են Եգիպտոս	55
25. Յովսէփը յայտնւում է եղբայրներին	59
26. 27. Յակովբը Եգիպտոսում և Յովսէփի մահը	63, 67
28. Իսրայէլի նեղութիւնները Եգիպտոսում	68
29. Մովսէսի ծնունդը և ազատութիւնը	70
30. Մովսէսի փախուստը	72
31. Աստուած կանչում է Մովսէսին	73

32. Եգիպտոսից դուրս գալը 75
33. Կարմիր ծովը անցնելը 79
34. Իսրայէլացիները անցնում են անապատով . 81
35. Սինայի օրէնստուութիւնը 84
36. 37. Ոսկէ հորթը և լրտեսները 86, 89
38. Մովսէսի մահը 93
39. Յեսուն նուաճում է Քանանը 95
40. Գեդէոնը որպէս իսրայէլի դատաւոր . . . 100
41. 42. Սամփսոն և Հռութ 103, 107
43. Հեղի և Սամուէլ 111
44. Սաւուղի թագաւոր ընտրուելը 117
45. Սաւուղի անհնազանդութիւնը 120
46. Դաւթի թագաւոր ընտրուիլը 122
47. Դաւիթը գալիս է Սաւուղի արքունիքը . . 123
48. Դաւիթ և Գողիաթ 124
49. Սաւուղն ատում, իսկ Յովնաթանը սիրում է 127
50. Դաւթի մեծահոգութիւնը դէպի Սաւուղ . . 133
51. Սաւուղի մահը 135
52. Դաւիթը դառնում է թագաւոր. 137
52. Դաւիթը մեղանչում է 141
53. Աբիսողոմ 143
54. Դաւթի մահը 147
55. Սողոմոն թագաւորը 148
56. Սողոմոնի տաճարի շինութիւնը 151
57. Սողոմոնի վատքը, ընկնիլը և մահը . . . 153
58. Յերոբովամ և Ռոբովամ 155
59. 60. Եղիա և Եղիայի մահը 157, 163
61. Իսրայէլի և Յուդայի թագաւորութ. կործանումը 164
62. Բաբելոնի գերութիւնը և վախճանը . . . 168
63. Իսրայէլացիները Մակեդոն. իշխան. ներքոյ 175
64. Իսրայէլացիները Եգիպ. իշխանութ. ներքոյ 176
65. Իսրայէլացիները Ասորիքի իշխան. ներքոյ . 178
66. Մակաբայեցիք 180
67. Իսրայէլացիները հռովմէական իշխ. ներքոյ 181

5ՀՏ
453
001693Ч
2013
ՀՀ Ազգային գրադարան
NL0026934